

evelâhir

Poetry City

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

MAYIS - HAZİRAN - SAYI: 10
MAY - JUNE 2022

BIMONTHLY CULTURE, ART AND CITY MAGAZINE

Şiir - Şehir - Maraş

Uğur Böceğinin Kanatları:

ULUDAZ

The Wings of The Ladybug

Ceyhan'ın Doğuşu:

Elbistan Pınarbaşı

The Birth of Ceyhan: Elbistan Pınarbaşı

ŞEHİR KONUŞMALARI

**Erol Göka: Aydınımız Dalga
Geçmeyi Eleştiri Sanıyor**

Our Intellectuals Think Mocking Is Criticism

Söyleşi:

Nejla Günay

Talking About Refugee

Tarih ve Hafıza

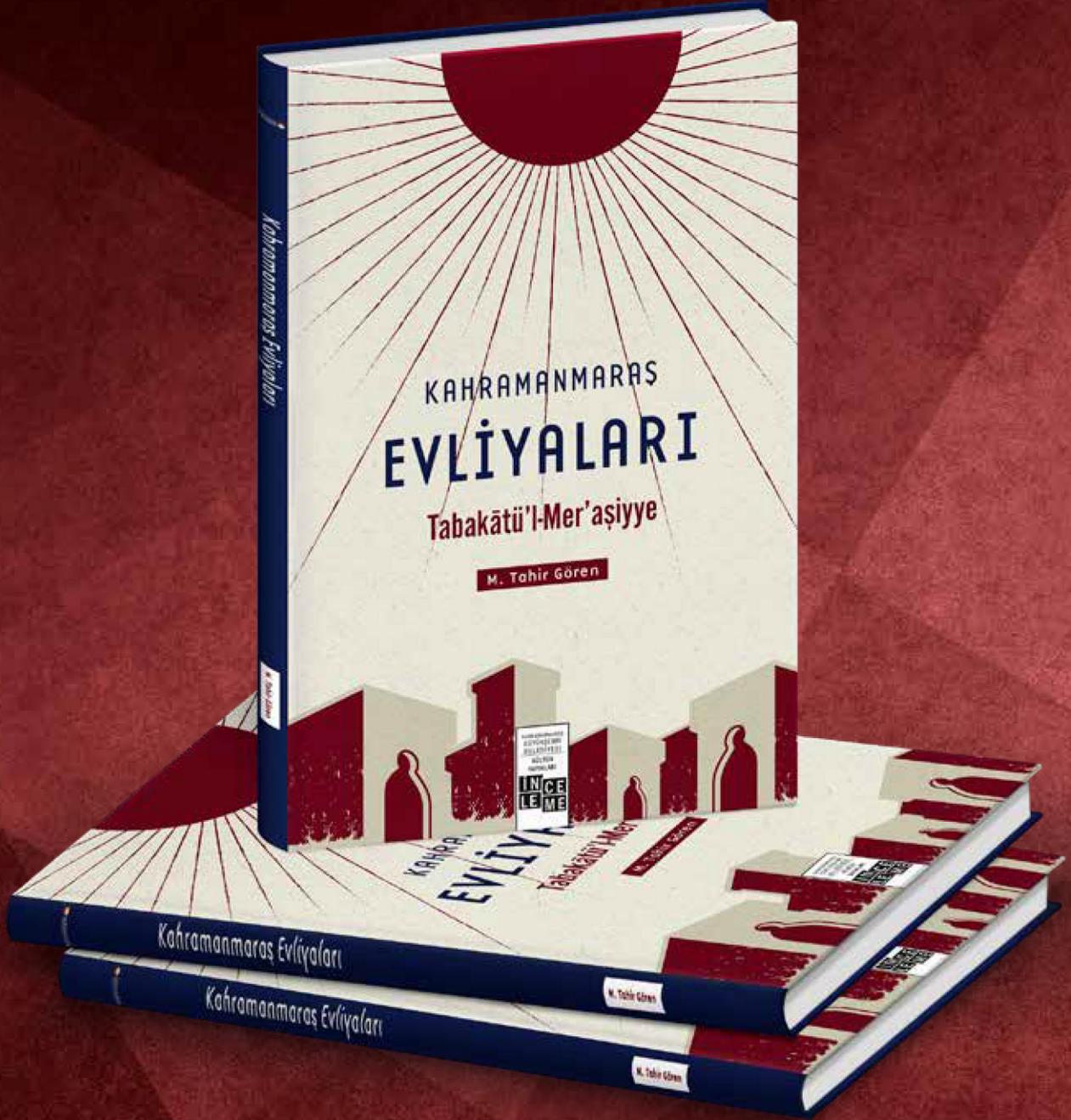
Sünbülzâde Vehbî

History And Memory

Mehmet Mazak ile

Maraş'ta Bir Gün

A Day in Maraş with Mehmet Mazak

MARAŞ
EVLİYALARI

***Tabakātü'l
Mer'aşiiyye***

ÇIKTI

TÜRK EDEBİYATI İÇİN YENİ BİR ÖNSÖZ!

YİTİKSÖZ'ÜN
11. SAYISI
ÇIKTI!

Tarihi Kahramanmaraş Kalesi'nden sonra şehrimizin en eski mimari yapısı belki de Kahramanmaraş Ulu Camii'dir. Maraşlılar 1920-Kurtuluş Savaşı'nda sırtını Ulu Camii'ye verip şanlı bayrağını yeniden göklerinde dalgalandırmak için kaleye hücum etmişlerdi. Ulu Camii, diğer ismiyle Camii Kebir bu yüzden şehrimizin hem tarihi hem bağımsızlık sembolü hem de kimliğidir.

Yeni sayımızın ilk konusu, önceki sayılarımızda farklı vesilelerle hakkında yazı yayımladığımız Kahramanmaraş Ulu Camii'dir. İkinci dosya konumuz ise, Ceyhan Nehri'nin ana kaynaklarından biri olan Elbistan Pınarbaşı'dır.

Nasıl ki Elbistan Pınarbaşı yüzyıllardır akmaya devam ediyor; kat ettiği mesafelerde canlılara hayat taşıyorsa, Kahramanmaraş Ulu Camii de aynı şekilde yüzyıllardır ruhumuzu besliyor; yeni nesillere ve misafirlerimize şehrimizin anlam, kültür ve kimliğini yansıtıyor.

After the historical Kahramanmaraş Castle, the oldest architectural structure of our city is perhaps the Kahramanmaraş Grand Mosque. The people of Maraş had run to the castle in the 1920-Independence War to put their backs to the Grand Mosque and raise their glorious flag in the sky again. The Grand Mosque, also known as the Mosque Kebir, is therefore both the history's and the identity's symbol and the identity of our city.

The first topic of our new issue is Kahramanmaraş Ulu Mosque, about which we have published articles on different occasions in our previous issues. The second topic of our folder is Elbistan Pınarbaşı, which is one of the main sources of the Ceyhan River.

Kahramanmaraş Grand Mosque has been feeding our souls and reflecting the meaning, culture, identity of our city to our guest and the new generations for decades, just as Elbistan Pınarbaşı has been flowing for centuries and bringing vitality to all living things along its course.

Hayrettin GÜNGÖR
Mayor of Kahramanmaraş Metropolitan Municipality

**KAHRAMANMARAŞ
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
KÜLTÜR-SANAT VE ŞEHİR DERGİSİ
KAHRAMANMARAŞ METROPOLITAN MUNICIPALITY
CULTURE-ART AND CITY MAGAZINE**

Mayıs - Haziran 2022
Sayı: 10 Yerel Süreli
May - June 2022 Issue: 10 Local Periodical

Büyükşehir Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi
Concessionaire for the Metropolitan Municipality
Hayrettin GÜNGÖR

Yazı İşleri Müdürü / Editor in Chief
Duran Doğan

Yayın Danışmanı / Publishing Consultant
Yusuf Genç

Yayın Koordinatörü / Publishing Coordinator
Rıdvan Tulum

Editör / Editor
Ömer Yalçınova

Mütercim / Translator
Rumeysa Kevser Kablan
Zeynep Kantarcı

Tasarım ve Uygulama / Design and Application
Ali Şenocak

Kapak Tasarım / Cover Design
Ali Şenocak

Son Okuma / Last Read
Betül Durdu

ISSN: 2718-0662

Baskı
Kültür Sanat Basım Evi
Press Kültür Sanat Printing House

Baskı Adresi / Printing Address
Semih Ofset Matbaacılık
Sek Yayıncılık Sağ. İnş. San. Tic. Ltd. Şti.
Büyük San. 1. Cadde No:74/1-2-3-4
İskitler / Ankara

Sertifika No / Certificate No.
40581

Sosyal Medya / Social Media
instagram - twitter - facebook
@evelahirdergisi

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi
İsmetpaşa Mahallesi Azerbaycan Bulvarı, No: 25
Dulkadiroğlu / Kahramanmaraş

Headquarters and Mailing Address: Kahramanmaraş
Metropolitan Municipality, İsmetpaşa Mahallesi, Azerbaycan
Bulvarı, No: 25 Dulkadiroğlu / Kahramanmaraş

İCİNDİ

06

**Tarih ve Hafıza
Sultanü's-Şuara Maraşlı
Sünbülzâde Vehbî**

**Sultan of The Poets
Sünbülzâde Vehbi
From Maraş**

Fatih Çavuş

10

**Tarihe Çıkanlar
Çağının Üstünde Bir
Hükümdar: Alaüddevle
Bozkurt Bey**

**A Ruler Beyond His Time:
Alaüddevle Bozkurt Bey**

Mehmet Işık

16

**Erol Göka: "Aydınımız
Dalga Geçmeyi
Eleştiriyor"**

**Erol Göka: "Our
Intellectuals Think
Mocking is Criticism."**

Ömer Yalçınova

24

**Kahramanmaraş'ın
Selâtin Camii: Ulu Camii**

**Kahramanmaraş's
Selâtin Mosque:
The Grand Mosque**

İbrahim Kanadıkırık

30/Yeşil Defterin
Rehberliğinde Ulu Camii

Kahramanmaraş Grand
Mosque Under The Guidance
Of The Green Notebook

Emine Nur Uzdil

36

**Maraş'ta Bir An
A Moment in Maraş**

Gülizar Güneş

38

**Yaşayan Maraş
Living Maraş**

**Söyleşi: Dr. Mustafa
Kök: "Nurettin Topçu'yu
Bavul Büyüklüğündeki
Bir Teypten Dinlemiştim."**

**"I Listened To Nurettin
Topçu, Whom I Later
Met, There For The First
Time in a Stereo as
Big as a Suitcase."**

Ömer Yalçınova

44/Başkonuş Perisi
Germanicia Prensi

The Legend Of The
Germanicia Prince And
The Başkonuş Fairy

İnci Okumuş

48/Maraş'ta Bir Gün
A Day in Maraş

Maraş Bizdendir,
Biz Maraş'tanız
Maraş Belongs To Us And
We Belong To Maraş

Mehmet Mazak

EKİLER

52

Kitap Maraş
Book Maraş

Söyleşi: Prof. Dr. Nejla Günay: "Osmanlı Parçalama Politikası Gütmemiştir."

Prof. Dr. Nejla Günay: "Ottoman Did Not Adopt A Policy Of Fragmentation."

Dr. Yasin Kozak

58/Kitap Maraş
Book Maraş
Maraş Muhacir ve
Mültecilerine Dair
About Maraş Immigrants
And Refugees

Dr. Yasin Kozak

60/Dağların Gazeli
The Poem Of The Mountains
İyi Kimseler Yurdu: Uludaz
The Place Of Good People: Uludaz

Hasan Keklikci

66/Lezzetin Mekânı
Delicacy Corner
Baharın Habercisi
Çiriş Böreği
The Place Of Taste The
Messenger Of Spring Çiriş Börek

Bengisu Ergüder

72

Hatıraların Ortağı:
Ceyhan - I

The Partner Of
Memories: Ceyhan - I

Arif Bilgin

80/Pınarbaşı ve Ceyhan Nehri
Pınarbaşı And Ceyhan River

Orhan Saydam

84/Pulsuz Mektuplar (10)
Stampless Letters (10)

Hüseyin Yorulmaz
Mustafa Aydoğan

88

Konu Maraş
The Topic Is Maraş

Söyleşi: Hattat Kuddusi Doğan: "İnsan Benliğini Sanatla Bulur"

Calligrapher Kuddusi Doğan: "A Person Finds Himself Through Art"

Ömer Yalçınova

94

Edebiyat Aşığı: Tartu
Literary Lover Tartu

Zehra Karadaş

98/Centilmenliğin Adresi
The Address of Chivalry
Sporla Değişen Hayatlar
Lives That Were
Changed By Sports

Akif Taş

102/Mahreç İşareti
Origin Sing
Kırmızı Altınlı Şehir
Red Gilded City

İlknur Avcı

106/Dört Bir Açıdan Ali Kayası
Ali Kayası From Four Angles

Ela Yüce

110/Üç Yeni Sergi
Three New Exhibits

Âşık Mahzuni Şerif Unutulmadı
Âşık Mahzuni Şerif
Was Commemorated

Söz Varlığı Çıktı
Söz Varlığı Is Out

112/Bakırcılık
Copper Working

SULTANÜ'Ş-ŞUARA MARAŞLI SÜNBUZÂDE VEHBÎ

"SULTAN OF THE POETS" SÜNBUZÂDE VEHBÎ FROM MARAŞ

Maraşlı şair Sünbülzade Vehbî'nin mezar taşı, Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen yol çalışmaları nedeniyle taşınmış, dolayısıyla kaybolmuştu. Araştırmacı yazar Fatih Çavuş, Sünbülzade Vehbî'nin mezar taşını nerede, ne zaman ve nasıl bulunduğunu anlattı.

The tombstone of Maraşian poet Sünbülzade Vehbi was moved because of roadworks during the Republic era, and thus got lost. Research writer Fatih Çavuş told where he found the tombstone and when and how he did it.

FATİH ÇAVUŞ

Maraşlı bir ulemâ ailesi olan Sünbülzâdeler'e mensuptur. Asıl ismi Mehmed'dir. Babası şair Reşid Efendi, dedesi ise meşhur bir müftü ve âlim olan Mehmed Efendi'dir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 1203/1788-89 yılında yazdığı kasidede: "Yetmiş yetmiş bu sinn ü sâl ile bu hâl ile /Üstüne ettâl çıkmak lâyük u ahrâ mıdır" beytiyle yaşının yetmiş eriştiğini söylediğine göre, 1133/1720-21 yılında doğduğu tahmin edilmektedir.

Maraş'ta iyi bir medrese öğrenimi gördü. Ardından İstanbul'a giderek devlet büyüklerine kasideler sundu ve kendini tanıttı. Meşhur şair Seyyid Vehbî'nin isteği üzerine Vehbî adını kullandı. Müderrislikle başladığı memuriyet hayatını kadıllıkla sürdürdü. İnşâyâ olan yeteneği anlaşılınca Yenişehirli Osman ve Reîsülküttâb

İsmâil efendilerin himayesiyle hâcegân rütbesini aldı ve mühimme yazıcılığı yaptı. 1768'de hâcegânlığa geçen Vehbî; 1775'te çok iyi Farsça bildiğinden padişah I. Abdülhamid tarafından, Bağdat valisi Ömer Paşa'dan şikâyetçi olan Kerim Han Zand'ın iddialarını incelemek ve anlaşmazlığı çözmek üzere İran'a elçi olarak gönderildi. Burada Kerim Han Zand ile dostluk kuran Vehbî, valiyi; vali de Vehbî'yi saraya şikâyet edince vali haklı bulundu ve şairin idamına karar verildi. Bunun üzerine Vehbî, gizlice posta tatarı kıyafetiyle Bağdat'tan İstanbul'a geldi. Yakın dostlarının yardımlarıyla Üsküdar'da saklanırken yazdığı "Tannâne" kasidesi sayesinde padişaha kendisini affettirdi. Uzun bir müddet (yedi yıl) işsiz kalıp yoksulluk içinde yaşadı. Dönemin Sadrazamı Halil Hamid Paşa'nın yar-

dımıyla 1783 yılında kadılık görevine getirildi. Rodos kadılığı sırasında (1787) "Tayyâre" kasidesinde kendisinin anlattığı olaya temasla Şahin Giray'ın Osmanlı'ya ihanet ettiği için cezasını bulunduğunu anlatır. Bu şiirle idamda önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Silistre nâibliğinden sonra 1788'de Avusturya seferi sırasında Ordu-yı Hümâyun kadılığı nâibliği yaptı, ardından eski Zağra kadılığına getirildi. Burada görevliken, Şahin Giray'ın intikamını almak isteyen Tatarlar tarafından evi ve mahkemesi basılıp malı mülkü yağma edildi, ailesi ve adamlarıyla birlikte kırk beş gün tutuklu kaldı. Bu olaylar sırasında arkadaşı ve kethüdası olan şair Sürûî ile de arası açıldı. Kendisiyle aynı gün tutuklanan ve hemen salıverilen Sürûî'nin;

He belongs to the family of Sünbülzâdes, one of the scholars from Maraş. His real name is Mehmed. His father was the poet Reşid Efendi, and his grandfather was the famous mufti and scholar Mehmed Efendi. Although his exact date of birth is not known, he said he was seventy years old with this couplet in his eulogy that he wrote in 1203/1788-89: "Yetmiş yetmiş bu sinn ü sâl ile bu hâl ile /Üstüne etfâl çıkmak lâyük u ahrâ mıdır" (Came to seventy with age and years, Is it suitable and better to go beyond this?), it is estimated that he was born in 1133/1720-21.

He received a good madrasah education in Maraş. Then he went to Istanbul, presented odes to the statesmen and introduced himself. He used the name Vehbi at the request of the famous poet Sayyid Vehbi. He started his career as a mudarris and continued his career as a kadi (judge). When his talent for administration was

seen, he gained the rank of hâcegan (experienced administrator) with the patronage of Yenişehirli Osman and Reîsülküttâb İsmâil Efendi and worked as a writer of mühimme (special notebook that was kept for the orders of the sultans). Vehbi, who became a hâcegan in 1768; In 1775, since he knew Persian very well, he was sent to Iran as an ambassador by Sultan Abdulhamid I to examine the allegations of Kerim Han Zand, who complained about the Baghdad governor Ömer Pasha, and to settle the dispute. Vehbi, who formed a friendship with Kerim Han Zand here, complained of the governor and the governor also complained of Vehbi to the palace; the governor was justified and the poet's execution was decided. Thereupon, Vehbi secretly came to Istanbul from Baghdad, dressed as a postal Tatar. With the help of his close friends, he made himself forgiven by the sultan thanks to

the "Tannâne" ode he wrote while hiding in Üsküdar. He remained unemployed for a long time (seven years) and lived in poverty. With the help of the Grand Vizier of the period Halil Hamid Paşa, he was appointed as a judge in 1783. He tells that Şahin Giray was punished for betraying the Ottoman Empire by contacting the incident he told in the Tayyâre eulogy during his judgeship in Rhodes (1787). We can refer from this poem that he played an important role in the execution.

After being the regency of Silistra, he became the regency of Ordu-yı Hümâyun (Royal Army) during the Austrian expedition in 1788, and then was appointed as the former judge of Zağra. While he was on duty here, his house and court were raided and his property was looted by the Tatars who wanted to avenge Şahin Giray. He was detained for forty-five days with his family and men. During these events, he also fell

Fotoğraf: Fatih Çavuş

*Kodılar habse seninle beni de ey Vehbî
Ağlaşırılık silerek çeşmimizi yağlık ile*

*Çünkü yokdu günehim işte vilayetle beni
Geldi kurtarmağa sen burda otur sağlık ile*

mırsaları ve hatta bu baskının "Vehbî'nin Eski Zağra'da kadı iken bir sürü yolsuzluk yaptığını, ayrıca bir kadınla gayr-ı meşru ilişki yaşaması" sebebiyle başına geldiğini iddia etmesi sebebiyle şair Sümbülzâde Vehbî buradaki görevinden alındı. Sürûrî ile arasındaki bu dargınlık ve karşılıklı yazılan hiciv şiirleri uzun süre devam etti.

Divân'ını takdim ettiği padişah III. Selim tarafından affedilen Vehbî, önce Manisa'da daha sonra da Siroz, Manastır ve Bolu'da kadılıklar yaptı. Bolu'daki görevinden sonra emekli olup İstanbul'a döndü. Burada rahat bir hayat yaşadı. Son dönemlerinde şair, nikris hastalığına yakalanarak görme yeteneğini ve şuurunu kaybetti.

Arası iyi olmamasına rağmen son demlerinde hasta yatağında iken şair Surûrî'nin arkadaşı Vehbî'yi ziyaret ettiği bilinir. Şair vefat ettiğinde İstanbul Edirnekapı dışına defnedilir. Kendisinden sonra vefat eden Surûrî de şair Vehbî'nin yanına defnedilmiştir.

Şairin hayat hikâyesi genel olarak kaynaklarda bu şekilde geçmektedir. Ayrıntılı bilgi olmamakla beraber bu bilgiler kendisinin veya etrafındaki kişilerin yazdıklarından yola çıkarak ortaya konulmuştur. Şimdi ise genel itibarıyla kaynaklarda geçen mezar meselesine değinelim. Kaynaklara göre şairin mezarı Edirnekapı dışındadır. Edirnekapı dışında bulunan Lali Efendi çeşmesinin yanında olduğu geçer.

Günümüzde şairin mezar taşı Edirnekapı şehitliğinde yer alan küçük camiiin yanındaki hazire içerisinde yer almaktadır. Bu alan bahsedilen çeşmeye uzaktır.

Vehbî 1775'te çok iyi Farsça bildiğinden padişah I. Abdülhamid tarafından, Bağdat valisi Ömer Paşa'dan şikâyetçi olan Kerim Han Zand'ın iddialarını incelemek ve anlaşmazlığı çözmek üzere İran'a elçi olarak gönderildi.

Çeşme ile mezar taşının bulunduğu yer arasında yol bulunmaktadır. Burada bulunan mezar taşlarının yol çalışması nedeniyle yerinden kaldırılıp buraya getirildiğinden bahsedilir. Günümüzde Sümbülzâde Vehbî'nin mezarının yanında Surûrî'nin mezarı bulunmamaktadır. Mezar, çeşme yanındayken yol çalışması sebebiyle o çevrede bulunan taşlar bugünkü yerine getirilip dikilmiş. Hem şairi anma hem de mezar taşında bulunan bilgilerin değerlendirilmesi açısından taşın kaybolmamış ve şu an yerinin biliniyor olması edebiyat araştırmacıları için ehemmiyet arz etmektedir. Şair Surûrî'nin kaleme aldığı, Vehbî'nin mezar taşı yazısı:

*Maraşiyü'l-Asl Sümbülzâde kim kalmışdı Hak
Zatını bezm-i sühande zînet-i üşküfedan*

*Şîr ü inşâsı müsellemler Fârisiden idi kim
Oldu İrân elçisi tutdu tariki hâcêgân*

*Avdet itdikde yine ric'at klüb kadılığa
Oldu ser-levha yemîni sadr-ı Rum'a ba'dezân*

*Altı sitte zabt idüb te'bidde kıldı karar
Beş sene sahip-fıraş oldu o piri nâ-tüvan*

*Gam-güsar idi Sürûrî ana her tarihde
Cennet olsun ruhuna Vehbî Efendi'nin mekân*

El-Fâtîha. Sene 1224 fi 15 Ra (30 Nisan 1809)

Kaynaklar:

Mehmet Nermi Haskan, *Eyüpsultan Tarihi*, Eyüpsultan Belediyesi, 1996.
Mehmet Samsakçı, *Ölüme Açılan Estetik Kapı: Türk Mezar Taşı Edebiyatı*, Kitabevi, 2015.
Selim Sırrı Kuru, *TDV İslam Ansiklopedisi*, cild 38, sayfa 140.
<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sunbulzade-vehbi-mehmed-efendi>

In 1775 Vehbi was sent to Iran as an ambassador by Sultan Abdulhamid I to examine the allegations of Kerim Han Zand, who complained about the Baghdad governor Omer Pasha, and to settle the dispute, because he knew Persian very well.

out with his friend and kethūda (private assistant), the poet Sūrūrî. Sūrūrî, who was arrested along with Vehbi and released on the same day, wrote these verses:

*O Vehbi, they put us in jail
We used to cry and wipe our tears to
one napkin*

*They came to save me as have not sinned
You keep staying here healthily.*

and even poet Sünbülzâde Vehbi was dismissed from his duty here because Sūrūrî claimed that "Vehbî committed a lot of corruption while he was a judge in Eski Zağra, and he also had an illegitimate relationship with a woman." The resentment between him and Sūrūrî and their satirical poems written to each other continued for a long time.

Vehbi, who presented his Dîvân to Sultan Selim III, was forgiven and served as judge firstly in Manisa and then in Siroz, Manastir and Bolu. After his duty in Bolu, he retired and returned to Istanbul. He lived a peaceful life here. In his last period, the poet lost his eyesight and consciousness due to podagra disease. Despite not being on good terms, it is known that the poet Surūrî visited his friend Vehbî in his last days while he was sick. When the poet died, he was buried outside of Istanbul Edirnekapi. Surūrî, who died after him, was also buried next to the poet Vehbi.

The life of the poet is generally mentioned in this way in the sources. Although there is no detailed information, this information has been revealed based on what he or the people around him wrote. Now, let's

talk about the grave issue, which is mentioned in the sources in general. According to sources, the grave of the poet is outside Edirnekapi. It is said that it is near the Lali Efendi fountain located outside Edirnekapi. Today, the tombstone of the poet is in the graveyard next to the small mosque in the Edirnekapi cemetery. This area is far from the mentioned fountain. There is a road between the fountain and the place where the tombstone is located. It is mentioned that the tombstones found here were removed from their place due to road works and brought here. Today, Surūrî's tomb does not exist next to Sünbülzâde Vehbi's grave. While the grave was next to the fountain, the stones found in that area were brought its present location due to roadworks and erected. In terms of both commemorating the poet and evaluating the information on the tombstone, it is important for literary researchers that the stone has not been lost and its location is known now. Vehbi's tombstone writings

were written by the poet Surūrî:

*The Mighty God has made the poetry of
Sünbülzade*

A garden of flowers in the world of poetry

*He was appointed to Iran and became a
bureaucrat*

Because of his good poetry and writing skills

*Then he was appointed to higher positions
When he went back to his position as a judge*

*He gained six sittes and decided on a exile,
He stayed on the bed, weak and old.*

*Sururi consoled him each time,
Heaven may be Vehbi Efendi's place*

Al Fatiha. Year 1224 fi 15 Ra (30 April 1809)

Resources:

Mehmet Nermi Haskan, *Eyüpsultan History*, Eyüpsultan Municipality, 1996.

Mehmet Samsakçı, *Aesthetic Door to Death: Turkish Tombstone Literature*, Bookstore, 2015. Selim Sirri Kuru, *TDV Encyclopedia of Islam*, vol. 38, page 140. <http://teis.yesevi.edu.tr/material-detay/sunbulzade-vehbi-mehmed-efendi>

ÇAĞININ ÜSTÜNDE BİR HÜKÜMDAR:

ALAÜDDEVLE BOZKURT BEY

**A RULER BEYOND HIS TIME:
ALAÜDDEVLE BOZKURT BEY**

Kalabalık hanedan aileleri, Anadolu'nun dört bir yanında varlıklarını sürdürdüğü bir dönemde Alaüddevle Bozkurt Bey, Dulkadir beyi Süleyman Bey'in çadırında dünyaya gözlerini açmıştır. Hanedanın tüm erkek üyeleri gibi "Bey" olması düşüncesiyle yetiştirilmiştir.

Alaüddevle Bozkurt Bey was born in Süleyman Bey's tent at a time when the crowded family members were spread all around Anatolia. Like any other boys in the family, he grew up to be a Bey.

MEHMET IŞIK

Alaüddevle Bozkurt Bey, Dulkadiroğulları tahtına çıkıp hükümdar olduğunda devlet Memluk-Akkoyunlu-Osmanlı arasındaki siyasi dengeye göre hareket ediyordu.

Alaüddevle Bozkurt Bey, kendisinden önceki beylerden oldukça farklı özelliklere sahipti. Dedesi Nasireddin Mehmet Bey'den sonra beylik tahtında en uzun süre bulunan hükümdardı. Gerek askeri, gerek siyasi gerek kültürel ve toplumsal yapı anlamında Dulkadiroğulları Devleti, devlet teşekkülünü Alaüddevle Bozkurt Bey döneminde tamamladı. Bu yüzden Alaüddevle Bozkurt Bey ve icraatlarını yakından incelemek, diğer beylerden daha hassas bir şekilde ele almak gerekiyor.

Fatih Sultan Mehmet'in Affi

Dulkadiroğulları, devlet kurma yetkisinin tanrı tarafından kendilerine verildiği inancının hakim olduğu (Kut Verme) bir hanedan ailesidir. Orta Çağ'ın realitesine uy-

gun bir Türkmen toplum yapısına sahiptir. Kalabalık hanedan aileleri, Anadolu'nun dört bir yanında varlıklarını sürdürdüğü bir dönemde Alaüddevle Bozkurt Bey, Dulkadir beyi Süleyman Bey'in çadırında dünyaya gözlerini açmıştır. Hanedanın tüm erkek üyeleri gibi "Bey" olması düşüncesiyle yetiştirilmiştir. Doğum tarihi bilinmemekle birlikte 1515 Turnadağ Savaşı zamanında 90'nına merdiven dayamış bir piri fani olarak kendisini tanımlamaktadır. Buradan bakıldığında 1430'larda dünyaya geldiği tahmin edilebilir.

Dulkadiroğulları Devleti'nin Memluk-Osmanlı çatışmasında dönemsel hamleler yaptığı bir süreçte Alaüddevle Bozkurt Bey'in, kız kardeşinin kocası Fatih Sultan Mehmet Han'a yakın ilişkiler kurduğu görülmüştür.

Alaüddevle Bozkurt Bey, sonra Osmanlı tahtına çıkacak olan II. Bayezid'e kızı

Ayşe Sultan'ı veriyor. Yavuz Sultan Selim'in annesi Ayşe Sultan, Osmanlı-Dulkadiroğulları devletleri arasındaki ilişkide önemli bir faktör olur.

Alaüddevle Bey, Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlı topraklarına saldırmamasına rağmen sonrasında Fatih'in kendisini cezalandıracağını düşünerek af diler. Bunun üzerine Fatih Sultan Mehmet tarafından Çirmen Sancak Beyliğine tayin olunur. Çok geçmeden gerek akrabalık ilişkileri gerekse Osmanlı Devleti'nin Memluklara karşı kendisine sadık bir Dulkadiroğlu beyini tahta görmek istemelerinin neticesinde Alaüddevle Bey, 1480 yılında Dulkadiroğulları tahtına çıkar.

Siyasi Deha

Dulkadiroğulları tahtına çıktıktan sonra Alaüddevle Bey, komşu devletlere ve beyliklerle devletin çıkarına uygun politikalar geliştirdi. Osmanlı, Memluk ve Akkoyunlu

Eshab-ı Kehf Külliyesi,
Fotoğraf: Yasin Mortaş

When Alaüddeve Bozkurt Bey ascended the throne of Dulkadiroğulları and became the ruler, the state was acting according to the political balance between Mamluk-Akkoyunlu-Ottoman.

Alaüddeve Bozkurt Bey had many different features compared to his previous rulers. He had the longest reign period after his grandfather Nasireddin Mehmet Bey. Dulkadiroğulları State completed its state organization in terms of culture and society. For this reason, it is necessary to examine Alaüddeve Bozkurt Bey and his actions closely and to deal with him more attentively than other rulers.

Fatih Sultan Mehmet's Mercy

Dulkadiroğulları were a family who believed the reign authority was given directly by the hands of God (Kut). It had a Turkmen society structure which was suitable to the reality of the Middle Ages. Alaüddeve Boz-

kurt Bey was born in Süleyman Bey's tent at a time when the crowded family members were spread all around Anatolia. Like any other boys in the family, he grew up to be a Bey. His exact birth time is uncertain, but he stated that he was around 90 when the Turnadağ War occurred, which was in 1515. We may infer from this information that he was born around 1430.

It is seen that Alaüddeve Bozkurt Bey established close relations with his sister's husband, Fatih Sultan Mehmet Han, in a process where the Dulkadiroğulları State made periodic moves in the Mamluk-Ottoman conflict.

Alaüddeve Bozkurt Bey made his daughter Ayşe Sultan marry to Bayezid II who was later be ascended to the Ottoman throne. Yavuz Sultan Selim's mother Ayşe Sultan became an important figure between the states of Ottoman and Dulkadir.

Although Alaüddeve Bey attacked Ottoman lands during the reign of Fatih Sultan Mehmet, he later apologized, thinking that Fatih would punish him. Thereupon, he got appointed to Çirmen Sanjak Principality by Fatih Sultan Mehmet. After some time, Alaüddeve Bey ascended to the Dulkadir throne in 1480 as a result of both their kinship and the Ottoman State's demand for a loyal Dulkadir ruler to fight with them against the Mamluks.

Political Genius

After being ascended to the Dulkadir throne, Alaüddeve Bey developed policies suitable for the benefit of his state with neighboring states and principalities. He established kinship relations with the powerful states of his time by marrying his daughters to Ottoman, Mamluk and Akkoyunlu princes. However, he sometimes took the Ottoman side against the Mamluks

şehzadeleriyle kızlarını evlendirerek dönemin güçlü devletleriyle akrabalık ilişkileri kurdu. Bununla birlikte ülkesinin menfaatleri çerçevesinde bazen Memluklere karşı Osmanlı tarafını, bazen Osmanlılara karşı Memluk tarafını tuttu. Ramazanoğulları, Kadı Burhaneddin ve Karamanoğullarına karşı ise denk bir güç olarak mücadele etti. Akkoyunlu Devleti'nin dağılma sürecinde ve Safevi Devleti'nin teşekkülü sırasında Akkoyunlulara yakın davrandı. Şah İsmail'in Elbistan Seferi sırasında Osmanlı ve Memluklerle ilişki geliştirmek istedi. Şah İsmail karşısında kendisini yalnız bırakan eniştesi II. Bayezid'in siyasetini birkaç yıl sonra torunu Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail arasındaki savaşta bizatihi uyguladı. Alaüddevle Bey'in siyaset üzerine hamleleri ve ülke idaresindeki yaklaşımı üniversitelerde ders olarak okutulabilecek değerdedir.

"Hain" miydi?

Dulkadiroğulları'nın bir hanedan olduğunu, Anadolu'da diğer devletler gibi bir devlet olduğunu idrak edemeyenler, maalesef ki günümüzde dahi Alaüddevle Bozkurt Bey'i Yavuz Sultan ile Şah İsmail mücadelesindeki tutumundan dolayı ihanet etmekle suçlamaktadırlar. Oysa işin hakikati şöyledir: Dulkadiroğulları, Anadolu'daki tüm Türk devletleri gibi hanedan aileden gelmiş ve kendine Maraş ile civarında devlet kurmuştur. Devletini yaşatmak için komşu devletlerle bazen siyasi ilişkiler, bazen akrabalık ilişkileri bazen ise askeri çatışmalar üzerinden bir politika üretmiştir. Şah İsmail, 1507'de Elbistan üzerinden ülkesine girdiğinde ise damadı Sultan II. Bayezid'den yardım talep etmiş, bunu yaparken de Şah İsmail'in kız istediğini,

Alaüddevle Bozkurt Bey Dulkadiroğulları tarihi kadar Osmanlı, Memluk, Safeviler, Akkoyunlular gibi dönemin en güçlü Türk devletlerinin tarihleri için de önemli bir yere sahiptir.

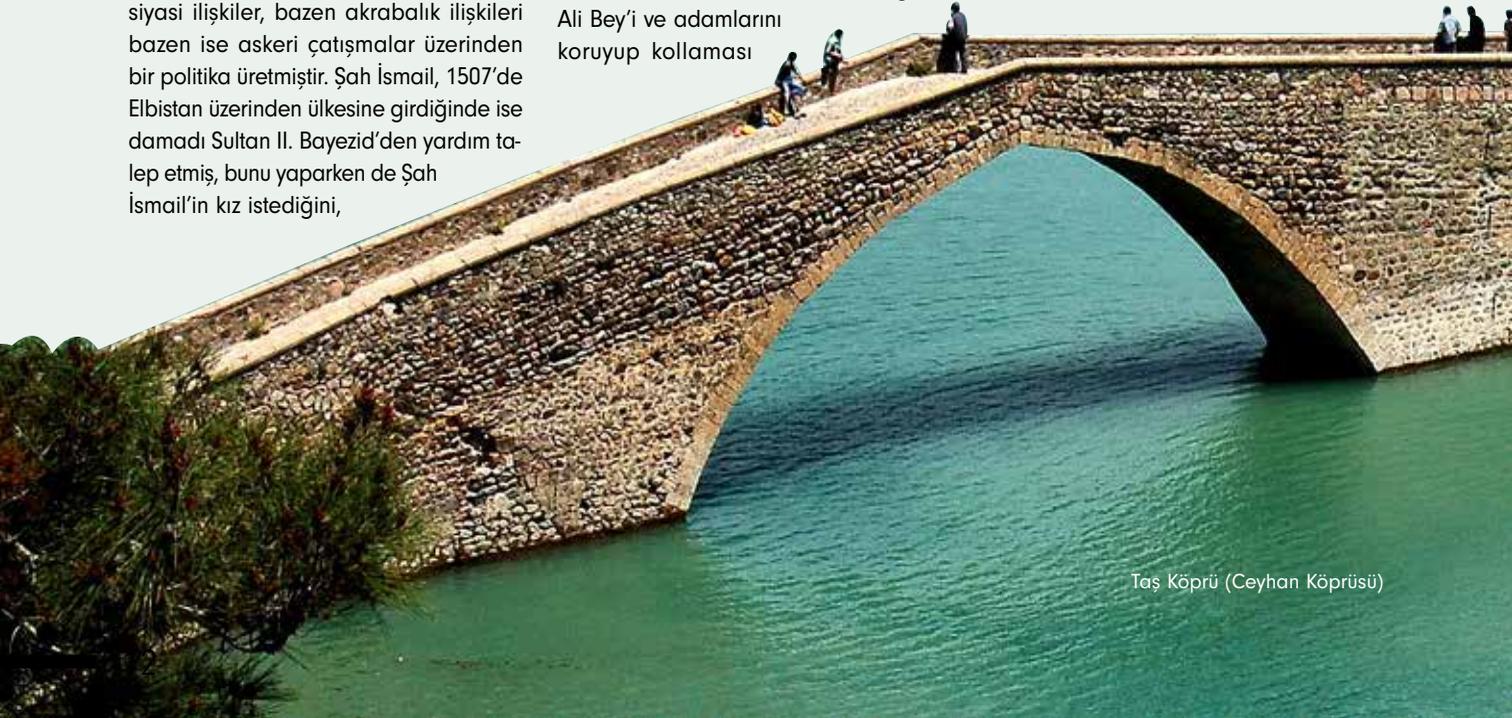
mezhepsel farklılıktan dem vurarak bunun bir din bahsi olduğunu belirtmişti. Bu talep karşısında II. Bayezit, Şah İsmail'in kendi topraklarından geçmesine izin verdiği gibi 30 bin askeri de Ankara'ya göndermiş, olası bir başarısızlık söz konusu olduğunda Şah İsmail'e destek olacağını dile getirmişti. 1514 Çaldıran Seferi sırasında Şah İsmail'e karşı sefere çıkan Yavuz Sultan Selim, bunun bir din meselesi olduğundan dem vurduktan sonra dedesi Alaüddevle Bozkurt Bey'den yardım talep etmiş, o ise geçmişte yaşanan olayları hatırlattıktan sonra yaşlılığını ileri sürerek yardımcı olmamıştı. Osmanlı tarihçileri, Alaüddevle Bey'i bu tutumundan dolayı ihanet etmekle suçlamışlardı. Oysa hakikat şuydu; Dulkadiroğulları Devleti, aynı Osmanlı Devleti gibi bir devletti ve devletin çıkarı her şeyin üzerindeydi. İkinci olarak Yavuz Sultan Selim'in Şehsuvaroğlu Ali Bey'i ve adamlarını koruyup kollaması

ve Dulkadiroğlu tahtına hazırlıyor olması bile Alaüddevle Bey'in tutumunu haklı çıkarırdı. Tarihi bir yanlış tekrar etmemek ve hakikati belirtmek gerekir ki Alaüddevle Bozkurt Bey birine ihanet etmiş değildir, bilakis devletin ali menfaatini korumuştur.

Memluk, Osmanlı, Akkoyunlu ve Safeviler gibi devrin en güçlü devletlerine karşı devletin gücünü muhafaza etmiş, bazen askeri bazen diplomatik yollarla, akrabalık ilişkileri kurarak devletini ayakta tutmuştur. İlim-i Siyaset anlamında harika işler çıkarmayı başarmış, 35 yıllık saltanatı süresince ülkesini siyasi ve askeri anlamda en parlak dönemini yaşatmıştır.

Defalarca Evlat Acısı Yaşadı

Alaüddevle Bozkurt Bey, Türkmen beyleri arasında gücü, siyasi zekâsı ve kahramanlığıyla nam salmıştır. Kalabalık bir aileye sahip olan Alaüddevle Bey'in, Maraş ve Elbistan sarayında kız ve erkek çok sayıda çocuğu dünyaya gelmiştir. Oğullarının ve kardeşlerinin kahramanlıklarla dolu askeri seferlerine şahit olduğu gibi birçok evladını gerek kardeşleriyle taht mücadelesi sırasında gerekse düşman devletlerle yaptığı savaşlarda kaybetmiştir. Özellikle Dulkadiroğulları ülkesinde ve çevresindeki ülkelerde kahramanlığı, cesareti, zekâsı ve ordu üzerindeki tesiriyle nam salmış olan, "Saru Kaplan" lakaplı Kasım'ı kaybetmesi Alaüddevle Bey'i çok derinden yaralamıştır.

Taş Köprü (Ceyhan Köprüsü)

and sometimes the Mamluk side against the Ottomans, within the framework of his country's interests. He fought as an equal force against Ramazanoğulları, Kadı Burhaneddin and Karamanoğulları. During the disintegration of the Akkoyunlu State and the formation of the Safavid State, he acted close to the Akkoyunlu State. During Şah İsmail's Elbistan Campaign, he wanted to develop relations with the Ottomans and the Mamluks. A few years later, he applied Bayezid's policy who was his brother-in-law who left him alone against Şah İsmail, in the war between his grandson Yavuz Sultan Selim and Şah İsmail. Alaüddevle Bey's political moves and his approach concerning the administration of the country are worthy of being taught as a course in universities.

Was he a "traitor"?

Some people who cannot recognize the fact that Dulkadiroğulları was just another state among the many states of Anatolia, blame Alaüddevle Bozkurt Bey with betrayal because of his attitude in the struggle of Yavuz Sultan and Şah İsmail. The fact is that Dulkadiroğulları, like all Turkish states in Anatolia, came from a dynastic family and established a state in and around Maraş. In order to keep his state alive, he created a policy with neighbouring states, sometimes through political relations, sometimes through kinship relations and sometimes through military conflicts. When Şah

Alaüddevle Bozkurt Bey has an important place in powerful Turkish states of the time like Ottoman, Mamluk Safavid and Akkoyunlu states in addition to his importance in Dulkadir history.

İsmail entered his country through Elbistan in 1507, he asked for help from his son-in-law, Sultan Bayezid II, and while doing this, Şah İsmail stated that he wanted a girl, talking about the sectarian difference, and stated that it was a religion talk. In the face of this demand, Bayezid II allowed Şah İsmail to pass through his own lands and sent 30,000 soldiers to Ankara, expressing that he would support Şah İsmail in case of a possible failure. Yavuz Sultan Selim who fought with Şah İsmail during Çaldıran Campaign, told that this is a religious matter and asked for Alaüddevle Bozkurt Bey's help. But he did not help by citing his old age after remembering past events. Ottoman historians accuse Alaüddevle Bey of betrayal because of this attitude. However, the truth is that The Dulkadiroğulları State

was a state just like the Ottoman State, and the state's interest was above everything else. Secondly, the fact that Yavuz Sultan Selim was protecting Şehsuvaroğlu Ali Bey and his men and preparing them for the Dulkadiroğlu throne would have justified Alaüddevle Bey's attitude. It is necessary not to repeat a historical mistake and to state the truth that Alaüddevle Bozkurt Bey did not betray anyone, on the contrary, he protected the great interests of his state.

He protected his state's power against the most powerful states of his time like Mamluk, Ottoman, Akkoyunlu and Safavid states sometimes by military force, sometimes with diplomatical moves or through kinship. He succeeded in doing great things in terms of Science and Politics, and during his 35-year reign, he made his country experience its heyday in terms of politics and military.

He Lost His Children

Alaüddevle Bozkurt Bey was famous among the Türkmen Beys with his power, genius and heroism. Alaüddevle Bey, who had a large family, had many children, boys and girls, in Maraş and Elbistan palaces. As he witnessed the heroic military campaigns of his sons and brothers, he lost many of his children both during the struggle for the throne with his brothers and in the wars with the enemy states.

Oğlu Kasım ve diğer oğlu Erduvan'ı ele ge-
çirdikten sonra boyunlarını vurup başlarını
Şah İsmail'e gönderen Ustaclu Muham-
med Han'a olan kini ve öfkesi ölene kadar
tükenmedi. Tarihi olaylar göstermektedir
ki oğlu Kasım'ın ölümünden sonra Alaüd-
devle Bozkurt Bey'in ve ülkesinin gücünde
ciddi anlamda kayıplar yaşandı.

Hayatı boyunca büyük başarılar kazanan,
çok sayıda çocuğu olan ve ailesine olan
düşkünlüğu ile bilinen Alaüddevle Bozkurt
Bey, belki de Türk tarihinde en çok evlat
acısı tatmış Türk hükümdarlarından biri
olarak tarihteki yerini aldı.

Halkına Hizmetkârdi

Alaüddevle Bozkurt Bey, Dulkadiroğulları
tahtına oturduktan sonra Elbistan, Maraş,
Antep, Kayseri ve Kırşehir gibi şehirlerde
onlarca imaret yaptı. Ulu Camiiler, çeş-
meler, hanlar, hamamlar, değirmenler,
köprüler ve çarşılar yaptıırarak ülkesini
mamur hâle getirdi. Komşu devletlerle
olan ticari ilişkilere önem verdi.

Alaüddevle Bozkurt Bey, Dulkadiroğulları beyleri arasında olduğu gibi diğer Türk sultanları içerisinde de en çok vakfa sahip beylerden biri. Alaüddevle Bey'in yaptırdığı eserlerin neredeyse tamamı bir vakıf geliriyle desteklenmiştir.

Halkının müreffeh bir ülkede yaşayabilme-
si için büyük çaba sarf etti. Alaüddevle
Bey döneminde yapılan Ceyhan Taş Köp-
rü, Elbistan ve Maraş Ulu Camiileri, Antep
ve Adana'daki Alaüddevle Camiilerini
yaptırdı. Bu camilerin etrafında açılan
mektepler, medreseler, imarethaneler,
tekke ve zaviyeler halka hizmet sunmuştur.

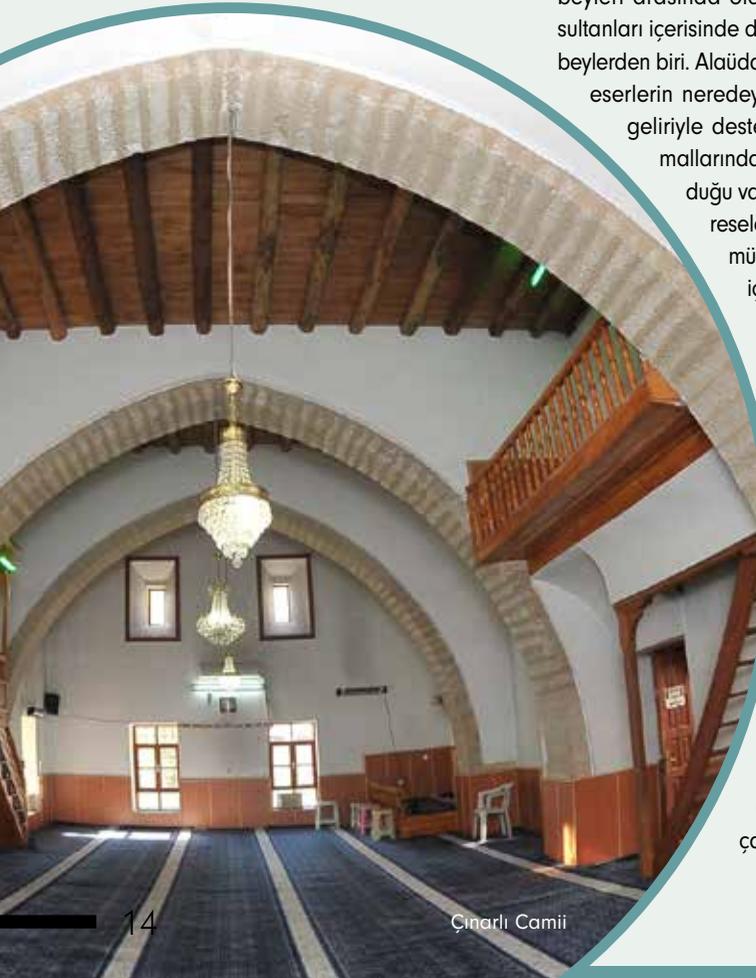
Alaüddevle Bozkurt Bey, Dulkadiroğulları
beyleri arasında olduğu gibi diğer Türk
sultanları içerisinde de en çok vakfa sahip
beylerden biri. Alaüddevle Bey'in yaptırdığı
eserlerin neredeyse tamamı bir vakıf
geliriyle desteklenmiştir. Kendi öz
mallarından vakfederek oluşturu-
duğu vakıflarla camiler, med-
reseler, burada ders veren
müderrisler ve öğrenciler
için imkânlar sağlamış-
tır. Afşin Eshab-ı Kef
çevresinde eserler
inşa etmiştir. Kur-
duğu vakıflar ara-
cılığıyla halkın tem-
el ihtiyaçların karşılanmasını
hedeflemiştir. Köprüler, hanlar,
hamamlar yaptı-
rarak hem bölge
halkına hem de
tüccarlara ula-
şımında ve ticarete
kolaylık sağlayarak
ülkesini kalkındırmaya
çalışmıştır.

Veli Meşrep Bir Sultan

Alaüddevle Bozkurt Bey, hayır ve hase-
nat yapmakla meşhur olmuştur. Bundan
dolayı hem Sünni hem de Alevi-Bek-
taşi tebaası tarafından çok sevilirdi.
Kudüs'te, Eshab-ı Kef'te imar faaliyet-
lerinde bulundu. İbrahim Gülşeni Haz-
retleri ile pek yakındı. Tasavvuf ehline,
velilere, evliya ve enbiyalara büyük
hürmet gösterirdi.

Alaüddevle Bozkurt Bey, Maraş'ta
yeniden yapılmışçasına imar ettirdiği
Ulu Camii ile yaptırmış olduğu Kapa-
lı Çarşı arasında bir noktada Maraş
Mevlevihanesi'nin kurulmasını sağladı.
"Yum Baba" namıyla matuf Mevlevi
Şeyhine şehrinin en güzel yerinde bir
Mevlevihane kurdu. Kudüs ve çev-
resinde hanedan üyeleri tarafından
inşa edilmiş cami ve medreselerin ya-
şatılması için büyük emekler sarf etti.
Ömrünün sonlarına doğru yaşının da
ilerlemiş olmasından mütevellit dünya
işleri yerine manevi âleme meyletti.
Kendisini tanımlarken "Bir Piri Fani"
noktasında durması, halkının sevgisini
kazanması, ulemanın saygısına maz-
har olmuş olması ölümünün üzerinden
asırlar geçmesine rağmen Alaüddevle
Bozkurt Bey'in makamlarının bir veli
kabristanlığı gibi ziyaretçilerle dolup
taşmasına neden olmuştur. 507 yıldır
Maraş ve çevresinde Alaüddevle Bey
bir veli gibi anılmakta, ruhuna dualar
bağışlanmaktadır.

Bir asra yaklaşan ömründe 35 yıllık
saltanatı döneminde adını Türk tarihi-
ne altın harflerle yazdıran Alaüddevle
Bozkurt Bey'in adı ve eserleri yaşamaya
devam etmektedir. Adil bir hükümdar,
halkının veli noktasına çıkaracak kadar
sevdiği, dindar, geride vakıflar bıraka-
cak kadar ulvi değerlerle donatılmış,
zaferleri ve yenilgileri tatmış bir devlet
adamı olan Alaüddevle Bozkurt Bey,
henüz gün yüzüne çıkarılmamış bir de-
đer, tarihin bir hazinesi olarak hakkının
teslim edileceği zamanı beklemektedir.
Uyguladığı siyasetiyle, geride bıraktığı
eserleriyle, 5 asırdır halkın gönlünde
edindiği yeriyle Alaüddevle Bozkurt Bey,
çağının üstünde bir hükümdardır.

Alaüddevle Bozkurt Bey, like the other Dulkadiroullar Beys, is one of the Turkish sultans with the most foundations. Almost all of the buildings he got built were funded by a single foundation.

Especially, losing Kasim known as "Saru Kaplan" who was famous with his heroism, bravery, cleverness and military genius and succeeded in many fights around Dulkadiroğulları state affected Alaüddevle Bey deeply. His grudge to Ustaclu Muhammed Han never faded away, who caught his two sons Kasim and Erduvan ,beheaded them and sent them to Şah İsmail. Historical events show that after the death of his son Kasim, there were serious losses in the power of Alaüddevle Bozkurt Bey and his country.

Alaüddevle Bozkurt Bey, who had great success throughout his life, had many children and was known for his fondness for his family. He took place in Turkish history as one of the Turkish rulers who perhaps had the greatest pain in consequence of losing children.

He Served His People

After Alaüddevle Bozkurt Bey ascended the throne of Dulkadiroğulları, he built dozens of soup kitchens in cities such as Elbistan, Maraş, Antep, Kayseri and Kırşehir. He made his country prosperous by having Great Mosques, fountains, inns, baths, mills, bridges and bazaars built. He gave importance to trade relations with neighbouring states.

He made great efforts so that his people could live in a prosperous country. He built Ceyhan Stone Bridge, Elbistan and Maraş Grand Mosques, Alaüddevle Mosques in Antep and Adana. The schools, madrasahs, soup kitchens, lodges and zawiya opened around these mosques served the public.

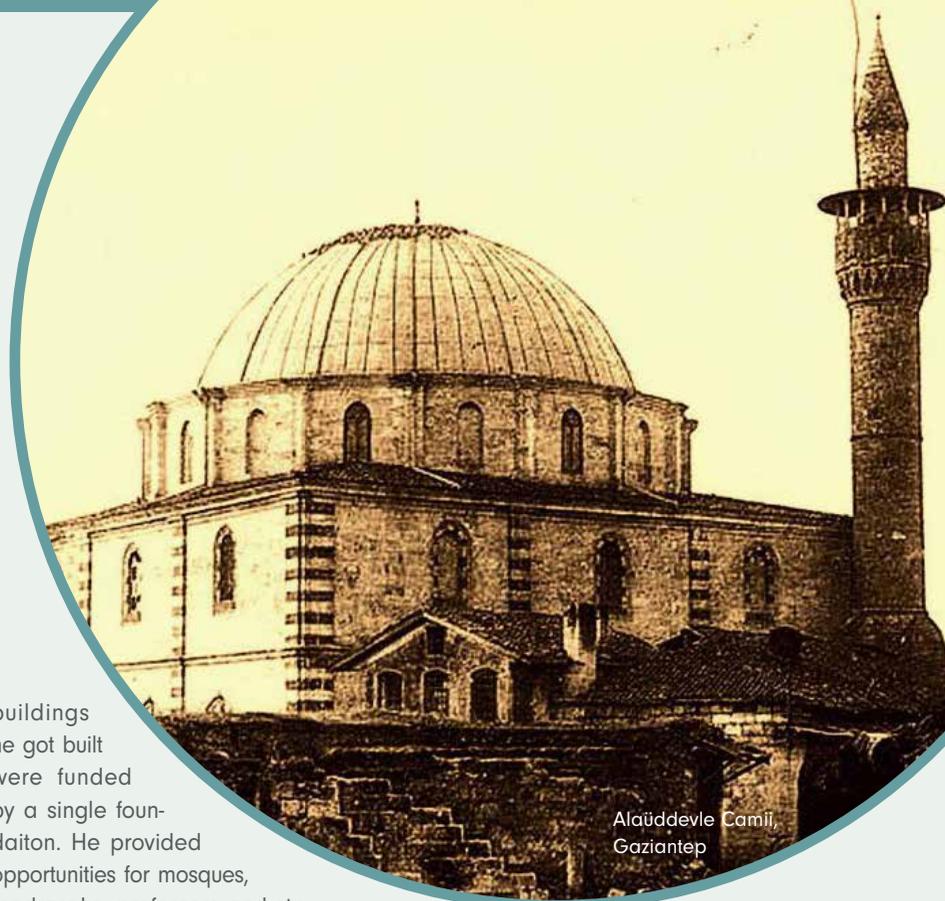
Alaüddevle Bozkurt Bey, like the other Dulkadiroullar Beys, is one of the Turkish sultans with the most foundations. Almost all of the

buildings he got built were funded by a single foundation. He provided opportunities for mosques, madrasahs, professors and students who gave lectures here, with the foundations he created by donating from his own property. He built buildings around Afsin Eshabı Kef. Through the foundations he established, he aimed to meet the basic needs of the people. By having bridges, inns and baths built, he tried to develop his country by providing convenience in transportation and trade to both the people of the region and the merchants.

He Loved Dervishes

Alaüddevle Bozkurt Bey was famous for doing charity and good deeds. For this reason, he was loved by both Sunni and Alevi-Bektaşî subjects. He carried out construction activities in the Eshabı Kef in Jerusalem. He was very close with his holiness İbrahim Gülşeni. He showed great respect to people of Sufism, awliyas and anbiyas.

He got built the Grand Mosque and Maraş Mevlevihane in the Bazaar. He had a Mevlevi Sheik, who was named "Yum Baba", founded a Mevlevihane in the most beautiful place of his city. He made great efforts to keep the mosques and madrasahs built by members of the dynasty in and around Jerusalem alive. Due to his advanced age towards the end of his life, he inclined towards the

Alaüddevle Camii,
Gaziantep

spiritual realm instead of worldly affairs. The fact that he stood at the point of "A Piri Fani" while describing himself, that he won the love of his people and earned the respect of the ulema, has caused Alaüddevle Bozkurt Bey's authorities to be overflowing with visitors like a parent's cemetery, although centuries have passed since his death. For 507 years, Alaüddevle Bey has been remembered as a guardian in and around Maraş, and prayers have been sent to his soul.

The glory and successes of Alaüddevle Bozkurt Bey, who had his name written in golden letters in Turkish history during his 35-year reign in his life approaching a century, continue to live today. Alaüddevle Bozkurt Bey, who was a just ruler, was loved enough by his people to renounce him a saint, pious, equipped with lofty values to leave foundations behind and a statesman who has gone through victories and defeats, awaits for being acknowledged as a value, a treasure of history that has not yet been brought to light. Alaüddevle Bozkurt Bey is a ruler beyond his age with the politics he followed, the works he left behind, and the place he has won in the hearts of the people for throughout five centuries.

EROL GÖKA:

"AYDINIMIZ DALGA GEÇMEYİ ELEŞTİRİ SANIYOR"

EROL GÖKA: "OUR INTELLECTUALS THINK MOCKING IS CRITICISM."

Türk'ün Göçebe Ruhu, Varoluşun Psikatrişi, Kalpten gibi önemli eserlerin yazarı, Prof. Dr. Erol Göka ile "İnsan, şehrin neresindedir?" sorusu üzerinden şehir ve insan ilişkisini, modern zamanlarla birlikte değişen "şehir" algımızı konuştuk.

We interviewed with Prof. Dr. Erol Göka, who is the writer of the important books Türk'ün Göçebe Ruhu, Varoluşun Psikatrişi, Kalpten, about our perception of "city" that changed in the modern times, the relationship of humans and cities and asked the question "What is the place of humans in the city?"

Söyleşi: ÖMER YALÇINOVA

Her şehir kendine özgüdür diyebilir miyiz? Şehirlerin insan kimliği, şahsiyeti ve hayatı üzerine ne gibi etkileri vardır? Mesela Denizli'de doğup büyümüş biriyle Ankara'da doğup büyümüş birisi farklı mıdır?

Elbette her şehir kendine özgüdür; hele bizim gibi şehirlerin oluşumu ile Anadolu'ya geliştirmiş ve göçebelikten yerleşikliğe geçişimizin tarihinin kesiştiği coğrafyalarda, şehrin kimliği, bireysel kimliğimizde daha etkin hatta belirleyici bir rol oynar. Şehirlerin tarihi binlerce yıla dayanan Batı'da pek böyle değildir. Şehir hayatının kendine özgü ilke ve kuralları, kapitalizmin, para ekono-

misinin, modernliğin egemen olduğu tarihsel koşullarda hemen her yerde iyice benzer bir hayatı dayatmaya başlamıştır. Şehirler birbirlerinden ancak mekânsal ve varsa ekonomik işbölümünün getirdiği organizasyonlar açısından küçük farklılıklar gösterir. Bizde nereli olduğun, tarihini, aşiretini, şiveni, hatta inanç farklılıklarını, melez kültüre yatkın olup olmamanı ve daha birçok şeyi belirler. Türkiye'nin kuzeyinden mi güneyinden mi, doğusundan mı batısından mı olduğun, yüzündeki benden daha etkilidir, hâlini, tavrını, konuşmanı, yüzünün kavrukluğunu, bedeninin biçimini, bedenini taşıırken aldığın şekli belirlemede. Evet, nepotizm çok

büyük derttir toplumsal psikolojimizde; büyük şehirlerimizdeki hemşeri dernekleri milli kimliğimizi hem güçlendirir hem liyakat sistemine engel olarak zedeleyici bir etki yapar. Ama ne dersek diyelim, apaçık gerçeklerimizdendir.

Sık sık özellikle büyükşehirlerde boy gösteren çok katlı, devasa büyüklükteki bina ve yapıların rahatsız ediciliğinden söz ediyorsunuz. Türklerin göçmen ruhuyla, bu yapıların hızla şehirlerimizde yayılması arasında ilişki kurabilir miyiz? Türkler modernleşti mi? Sorma dostum, kabuk bağlatmaya çalıştığım yaralarımı kanatma diyeceğim ama bunları bizden başka kim

Can we say that every city is unique? What effects do cities have on human identity, personality and life? For example, is someone born and raised in Denizli different from someone who was born and raised in Ankara?

Of course, each city is unique; especially in geographies like ours, where the formation of cities, our arrival to Anatolia and the history of our transition from nomadism to settledness intersect, the identity of the city plays a more active and even decisive role in our individual identity. The situation is different in the West, where the history of cities dates back thousands of years. The unique principles and rules

of city life have begun to impose a very similar life almost everywhere in historical conditions dominated by capitalism, money economy and modernity. Cities differ only slightly from each other in spatial terms and, if any, organizations brought about by the economic division of labor. In our culture, where you are from determines your history, tribe, dialect, even differences of belief, whether you are prone to hybrid culture or not and many more. Whether you are from the north or the south, east or the west of Turkey, is more effective than mole on your face, in determining your state your demeanor, the way you speak, the paleness of your

face, the shape of your body, the shape you take while carrying your body. Yes, nepotism is a big problem in our social psychology; citizens' associations in our big cities both strengthen our national identity and have a damaging effect by hindering the merit system. But whatever we say, it is one of our clear truths.

You often talk about the discomfort of multi-storey, gigantic buildings and structures, especially in metropolitan areas. Can we relate the immigrant spirit of the Turks to the rapid spread of these structures in our cities? Have the Turks modernized?

Don't ask, my friend, I'll say don't bleed my wounds that I'm trying to heal, but

Modernleşmemiz asla tamamlanmadı, tam tersine göçebelik zamanlarından kalma alışkanlıklarımız hızlı modernleşmenin getirdiği sorunlarla birleşerek sürüyor.

konuşacak? Asıl dertlerimiz bunlardır ama maalesef akademi dahil herkes, kenarından dolaşiyor, asla konuşulması gerekenleri konuşmuyor.

Evet, belirttiğiniz gibi şehirlerimizde, şehirciliğimizde büyük dertler var ve ne kadar üstünü örtmeye, görmemeye çalışsak da bu dertler, bizim tarihsel psikolojimize, göçebe ruh hâlimize uygun şehirler kurmaya çalışırken, bir "Türk-İslam şehri" geliştirmeye uğraşırken bir anda modernleşmenin meydan okumasıyla karşılaşmamızla çok alakalı. "Hızlı modernleşmeye maruz bırakılmak", başta şehirleşmeyi becerememek üzere birçok derdimizin temelinde yer alıyor. Modernleşmemiz asla tamamlanmadı, tam tersine göçebelik zamanlarından kalma alışkanlıklarımız hızlı modernleşmenin getirdiği sorunlarla birleşerek sürüyor. Mesela bugün birçok ilimizde süren yaylaya çıkma âdetinin ve yayla şenliklerinin göçebelik zamanlarının bakiyesini taşıdıklarını görmemek mümkün değil. Şehir hayatımızdaki sürekli mesken değiştirmemiz ve bir türlü bir şehir planında sebat etmememiz göçebelik mirasımız nedeniyledir. O mahalleden bu mahalleye, şu şehirden bu şehre taşınır duruyoruz; yollarımızda, yerleşimlerimizde kazılar bir türlü bitmiyor.

Bugün en gelişmiş kentlerimizde dahi oradan oraya taşınmayı, yazları yaylaya çıkmayı, bayramda seyranda hemen soluğu köyümüzde almayı sürdürmemizde; bir türlü Batı usulü tatil fikrini yerleştiremeyişimizde, kentlerde modern bir yaşam içindeymiş gibi gözüksük de, ev içi yaşantımızı âdeta çadırda yaşıyormuşçasına evin bir odasında devam ettirip en güzel eşyalarla donattığımız salonu misafirler için ayırmamızda, geceleri uyumak için yer yatağı açıp sabah onları yüküklere kaldırmamızda; çoğumuz ekonomik koşulların dayatmasıyla yaparsa bile, unumuzu, bulgurumuzu, yufkamızı, tarhanamızı, pastırmamızı, sucuğumuzu köyümüzden getirmemizde; ağız tadımızın biçimlenmesinde eski psikolojimizden izleri belirgin biçimde görmek mümkündür. Çadır yaşantısıyla bugünkü yaşantımız arasındaki benzerlik noktaları ayakkabıların dışarıda çıkartılması, duvarlara halı asılması, bahçede, balkonda domates, biber yetiştirmeye bayılmamız vs. gibi daha birçok etkinliği kapsayabilir. Beşeri bilimlerde "bireyselleşme" ve "otoritenin içselleşmesi" kapsamında ele alınan tüm içeriklere uygun olmayan, bizi başkalarının hatta birbirimizin "kaba saba" diye nitelediği, çağdaş yaşama uymadığını söyleyerek kınamaya yeltendiğimiz tüm tutum ve davranışlarımız, aslında göçebe geçmişimizin bugünle uyumayan miraslarından başka bir şey değildir. Ülkemizdeki trafik keşmekeşinde de bir türlü modernliğe uyum sağlayamayan göçebe geçmişimizin payının bulunduğunu da söyleyebiliriz. Gösteriş ve şatafat merakımızı trafikte de sürdürmekten, otomobile ata biner gibi binmekten, yollarda arazideymiş gibi davranmaktan, modern uygarlık ürünlerine alışmamaktan, göçebelik kalmıntısı bir aymazlıkla başkasının haklarına riayet etmemekten bahsedebiliriz.

Sakin yanlış anlaşılmasın, eleştirmek için değil sorunları gösterebilmek amacıyla böyle eleştirel, ironik bir dil kullanıyorum. Kendi adıma insanımızdan asla rahatsız değilim ama onları nasıl bir hayata mecbur kıldığımızı göstermek için bunları söylemek zorundayım. Kabahat varsa, kendine özgü modernleşme, bize

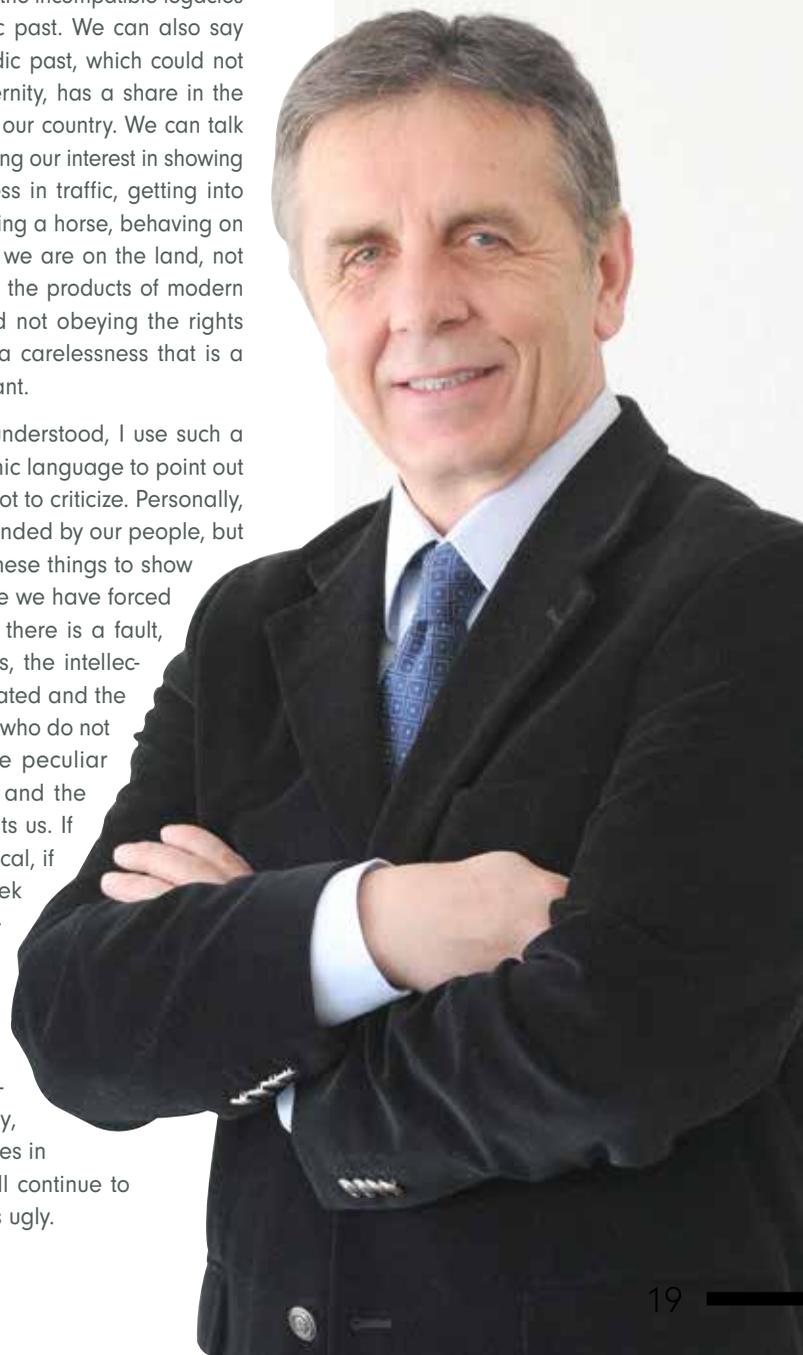

who else will talk about this if not us? These are our main problems, but unfortunately, everyone, including the academy, is walking around, never talking about what needs to be talked about. Yes, as you mentioned, there are big problems in our cities and our urbanism, and no matter how hard we try to cover up and not see, these problems are very relevant to our sudden encounter with the challenge of modernization while trying to build cities that are suitable for our historical psychology and nomadic mood, while trying to develop a "Turkish-Islamic city". Being exposed to rapid modernization is the root of many of our problems, especially not being able to urbanize. Our modernization was never completed, on the contrary, our habits from the time of nomadism continue, combined with the problems brought by rapid modernization. For example, today it is impossible not to see that the custom of going to the highlands and the highland festivals that continue in many cities carry the remnants of the nomadic times. It is due to our nomadic heritage that we constantly change our dwellings in our city life and that we do not persevere in a city plan. We keep moving from that neighborhood to this neighborhood, from that city to this city; excavations never end on our roads and settlements. Today, even in our most developed cities, we continue to move from place to place, to go to the highlands in the summer, and to breathe in our village during the holidays; our inability to accommodate the idea of a Western holiday, even though we seem to be living in a modern life in the cities, we continue our domestic life in a room of the house as if we live in a tent, and we reserve the hall for our guests, which we have furnished with the most beautiful furniture, when we make a bed for sleeping at night and lift them to the closets in the morning; even if most of us do it under the imposition of economic conditions, we bring our flour, bulgur, phyllo, tarhana, pastrami, and sausage from our village. It is possible to clearly see the traces of our old psychology in the formation of our taste. The

similarity points between tent life and today's life include many activities such as taking off shoes before entering the house, hanging carpets on the walls, our love of growing tomatoes and peppers in the garden and on the balcony, etc. All of our attitudes and behaviors, which others and even each one of us describe as "vulgar" and try to condemn by saying that they do not fit into the contemporary life, which are not suitable for the content discussed within the scope of "individualization" and "internalization of authority" according to humanistic discipline are in fact nothing but the incompatible legacies of our nomadic past. We can also say that our nomadic past, which could not adapt to modernity, has a share in the traffic chaos in our country. We can talk about maintaining our interest in showing off and loudness in traffic, getting into the car as if riding a horse, behaving on the roads as if we are on the land, not getting used to the products of modern civilization, and not obeying the rights of others with a carelessness that is a nomadic remnant.

Not to be misunderstood, I use such a critical and ironic language to point out the problems, not to criticize. Personally, I am never offended by our people, but I have to say these things to show what kind of life we have forced them to live. If there is a fault, it belongs to us, the intellectuals, the educated and the administrators, who do not think about the peculiar modernization and the city life that suits us. If we are not critical, if we do not seek new alternatives, of course, the rules of the rent economy will start to work in our cities, and ugly, upstart examples in architecture will continue to make our cities ugly.

Our modernization was never completed, on the contrary, our habits from the time of nomadism continue, combined with the problems brought by rapid modernization.

Güçlü bir aydın ve sanatçı muhalefeti olmalı ki, insanımız da akliselimle birlikte zevki selimi de kaybettiğini zaman içinde görebilmeli ve yöneticileri daha güzel ve yaşanılır şehirler için zorlamalı.

uygun şehir hayatı üzerine kafa yormayan bizlerde, aydınlarda, okumuşlarda ve yöneticilerdedir. Biz eleştirel olmazsak, yeni alternatifler aramazsak elbette şehirlerimizde rant ekonomisinin kuralları işlemeye başlar, mimaride de çirkin, sonradan görmeci örnekler şehirlerimizi çirkinleştirmeyi sürdürür.

Şehirlerin gayriinsani yönde büyümesini nasıl yorumlamalıyız? Herkes -hiç olmazsa benim karşılaştığım kişiler- bu tür bir modernizmden şikayetçi; plansız büyüme ve dikey mimarinin sevimsizliğinin bir şekilde farkında. Ama bunun önüne de geçilemiyor. Sizce neden?

Anlatmaya çalıştım; maruz kaldığımız bir uygarlığı benimseye çalışırken neye uğradığımızı şaşırдық. Aydınımız, okumuşumuz, yöneticimiz ne yapacağını bilemedi. Batı'da varsa hepsi bir anda bizde de olsun istedik. Fazlaca düşünmeden kopyacılığa, kolaycılığa sarıldık.

Tüm bunlar, siyasi ve ekonomik çıkar çatışmaları, göçebe ruhumuzdan getirdiğimiz olumsuzluklarla birleşince ortaya devasa bir şehir arabeski çıktı. Şimdi de debelenip duruyoruz. Güçlü bir aydın ve sanatçı muhalefeti olmalı ki, insanımız da akliselimle birlikte zevki selimi de kaybettiğini zaman içinde görebilmeli ve yöneticileri daha güzel ve yaşanılır şehirler için zorlamalı. Yine bir yanlış anlaşılma olmasın diye uyarmalıyım: Bizim aydınımız ve okumuşumuz, iki arada bir derede kalmış insanımızla alay etmeyi, dalga geçmeyi eleştiri sanıyor. Oysa o eleştiri değil, aydın yozlaşmışlığıdır. Kastım o değildir. İnsanımıza ve tarih-

sel mirasımıza sahip çıkarak alternatif arayan, sorumlu tutumdur aradığımız.

Kahramanmaraş'ı sevdiniz mi? Kahramanmaraş'ta sizi şaşırtan şeyler oldu mu? Nelerdir?

Maraş sevilmez mi, Maraşlı sevilmez mi, niye "kahraman" dediğimiz gerçeği, dostlarımızın çoğunun Kahramanmaraşlı olması hakikati, sonra gelip benden hesap sormaz mı? Kahramanmaraş, kahramanlığıyla, dondurmasıyla zaten ülkemizde herkese aşikâr olan bir olgudur. Şehrin sanat ve edebiyat hayatının tüm ülke için ana kaynaklardan birisi olduğunu da bilmesi gerekenler bilir. Benim için hâlâ muamma olan şey ise Maraş kökenli şair ve yazarların yeni Türkçeye, dilde arlaşılmaya olan ilgi ve meraklarıdır. Şehre ziyaretim sırasında "Yedi Güzel Adam Edebiyat Müzesi"ni gezerken bu soru zihnimde tekrar depreşti. Kahramanmaraş eski çarşısının aynen korunarak yaşatılması ve halkın kurtuluş gününü canı gönülden sahiplenmesi en şaşırdığım hususlardandı. Şaşırpıp üzüldüğüm şey ise, Kahramanmaraş'ın çok güçlü bir gastronomi kültürüne ve doğal güzelliklere sahip olmasına rağmen bunun çok bilinmemesi... Ama inanıyorum ki, bunlar kolayca aşılacak. Kahramanmaraş, tarihi şehri azami ölçüde koruyarak şehri tanıttacak, benim hâlâ tadı damağımda kalan "eli böğründe" gibi lezzetlerini, tıpkı dondurması gibi dünyada bilmeyen kalmayacak...

How should we interpret the inhuman growth of cities? Everyone—at least those I've come across—complains with this kind of modernism; somewhat aware of the unplanned growth and the unpleasantness of vertical architecture. But this cannot be avoided. What do you think is the reason?

I tried to explain; We were shocked at what we came across while trying to adopt a civilization to which we were exposed. Our intellectual, educated, and administrator did not know what to do. If something is in the West, we want to have them all at once. Without thinking too much, we clung to copying and facilitation. When all these political and economic conflicts of interest were combined with the negativities we brought from our nomadic spirit, a huge city arabesque emerged. Now we are struggling. There should be a strong opposition of intellectuals and artists so that our people should be able to see that they have lost their good taste as well as their common sense in time, and they should push the rulers for more beautiful and livable cities. Again, I must warn you so that there is no misunderstanding: Our intellectuals and scholars think that mocking and making fun of our people who are stuck in the middle is criticism. However, it is not criticism, it is intellectual corruption. That's not my intent.

What we seek is a responsible attitude that tries to find alternatives by protecting our people and historical heritage.

There should be a strong opposition of intellectuals and artists so that our people should be able to see that they have lost their good taste as well as their common sense in time, and they should push the rulers for more beautiful and livable cities.

Did you like Kahramanmaraş? Were there things that surprised you in Kahramanmaraş? What are they?

How can I not love Maraş? The reason why we say "hero", the fact that most of my friends are from Kahramanmaraş, all these would come and haunt me then. Kahramanmaraş is a phenomenon that is obvious to everyone in our country with its heroism and ice cream. Those who need to know that the city's artistic and literary life is one of the main sources for the whole country.

What is still a mystery to me is the interest and curiosity of the poets and writers of Maraş origin in the new Turkish language and the purification of the language. While visiting the "Seven Beautiful Men Literary Museum" during my visit to the city, this question recurred in my mind. One of the things that surprised me the most was that Kahramanmaraş's old bazaar was preserved and kept alive and that the people embraced and participated in the liberation day wholeheartedly. What I am surprised and upset about is that although Kahramanmaraş has a very strong gastronomic culture and natural beauties, this is not widely known... But I believe that these will be easily overcome. Kahramanmaraş will promote the city by preserving the historical city as much as possible, and there will be no one in the world who does not know the tastes of "eli böğünde", just like its ice cream, which I cannot forget the taste of.

KAHRAMANMARAŞ ULU CAMİİ

KAHRAMANMARAŞ
GRAND MOSQUE

Merkez Nokta
Center Point

- **KAHRAMANMARAŞ'IN SELÂTİN CAMİİ: ULU CAMİİ**
THE KAHRAMANMARAŞ'S
SELÂTİN MOSQUE:
THE GRAND MOSQUE
- **YEŞİL DEFTERİN REHBERLİĞİNDE
ULU CAMİİ**
KAHRAMANMARAŞ GRAND
MOSQUE UNDER THE GUIDANCE
OF THE GREEN NOTEBOOK

KAHRAMANMARAŞ'IN SELÂTİN CAMİİ: ULU CAMİİ

KAHRAMANMARAŞ'S SELÂTİN MOSQUE: THE GRAND MOSQUE

Maraşlılar “Kalesinde düşman bayrağı dalgalanan bir milletin Cuma namazı kılması caiz değildir,” diyerek Ulu Camii minberinden sancak-ı şerifi kaptığı gibi sel olup, kaleye akar. Bu sebeple Ulu Camii Maraşlı için bir dayanaktır, bir siperdir, coşkun bir ırmağa dönüşüp taşıdığı bir kaynaktır.

People of Maraş believe that, “It is unacceptable to pray Jummaḥ prayer in a mosque which has the enemy flag fly upon it” and take their holy flag in his hand and run to the castle to fight. For their reason, the Grand Mosque is a rest place, a shield, a spring that turns into a raging river for the people of Maraş.

İBRAHİM KANADIKIRIK

Devrin hükümdarları tarafından büyük ve külliye şeklinde yaptırılan camilere “Selâtin Camii” denir. İstanbul’da Fatih, Süleymaniye, Sultan Ahmed, Edirne’de Selimiye ve Bursa’da Ulu Camii ilk akla gelen “Selâtin Camii”lerdendir. Anadolu Türkmen Beyleri tarafından bu evsafa yaptırılan -mesela Kahramanmaraş Ulu Camii gibi- camileri de “Selâtin Camii”leri sınıfında değerlendirmek gerekir.

“Ulu Camii” geleneği Anadolu’da yaygındır. Sultanlar veya beyler tarafından medrese, han, hamam, imaret, türbe, dar’uş-şifa, çarşı gibi birçok müstemilatıyla bir külliye şeklinde inşa edilen ulu camiler etrafında şehir şekillenirdi. Bu yüzden ulu camiler şehrin kalbinin attığı merkez durumundaydı.

Maraş Ulu Camii tarih boyu çeşitli isimlerle anılmıştır. Cami-i Atik, Cami-i Kebir, Süleyman Bey Camii, Alauddevle Bey

Camii, Eski Cami gibi farklı isimlerle kayıtlara geçen camiyi, Evliya Çelebi “Ada Camii” diye seyahatnamesine kaydetmiştir. Evliya Çelebi’nin “Ada Camii” diye anması ise Akdere, Şekerdere ve Kanlıdere sularının cami külliyesinin hemen önünde birleşerek iki yanından akan azim bir nehir görüntüsü vermesidir.

İlk dönem Arap tarihçilerinden Belâzûrî, *Fütûh’ul-Büldân* adlı eserinde Emeviler döneminde Maraş’ta büyük bir caminin inşa edildiğinden bahseder. Maraş, 7-10. asır arası Bizans’la Araplar arasında bir sınır şehri olarak sürekli savaş alanı olmuş ve sık sık el değiştirmiş bir şehirdi. Bu yüzden sık sık yıkılmış ve imar edilmiştir. Bu ilk caminin yeri ve vasfı konusunda maalesef bir bilgiye sahip değiliz. Yine de böyle büyük bir caminin merkezî ve su kaynaklarının hemen yanı başında

olması düşünülebilir. Bunun için de en makûl yer şimdiki Ulu Camii bölgesidir. Bu sebeple bu cami Maraş Ulu Camiinin ilk örneği olarak düşünülebilir.

Kaynaklar ve vakfiyeler Ulu Camii’yi ilk kez Dulkadroğlu Süleyman Bey’in (1442-1454) yaptırdığını belirtiyor. Süleyman Bey camiyi en geç 1450’ler gibi yaptırmış olmalıdır. Alauddevle Bey’in (1480-1515) 1500 tarihli vakfiyesinde;

“(…) Cami-i Atik’i imâr edip, babası Süleyman Bey için vakfeyledi” kaydı ve caminin taç kapı kitâbesinde;

“(…) babam Süleyman Bey’in ruhu için tecdid ederek (yenileyerek) tamir yaptım” ibaresi ile vakfiyedeki “(…) yenilercesine” kaydı caminin Süleyman Bey tarafından yaptırıldığını kesin olarak ortaya koyarken, oğlu Alauddevle Bey tarafından neredeyse baştan sona yeniden inşa ettirildiğini belirtmektedir.

The huge and complex-like mosques that are constructed with the special edict of the time's emperor are called "Selâtin mosques". Fatih, Süleymaniye, Sultan Ahmed mosques in İstanbul, Selimiye mosque in Edirne and Ulu Mosque (Grand Mosque) in Bursa are the first Selâtin mosques that come to mind. The mosques that were constructed with the edict of Turkmen Beys-like Kahramanmaraş Grand Mosque-do fit in this category too.

The "Grand Mosque" tradition is pretty common in Anatolia. TBack then, the city was shaped around the Grand Mosque, which was constructed as a huge complex including madrasas, Turkish baths, imarats, turbes, hospital, and the bazaar. That was the reason that the Grand Mosques were the hearts of the cities.

Maraş Grand Mosque is known with various names. Cami-i Atik, Cami-i Kebabir, Süleyman Bey Mosque, Alauddevle Bey Mosque, Eski (Old) Mosque were some of these names. Evliya Çelebi called it "Ada Mosque" in his *Seyahatname*. The reason Evliya Çelebi called it "Ada (Island) Mosque" is that the waters of Akdere, Şekerdere and Kanlıdere streams would meet in front of the complex and look like a river flowing down from its sides.

Belâzûrî, an early period Arabic historian mentions in his book named *Fütûh-ul-Buldân* that there is a construction of a grand mosque in Maraş during Umayyad reign. Maraş was a city that was constantly handed over and a battlefield because of its place being the border of Byzantine and Arabs. It was frequently being wrecked and

built again. Unfortunately, we do not have certain information about the first place and time this mosque was built. But it is possible to assume that this mosque, which was huge, was built near the water resources. The most suitable place would be the exact place of the Grand Mosque today. For this reason, this mosque can be counted as the first Maraş Grand Mosque.

Resources and endowments state that the first person to give the edict to build the mosque is Dulkadiroğlu Süleyman Bey (1442-1454). He must have had it built around the 1450s. In the endowment of Alauddevle Bey (1480-1515) written in 1500 it is stated that:

"(...) Built the Cami-i Atik and devoted it to his father, Süleyman Bey" and also on the crown gate of the mosque it is written that:

Anlaşılan o ki geçen yarım asır içerisinde caminin kadim hâli ya ciddi şekilde yıpranmıştı ya da genişletilip külliye şekline getirilmek için böyle bir adım atılmıştır. İkisi de mümkündür. Doğal afetler, yangınlar, ilk hâlinin ahşap olma ihtimali ve çatısının toprak dam olması yıpranma yol açabilecek etkenlerdir. Ya da ikinci ihtimâl düşünülebilir. Alauddevle'nin camiye neden yenilercesine imâr ettirdiğinin sebebi kaynaklar açısından şimdilik meçhuldür.

Cami kitabesinde dikkat çeken en mühim hususlardan birisi de;

"Ammare haze'l-cami'ül-mübareke fi eyyâm'üs-sultân el-melik el-eşref Kansu Gavri....." ibaresidir. Yani *"bu cami Sultan Kansu Gavri zamanında imâr edildi"* şeklindeki ifadedir. Kitâbedeki bu ifade, Alauddevle'nin Memlûk Sultanı Kansu Gavri'ye (1501-1516) tâbi bir bey olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Zaten Memlûklülerin yıkılana kadar Maraş ve Çukurova'yı kendi mülkü olarak gördükleri ve asla vazgeçemedikleri tarihen bilinen bir gerçektir.

Ulu Camii bugünkü temel ölçüleriyle Alauddevle Bey yapısı durumundadır. Dikdörtgen planlı ve çok ayaklı olarak inşa edilen caminin üstü ahşap tavan üzerine toprak dam şeklinde yaptırılmıştır. Tavandaki ahşap kirşler kalem işi süslemeler ve hatt yazıları ile bezelidir.

Uzun dikdörtgen planlı cami tarzı Maraş ve Antep'ten güneye Arap coğrafyasına kadar uzanan yaygın bir mimaridir. İlk "saff"ta cemaat sevinin daha fazla olduğu ve arka safflara doğru azaldığı anlayışı saffların olabildiğince uzun tutulması düşüncesini getirmiş ve camilerin dikdörtgen planlı olmasının manevi hikmetlerinden birisi olmuştur.

Evliya Çelebi'nin Maraş Ulu Camii'ni "Ada Camii" diye anması Akdere, Şekerdere ve Kanlıdere sularının cami külliyesinin hemen önünde birleşerek iki yanından akan azim bir nehir görüntüsü vermesinden dolayıdır.

Ulu Camii'nin en dikkat çekici kısımlarından birisi de "portal" adı verilen taç kapısıdır. Camiye bu büyük ve görkemli taç kapı ile girilir.

Selçuklulardan itibaren yaygınlaşan taç kapılar; yüksek, yukarı ve ileri doğru çıkık, iç kısmı çeşitli taş işçiliği ile süslenerek zenginleştirilmiş anıtsal mimari eklentilerdir. Binanın ana giriş kapısı olarak yapılan taç kapılar yapıya azamet, saygınlık ve hayranlık uyandıran girişlerdir. Taç kapılar başta camiler olmak üzere kervansaray, medrese, dar'uş-şifa gibi Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemi mimari yapılarında yaygındır.

Alauddevle, camiye bir külliye şeklinde ve vakıf statüsünde inşa ettirir. En önemli bileşeni Nebeviyye Medresesidir. Caminin ana giriş kapısına bakan ve ortada geniş bir avluyu barındıracak şekilde camiye bitişik hâlde inşa edilen medrese cumhuriyet dönemine kadar 5 asır boyu Maraş'ın en mühim eğitim öğretim kurumu olarak hizmet vermiştir. 1935 tarihli bir fotoğrafta hâlâ ayakta olan medrese daha sonra yıkılmıştır.

Alauddevle, minber tarafında ikinci kapının açıldığı bir hazire (kabristan), han, Hatuniye Cami vakfiyesine

The reason Evliya Çelebi called it “Ada Mosque” is that the waters flow of Akdere, Şekerdere and Kanlıdere streams would meet in front of the complex and look like a river flowing down from its sides.

“(…) I made reconstructions by renewing it for the soul of my father Süleyman Bey” by the usage of the word “renew” we can infer that the mosque had firstly been built by the edict of Süleyman Bey, and his son Alauddevle Bey had it completely reconstructed.

It is understood that in a half century, the mosque’s initial form was either severely damaged or it was intended to be widened and turned into a complex. Both are possible. Natural disasters, fires, the possibility of the initial form being made from wood and the roof being a housetop made from soil are the factors that may have caused damage. Or the second possibility might be considered right. The reason why Alauddevle reconstructed the mosque entirely is still unknown.

Another point that is worthy of interest is this passage:

“*Ammare haze'l-cami'ül-mübareke fi eyyâm'üs-sultân el-melik el-eşref Kansu Gavri.....*” which can be translated as “*this mosque was built under the reign of Sultan Kansu Gavri*” This sentence proves that Alauddevle was a subject to Mamluk Sultan Kansu Gavri (1501-1516) . It is known that Mamluks had seen Çukurova and Maraş as a part of them and never gave up until they were ruined.

The Grand Mosque, with its recent alterations, is a building built by the edict of Alauddevle Bey. It is in the shape of a rectangle, and has multiple pillars, has a housetop made up of soil over the wooden ceiling. The wooden beams on the ceiling are garnished with hand drawn designs and calligraphies.

Elongated rectangle shaped mosque style is very common in Maraş, Antep and all the way down to the Arab lands. The perception that there are more good deeds to those who pray at the foremost lines in the mosque and that the backer the line gets, the less the good deeds are, have brought the necessity of making the lines as long as possible, and resulted in mosques being in this shape.

One of the most interesting parts of the Grand Mosque is its crown gate, named “portal”. The entrance to the Mosque is through this door.

Crown gates became popular in Seljuk reign. They are monuments which are high, protuberant in the front part, decorated nicely on the inside with stonemasonry. The crown gates provide grandness, respect and admiration to the structure. Crown gates are common in structures such as mosques, caravanserais, madrasas, and hospitals that were constructed in Saljuk, Beylik and Ottoman times.

Alauddevle gets the structure built in the form of a complex and as a foundation. The most important element is the Nebeviyye Madrasah. These madrasas were used for educational purposes and were very important until the republic period, for five centuries. They are similar to a very wide yard, and are opposite to the entrance door of the mosque. The madrasa can be seen working and alive in a picture from 1935, it was ruined later.

Fotoğraf: Sertac Akkus

Maraş Ulu Camii bugünkü temel ölçüleriyle Alaüddevle Bey yapısı durumundadır. Dikdörtgen planlı ve çok ayaklı olarak inşa edilen caminin üstü ahşap tavan üzerine toprak dam şeklinde yapılmıştır.

ait hamam, Taş Medrese ve mes-cidi, bedesten ve caminin güney tarafına Seyyid Mazlum Zaviyesini de ekleyerek oldukça geniş bir yapılar topluluğu ile şehrin merkezini şekillendirmiştir.

Caminin sosyal hizmetleri için çok sayıda vakfı vardı. Başta Pınarbaşı köyü, mezarlar, kaynak suları, değirmen, arsa, bedestenin yarısı, dükkânlar, çiftlikler gibi zengin vakıflar Alaüddevle tarafından Ulu Camii'ye tahsis edilmişti.

Aradan geçen 5 asırda cami çok sayıda tadilatla çeşitli değişiklikler

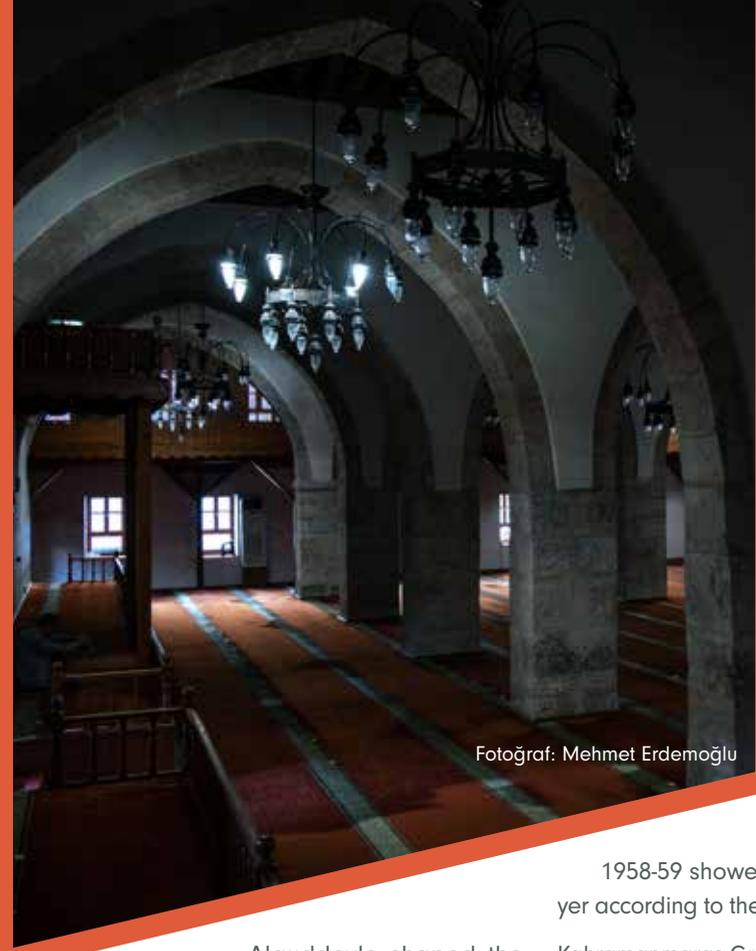
yaşar. Toprak dam defalarca yenilenir, cumhuriyet döneminde önce kiremitle son olarak sac çatı ile kaplanır. Güney Anadolu Beylikler dönemi klasik mimarisini yansıtan minaresi Mısır'a kadar uzanan bu tarz mimarinin kuzey sınırını temsil eder. 19. asırda üst kısmı esaslı bir tadilat görmüştür. Güneş ışıklarının düşme açısına göre namaz vakitlerini gösteren ve 1858-59'da inşa edilen "muvakkithanesi" ise ne yazık ki varlığını 1945'lere kadar ancak taşıyabilmiştir.

Kahramanmaraş Ulu Camii, eskilerin deyişiyle Cami-i Kebir, inşa edildiğinden beri şehrin kalbi olagelmıştır. Şehrin merkezinde yer tarifi Ulu Camii'ye göre yapılır. Eski Maraşlılar "Namazda Ulu Camii'nde buluşalım" diyerek konum belirlerlerdi.

Ulu Camii şehir insanının yılda en az birkaç Cuma ve vakit namazını orada eda etmeyi kendine vazife bildiği camidir. Köyden gelen insanımız namaz için ekseriyetle Ulu Camii'yi tercih eder. Ulu Camii'ye uğramadan kendini Maraş'a gelmiş kabul etmez. Ulu Camii, içerisine

girildiğinde insana bambaşka manevi hisler yaşatır. Şehrin en önde gelen hafız ve karîleri orada imam ve müezzinlik yapar. Müftülerin ve önde gelen âlimlerin vaaz kürsüsü Ulu Camii'dir. Öğle ve ikindi vakitleri musallasından cenaze namazları eksik olmaz. Şehit cenazeleri Ulu Camii'nden kaldırılır. Ramazan-ı şeriflerde itikâf sünnetinin yaşandığı yerdir Ulu Camii.

Şehrin heyecanı orada yoğunlaşır. İstiklâl Harbi'nde kalesinden bayrağı indirildiğinde, Maraşlı kendisini Ulu Camii'nin kucağına atıverir. Orada cesaretini toplar, hamiyetini ortaya koyar. "Kalesinde düşman bayrağı dalgalanan bir milletin Cuma namazı kılması caiz değildir," diyerek Ulu Camii minberinden sancak-ı şerifi kapıldığı gibi sel olup, kaleye akar. Bu sebeple Ulu Camii Maraşlı için bir dayanaktır, bir siperdir, coşkun bir ırmağa dönüşüp taşıdığı bir kaynaktır. Kalede bayrak neyse, zeminde Ulu Camii de odur.

Fotoğraf: Mehmet Erdemoğlu

Alauddevle shaped the city center by adding numerous structures around like a cemetery near the minbar with a second door, tavern, a Turkish bath that belongs to the Hatuniye mosque, Taş Madrasa and its masjid, a bazaar and Seyyid Mazlum Monastery in the south of the mosque.

The Mosque had lots of foundations for its social services. Pınarbaşı village, fields, spring waters, mills, land, the half of the bazaar, stores and farms were the foundations that were assigned to the Grand Mosque by Alauddevle.

The Mosque has undergone numerous alterations in the passing 5 centuries. The soil housetop has been renewed several times and got covered with plate rooftop. Its minaret represents the structure of South Anatolian Beylik period's classical architecture, and the north border of this architecture which is very common all the way to Egypt. The top part has gone through a severe alteration in the 19th century. The "muvakkithane" which was built in

1958-59 showed the times of prayer according to the angles of sunlight.

Kahramanmaraş Grand Mosque, as the old people say, has been the heart of the city since it had been built. Any address description is told according to its place. The old people of Maraş would set the meeting places saying "Let's meet at the Grand Mosque for prayer."

The people count it as a duty to perform Jumuah or daily salah at least for a couple of times in the Grand Mosque. People coming from the villages generally prefer to pray at the Grand Mosque. They do not count their visit acceptable unless they visit the Grand Mosque. The Grand Mosque makes people feel spiritual. The best hafizs and Quran readers work there as an imam or muazzin. The place for the preachers of the best muftis is the Grand Mosque. During the zuhr and asr prayers, there is always a funeral prayer. Martyr funerals are always prayed in the Grand Mosque. In the holy month of Ramadan, it is the place for many people's itikaf.

The excitement of the city gathers there. When their flag was in dan-

The Grand Mosque, with its recent alterations, is a building built by the edict of Alauddevle Bey. It is in the shape of a rectangle, and has multiple pillars, has a housetop made up of soil over the wooden ceiling.

ger in the War of Independence, it was the first place the people of Maraş went. They gathered their bravery there and practiced their iman there. He says "It is not lawful to pray Jummah prayer in a mosque which has the enemy flag fly upon it" and took their holy flag in their hand and ran to the castle to fight. For this reason, the Grand Mosque is a rest place, a shield, a spring that turns into a raging river. Whatever is flag for a castle, the Grand Mosque is just the same.

YEŞİL DEFTERİN REHBERLİĞİNDE ULU CAMİİ

KAHRAMANMARAŞ GRAND MOSQUE UNDER THE GUIDANCE OF THE GREEN NOTEBOOK

Kahramanmaraş kent merkezinin kullanıcısını, kente ait hissettiren en önemli parçası hiç şüphesiz Maraş Ulu Camii. Dulkadir Beyliği hükümdarı Süleyman Bey tarafından 1442-1454 yılları arasında yaptırıldığı bilinen cami, geçirdiği büyük tamir ve yenilemelere rağmen şehrin mimarî kimliğini yansıtan önemli bir yapıdır.

The most important part of the city center which make people feel belonging to the city is the Maraş Grand Mosque. The mosque which is known to have been built between 1442 and 1454 by Süleyman Bey, the ruler of Dulkadir Principality is a valuable structure that defines the architectural identity of the city despite the repairs and renovations it has undergone.

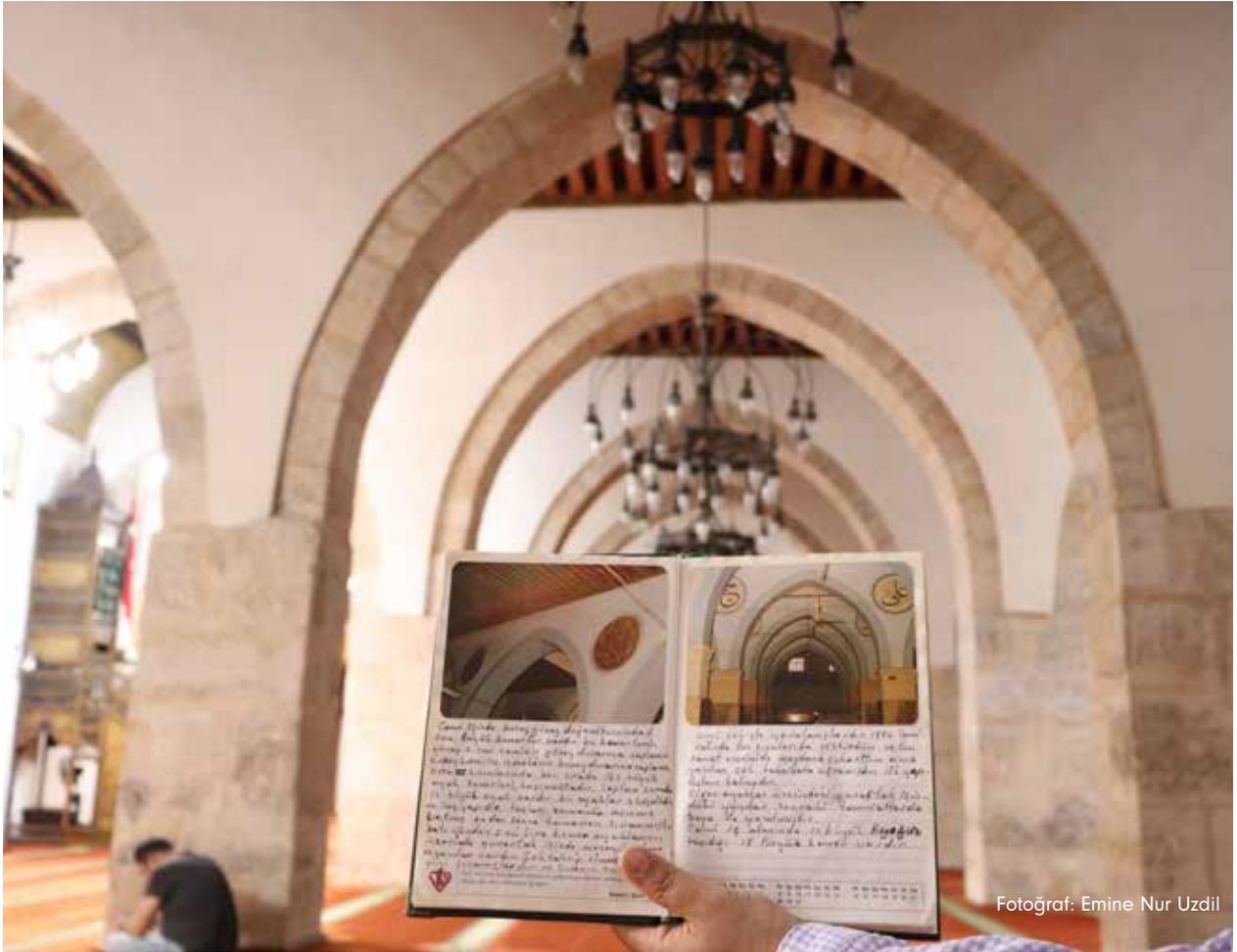
EMİNE NUR UZDİL

Yirmi altı sene Ulu Camii imamlığı hizmeti gören dedem Vakkas Vak-kasoğlu'nun caminin tarihinden, restorasyon çalışmalarına varınca-ya kadar camiye dair birçok hususu yazdığı yeşil kaplı defteri yanıma alarak, başta bu şehirde büyümüş bir çocuk sonrasında genç mimar kimliğimle bu tarihi yapıyı yeniden dolaşım.

Kendisini bu ajanda kadar tanı-maya fırsat bulamamış bir toru-nu olarak bir cami imamının res-torasyon hassasiyetini, bu tarihi yapıya duyduğu saygıyı görmek, belgeleme ve arşivleme konula-rındaki titizliğine şahit olmak Ulu Cami'ye farklı bir perspektiften bakmamı sağladı.

Kahramanmaraş kent merkezinin kullanıcısını, kente ait hissettiren en önemli parçası hiç şüphesiz Maraş Ulu Camii. Dulkadir Beyliği hükümdarı Süleyman Bey tarafından 1442-1454 yılları arasında yaptırıldığı bilinen cami, geçirdiği büyük tamir ve yenilemelere rağmen şehrin mimarî kimliğini tarifleyen kıymetli bir yapı. Hareme giriş kapısı portali üzerinde görülen kitabesine göre Süleyman Bey'in oğlu Alâüddevle Bey tarafın-dan 1501 yılında yenilercesine tamir ettirilen ve günümüze kadar çeşitli onarım ve ilavelerle gelen cami, ori-jinal mimarî dokusunu belli ölçüde korumaktadır. Külliye şeklinde inşa edilen yapı başlangıçta bünyesinde medrese, imaret, cami ve muvakkit-

haneyi barındırıyordu. Taş medrese-nin mescid kısmı ile kümbet kısmı eski hâlini muhafaza etmektedir. Medre-senin üst kısmı ahşap olduğundan zamanla yıkılmıştır. Kümbet kısmında Alâüddevle beyin oğlu olduğu bili-nen bir mezar ve sonradan oraya getirilen birkaç şehit mezarı vardır. İmarethane ise şimdiki tuvaletlerin ve arka revakların bulunduğu yerde yapılmıştır. Evliya Çelebi, seyahatna-mesinde cami avlusunun iki yanından dereler geçtiğini ifade ederek bu yapıdan "Ada Camii" olarak bahset-miştir. Yeşil defterde bahsedildiğine göre taş medrese ile imarethane arasından bir dere geçermiş ve cami tarafından taş medreseye ahşap tahta köprü ile geçilmiştir.

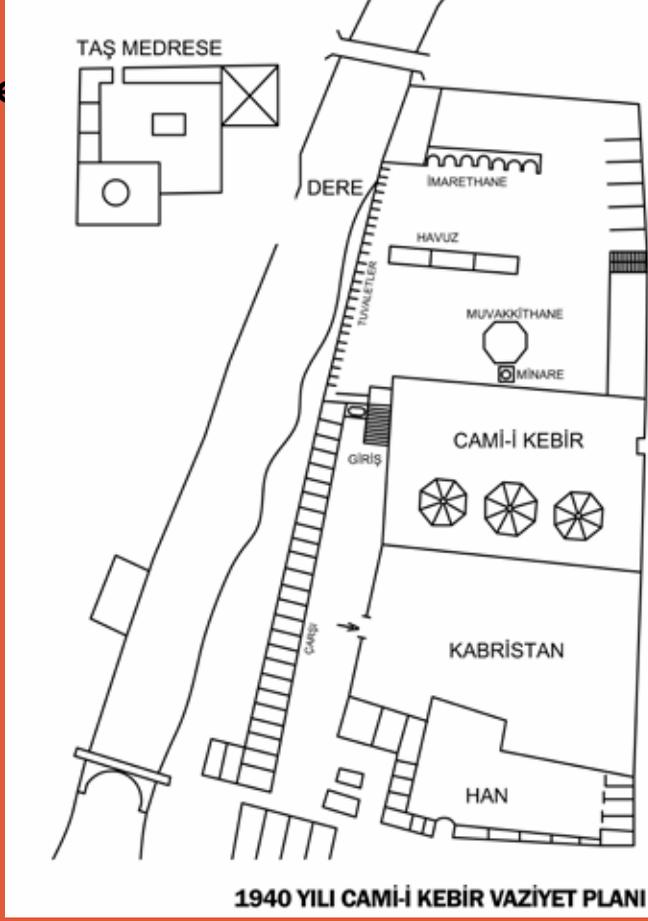
Fotoğraf: Emine Nur Uzdil

Taking with me the green-covered notebook in which my grandfather Vakkas Vak-kasoğlu, who served as the imam of the Grand Mosque for twenty-six years, wrote down many issues about the mosque from the history of the mosque to its restoration works, I wandered around this historical building again as a child who grew up in this city and then as a young architect. As a granddaughter who did not have the opportunity to get to know him until this agenda, seeing the restoration sensitivity of a mosque imam, his respect for this historical building, and witnessing his meticulousness in documentation and archiving enabled me to look at the Grand Mosque from a different perspective.

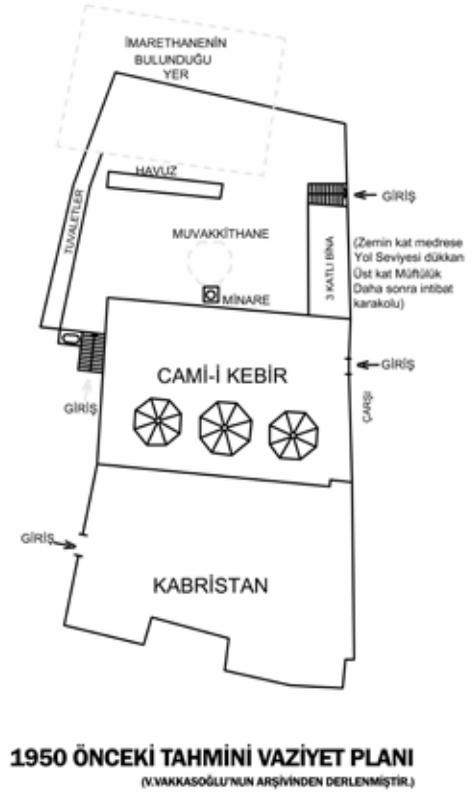
The most important part of the city center which make people feel belonging to the city is the Maraş Grand Mosque. The mosque which is known to have been

built between 1442 and 1454 by Süleyman Bey, the ruler of Dulkadir Principality is a valuable structure that defines the architectural identity of the city despite the repairs and renovations it has undergone. a valuable structure that defines the architectural identity of the city despite the repairs and renovations it has undergone. According to the inscription seen on the entrance gate portal to the harem, the mosque, which was repaired repaired in 1501 by Alâüddeve Bey, who is the son of Süleyman Bey, and which has survived with various repairs and additions, still preserves preserves its original architectural texture to a certain extent. The building, which was built in the form of a kulliye, initially contained a madrasah, soup kitchen, mosque and timetable. The masjid part and the cupola part of the stone madrasa preserve their old form.

Since the upper part of the madrasah was wooden, it was ruined over time. There is a tomb known to be the son of Alaüddeve Bey and many martyrs' tombs that were brought there later in the vault section. The soup kitchen was built where the current toilets and rear porches are located. Evliya Çelebi, in his travel book, stated that streams flowed on both sides of the mosque courtyard and referred to this structure as the "Island Mosque". According to what is mentioned in the green notebook, a stream ran between the stone madrasa and the soup kitchen, and a wooden bridge was passed from the mosque side to the stone madrasa. This stream was covered with vaults and the road passed over it. In the notebook, it is written that the borders of the soup kitchen are defined as "The south Mosque Kebir,

1940 YILI CAMİ-İ KEBİR VAZİYET PLANI

1950 ÖNCEKİ TAHMİNİ VAZİYET PLANI
(V.VAKKASOĞLU'NUN ARŞİVİNDEYKEN DERLENMİŞTİR.)

Bu derenin üzeri tonoz ile kaplanarak üzerinden yol geçmiştir. Defterde, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden alınan Ulucami vakfiyesine göre imarethane hudutlarının "Cenuben Camii Kebir, Şarken Taribam, Şimalen ve Garben Cari Dere" olarak tariflendiği yazılı.

Bugün cami arazisi 1940 senesinde üretilmiş olan vaziyet planına göre farklılıklar gösteriyor. Bu vaziyet planına taş medrese ile cami arasından geçen dere ve defterde bahsedilen tahta köprü işlenmiş. Bu yıllarda camiye güney tarafında yer alan çarşıdan gelen aksın bitimindeki on-on iki basamakla çıkılan bir kapıdan giriliyor. Bu vaziyet planına baktığımızda bugün birkaç basamak inerek ulaştığımız camii avlusunun 1940 yılında yol kotunun yaklaşık bir buçuk metre üzerinde olduğu görülüyor. Zaman içerisinde Maraş Ulu Camii'nin, şehir merkezlerindeki tarihi yapıların başına gelen "aşağı kotta kalma" kaderini yaşadığını söyleyebiliriz.

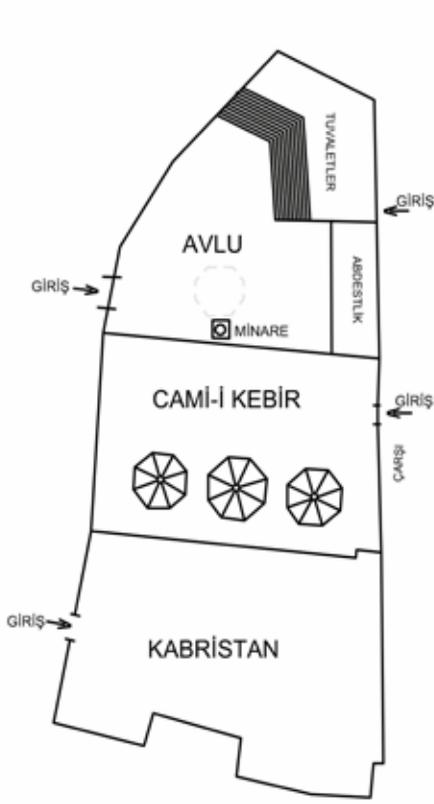
Muvakkithane namaz vakitlerinin tespit edilip zamanın belirlendiği bir mekân. 1858 veya 1859'da inşâ edilen muvakkithane maalesef 1945 yılında yıktırılmıştır.

1940 planında gördüğümüz imarethanenin tanımladığı avluda yer alan minareye bitişik hâldeki muvakkithane yapısı, dedemin arşivinde yer alan 1984 yılı Ulu Camii vaziyet planında silik çizgilerle gösterilmiş. Muvakkithane namaz vakitlerinin tespit edilip zamanın belirlendiği bir mekân. 1858 veya 1859'da inşâ edilen muvakkithane maalesef 1945 yılında yıktırılmıştır. 1989 yılında Ulu Camii'n çevre düzenlemesini üstlenmiş olan Vakkas Hoca'nın çocukluk hatıralarında olan bu yapı, yeşil deftere eklediği kartpostal fotoğrafında açıkça görülüyor. Dedem, 1984 yılı planında cami av-

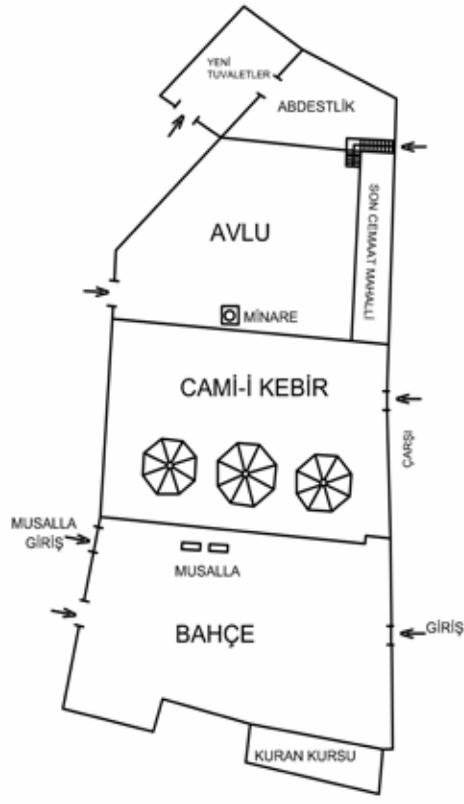
lusunda yer alan betonarme amfiyi kaldırıp eski imarethaneyi orijinal hâline getirmek gayesiyle bu eski kartpostalı yıllarca Ulu Camii'deki odasında muhafaza etmiş.

Günümüzde kullanılan revaklı son cemaat yeri 1990 yılı camii inşaatında yapıyı orijinaline çevirme gayesiyle yapılan bir iş. Ancak o dönem inşaat sırasında PTT kablolarının camii duvarının dibinden geçiyor olması sebebiyle eski imarethane sınırları boyunca camii arazisi genişletilememiş ve cami bugünkü hâline ulaşmış. Defterde yer alan restorasyon notlarında eski imarethanenin kitabesinin harap olmuş bir hâlde bulunduğu ve revakların kuzey bölümüne eski imarethanenin olduğu alana yeniden taktırıldığı yazılı.

Caminin çevresinde ve yapısındaki bu tarihî değişimlerle birlikte bugüne kadar gelen mimarî unsurlara da sahiptir. Yıllar içinde birçok yangına maruz kalan ve tahrip olan Ulu Camii ahşap tavanlı camilerdendir.

1984 YILI VAZİYET PLANI
(V.VAKKASOĞLU'NUN ARŞİVİNDEN DERLENMİŞTİR.)

1989 YILI VAZİYET PLANI
(V.VAKKASOĞLU'NUN ARŞİVİNDEN DERLENMİŞTİR.)

the east Taribam, the north and the west Cari Dere", according to the Ulu Mosque endowment charter obtained from the General Directorate of Foundations.

Today, the site of the mosque differs from the site plan that was produced in 1940. The stream passing between the stone madrasa and the mosque, and the wooden bridge mentioned in the notebook, were embodied in this site plan. During these years, the mosque was entered through a door that was reached by ten or twelve steps at the end of the axis coming from the bazaar on the south side. When we look at this location plan, it is seen that the courtyard of the mosque, which we reach by descending a few steps today, was about one and a half metres above the road level in 1940. Over time, we can say that the Grand Mosque of Maras experienced the fate of "being at a lower level", which befell the historical buildings in the city centres.

The muvakkithane structure, adjacent to the minaret in the courtyard defined by the soup kitchen that is seen in the 1940 plan, is shown with faint lines in the 1984 Ulu Mosque site plan, which is

Muvakkithane is the place where prayer times were determined. The muvakkithane, which was built in 1858 or 1859, was unfortunately demolished in 1945.

in my grandfather's archive. Muvakkithane is the place where prayer times were determined. The muvakkithane, which was built in 1858 or 1859, was unfortunately demolished in 1945. This structure, which is in the childhood memories of Vakkas Hoca who undertook the landscaping of the Grand Mosque in 1989, is clearly visible in the photo of the postcard he added to the green notebook. My grandfather kept this old postcard in his room at the Grand Mosque for years in so as to remove the reinforced concrete amphitheatre in the courtyard of the mosque in the 1984 plan and restore the old soup kitchen to its original state.

The last congregation place with the portico, which is used today, was a work done during the construction of the mosque in 1990 with the aim of converting the building to its original form. However, due to the fact that the PTT cables were passing under the wall of the mosque during the construction at that time, the mosque land could not be expanded along the borders of the old soup kitchen, and the mosque reached its present form. In the restoration notes in the notebook, it is written that the inscription of the old soup kitchen was in a dilapidated state and that the northern part of the portico was refitted to the area where the old soup kitchen was located.

Along with these historical changes in the surroundings and structure of the mosque, it also has architectural elements that have survived until today. The Grand Mosque, which has been exposed to many fires and destroyed over the years, is one of the mosques with wooden ceilings. The crooked planned courtyard on the north side of the mosque is entered through two doors opening to the southwest and

Ulu Camii'n en özgün mimari ögesi olan mukarnas kavsaralı taç kapı, Anadolu Selçuklu mimari geleneğini devam ettirmiş olan Beylikler dönemi özellikleri gösterir.

Caminin kuzey tarafındaki çarpık planlı avlu kısmına güneybatı ve kuzeydoğu köşelerine açılan iki kapıdan girilir. Doğu-batı doğrultuda dikdörtgen bir form gösteren yapıda harim kısmı mihraba dik kemerler ile yedi sahana bölünmüştür. Son cemaat yeri orijinalinde ahşap kirişlemeli toprak dam ile örtülü iken onarımlardan sonra üstü harimle birlikte kırma sac çatı ile kapatılmıştır. Harim kısmına mukarnas kavsaralı taç kapıdan girilir. Ayrıca harimin kuzey duvarının batı köşesine sonradan açılan kemerli bir kapı ile kadınlar mahfiline çıkılmaktadır. Yapının en özgün mimari ögesi olan mukarnas kavsaralı taç kapı, beylikler dönemi özellikleri gösterir. Beylikler dönemi mimarisi Anadolu Selçuklu mimari geleneğini devam ettirmiş, aynı zamanda Osmanlı mimarisinin alt yapısını hazırlamış olan ara bir dönemdir. Sadelik ve simetri ön plandadır. Süslemeler taç kapıda ve son cemaat yerinde yoğunlaşır. Ulu Camii taç kapısı dar ve uzun bir şekilde yapılmıştır. Taç kapının giriş portalinde, yapıldığı ilk zamandan bugüne kadar muhafaza edilmiş olan kabartma ve süslemeler yapıya özgünlük katar.

Yapının bir başka özgün özelliği kalem işi süslemeleri olan dört köşeli tavan ağaçlarıdır. İlk yapıldığı

sırada üzeri tamamen toprak örtü ile kaplı olan Ulu Camii'nin 1779 yılında belediye pasajının doğu tarafında bulunan tabakhane çıkaran bir yangın sonucunda ahşap kirişlerinin yandığı ve üzerindeki toprak damın çöktüğü biliniyor. Yangından sonra yapılan tamirde dört köşeli çiçek motifleri olan ağaçlar cami tavanına döşenmiştir. Tavan kirişlerinin alt kısmına çakılan pervazlarda yer alan kartuşlar içerisinde nesih hat ile "el-Emali" isimli kitapta geçen bazı manzum ifadeler de yer almaktadır. Girişindeki kemerde yazan tarih göz önüne alındığında kadınlar mahfilinin de bu yangından sonraki teferruatlı yenilemeler sırasında eklendiği görülmektedir.

Ulu Camii'nin tek minaresi, camiden bağımsız müstakil bir yapıdadır. Minare, şerefe altı süslemeleri ile özgün bir yapıdadır. Camiden 1.5 metre geride ve caminin orta hizasındadır. Minarenin kaide, pabuçluk ve silindirik alt gövdesi orijinal olup, onikigen üst gövdeden itibaren diğer bölümlerin, Dulka-diroğlu İbrahim Bey'in oğlu Hacı Halil Bey tarafından 1848 yılında yaptırıldığı biliniyor.

Bugün sürekli bir değişim içerisinde olan Maraş kent meydanının tarihsel süreci göz önüne alındığında, mekânsal değişim hareketlerinin geçmişe sâri bir geleneğe dönüşmüş olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bütün bu değişim ve dönüşüm içerisinde kent belleğini korumak, mekânsal aidiyeti sağlamak görevi Ulu Camii'ye düşmüş. Bugün benim defteri elime alarak dolaştığım yer, Evliya Çelebi'nin gezip gördüğü Maraş kent merkezinden de, yeşil defterin yazıldığı sıralar olan Maraş kent merkezinden de çok farklı.

The most original architectural element of the building, the crown door with a muqarnas hood shows characteristics of the Beylik period.

northeast corners. In the structure showing a rectangular form in the east-west direction, the sanctuary is divided into seven fields by arches perpendicular to the mihrab. While the narthex was originally covered with an earthen roof with wooden beams, after the repairs it was covered with a hipped sheet metal roof together with the sanctuary. The sanctuary is entered through a crown door with a muqarnas hood. In addition, an arched door opened to the western corner of the northern wall of the sanctuary, leading to the women's gathering place. The most original architectural element of the building, which is the the crown door with a muqarnas hood shows characteristics of the principalities period. The architecture of the Principalities is an intermediate period that continued the Anatolian Seljuk architectural tradition and prepared the infrastructure of Ottoman architecture at the same time. Simplicity and symmetry are in the foreground. The decorations are concentrated on the crown door and the narthex. The crown gate of the Ulu Mosque was narrow and long. On the entrance portal of the crown gate, the reliefs and decorations that have been preserved from the first time it was built to this day, adds originality to the building.

Another unique feature of the building is the square ceiling trees with hand-carved ornaments. It is known that as a result of a fire

in the tannery on the east side of the municipal passage in 1779, the wooden beams of the Grand Mosque, which was completely covered with earthen cloth when it was first built, burned down and the earthen roof on it collapsed. In the repair made after the fire, trees with four-sided flower motifs were laid on the ceiling of the mosque. There are also some poetic expressions from the book called "Al-Emali" with nesih calligraphy in the cartridges on the sills that are nailed to the lower part of the ceiling beams. Considering the date written on the arch at the entrance, it is seen that the women's lodge was added during the elaborate renovations after this fire.

The only minaret of the Great Mosque is a detached structure independent of the mosque. The minaret has a unique structure with its under-the-globe decorations. It is 1.5 metres behind the mosque and in the middle of the mosque. The base, shoe and cylindrical lower body of the minaret are original, and it is known that the other parts from the dodecagonal upper body were built in 1848 by Hacı Halil Bey, the son of Dulkadiroğlu İbrahim Bey.

Considering the historical process of the Maraş city square, which is in constant change today, it would not be wrong to say that the spatial change movements have turned into a tradition dating back to the past. In all this change and transformation, the task of protecting the memory of the city and providing spatial belonging fell upon the Great Mosque. The place I wander around with the notebook in my hand today is very different from the city centre of Maraş which Evliya Çelebi visited, and from the city centre of Maraş, when the green notebook was written.

Fotoğraf: İsmail Nar

GÖKSUN KARAGÖL

GÜLİZAR GÜNEŞ

Göksun dağ ve yaylalarının yılda belki de iki ay açan sudan gülüdür âdeta Karagöl. Göksun ilçe merkeziyle arasındaki mesafe 15 km.'dir. Karagöl'ü görmek, buz gibi soğuk kaynaklarından su içmek, kamp çadırı kurup geceyi onun hissettirisi dinleyerek geçirmek isteyenler, 4 km kadar yürümek zorundadırlar. Bu yönüyle Karagöl, saklı bir cennettir.

Dağların arasında olduğu için, hiçbir mevkiden Karagöl'ü görmek mümkün değildir. Bellidir, Karagöl'ü besleyen kaynaklar, çevresini kuşatan yüksek dağlara kış aylarında yağan karların eseridir. Peki bu su, yaz aylarında neden kurur? Karagöl'e tırmananlar bilir ki aslında orada hava hiç de göl kurutacak kadar sıcak olmaz. Toprak çekmektedir Karagöl'ün suyunu. Bu suyun Firnız'dan çıktığını söyleyenler de vardır. Dağların arasında salınıp duran onlarca çayın beslendiği kaynaklara yöneldiğini söyleyenler de.

Saatler süren tırmanıştan ve doğa yürüyüşünden sonra, gölün çevresine kurulan kamp çadırlarını görürseniz şaşırmayın. Bu doğa harikası mekâna, Türkiye'nin dört bir tarafından insanlar, baharı doyusya yaşamak, spor yapmak, fotoğraf çekmek ve çiriş otu toplamak için gelmektedirler.

GÖKSUN KARAGÖL

Karagöl is like the flower of Göksun mountain and uplands that blossoms for two months in a year. The distance between Karagöl and the city centre is 15 kilometres. It takes 4 kilometers to walk to Karagöl, drink from its icy cold water, camp, and spend the night listening to its flow. In this respect, Karagöl is a hidden paradise.

Because it is hidden between mountains, it is not possible to see it from anywhere. It is obvious that the springs which feed Karagöl are the products of the snow on the high mountains surrounding it. Why does Karagöl dry up during summer? The people who climb to see Karagöl know that the weather is never hot enough to dry up a whole lake. The soil absorbs its water. Some say that this water then comes out in Firnız. Some other say it goes to many bourns between the mountains.

Don't be suprised when you see the camping areas around the lake after climbing and walking for hours. This paradise-like place is suitable for all campers around Turkey who want to spend an amazing spring, do sports, take photographs and collect çiriş herb.

DR. MUSTAFA KÖK:

“NURETTİN TOPÇU’YU BAVUL BÜYÜKLÜĞÜNDEKİ BİR TEYPTEN DİNLEMİŞTİM”

“I LISTENED TO NURETTİN TOPÇU, WHOM I LATER MET, THERE FOR THE FIRST TIME IN A STEREO AS BIG AS A SUITCASE.”

Gerek Kahramanmaraş’ta gerekse de diğer kültür şehirlerimizde sadece Nurettin Topçu üzerine yaptığı çalışmalarıyla değil “idealistin idealisti” tavrı, ahlâk vurgusu, dostluğu ve öğretmenliğiyle tanınan Mustafa Kök’le hayatını konuştuk.

We chatted with Mustafa Kök, who is known for his friendliness, teaching, his manner of “more idealistic than idealistic”, his moral sentiment in addition to his works on Nurettin Topçu.

Söyleşi: ÖMER YALÇINOVA

Hocam isterseniz önce çocukluğunuzdan başlayalım. Çocukluğunuz nerede geçti? Hangi oyunları oynardınız?

Çocukluğum Elbistan’ın güneydoğusunda ve şimdiki yol itibariyle şehre 12 km. mesafede bir ova köyü olan Til’de geçti (1960 sonrası adı Akbayır ve 1994-2014 arası kasaba). Kayıtlara göre Elbistan’ın yüzölçümü bakımından en büyük birkaç köyünden biri.

Mademki oynadığımız çocuk oyunlarının adlarını merak ediyorsunuz, aklımda kalanları söyleyeyim. Çok küçükken ev içerisinde oynananlar; parmak saklama, yumurta tokuşturma, “fırıştak” çevirme

veya “elim elim epenek” gibi bazı hoş tekerlemelerle de bezeli birkaç tanesi anılabilir. İlkokul çağından itibaren sokakta oynananlar ise gosguç (biz gazgıç derdik), çelik-çomak (biz çellik derdik), uzuneşek (biz çotulum eşek derdik), sak lambaç, yumurta yuvarlama, topaç döndürme (biz deleme derdik) vs...

İlköğretim yıllarınızı da merak ediyoruz. Nasıl bir öğrenciydiniz? O yıllarda hocalar nasıldı, neler anlatırlardı?

İlkokulu kendi köyümden, 1954-59 yılları arasında okudum. Babam rahmetli, altı yaşından itibaren bizzat kendisinin

öğrettiği Kur’an’ı “hatmetsirmeden göndermek istemediği” için okula bir yıl geç başladığımı sonradan anladım. Fena bir öğrenci değildim galiba. Birinci sınıftaki öğretmenimiz Elbistan merkezin Karagençler kabilesinden rahmetli Kıyan Karagenç idi. Ufak-tefek, ateş gibi, ama çok asabî bir mizaçtı. Başöğretmenimiz yine merkezden Kadılar ailesinden Rifat Gürer öğretmendi. Çok sakin, efendi bir insandı. 1934 veya 1935 gibi kurulmuş, birleştirilmiş sınıflı, fakat iki öğretmenli bir okuldu. Kıyan öğretmenimiz ayrılınca dördüncü sınıfa kadar vekil öğretmenlerle geçirdiğimizi hatırlıyorum.

Üniversite Yılları...

We can start from your childhood if you please. Where did you spend your childhood? Which games did you play?

I spent my childhood in southeastern Elbistan, in the plain village called Til which is 12 kilometers away from the city today (It was called Akbayıt after 1960 and was a small town between 1994-2014). According to the records, it is one of the several largest villages of Elbistan.

As you would like to hear the names of my childhood games, I can name some of them that I remember. When we were too little, we used to play games such as hi-

ding fingers, egg fight, spinning "fırıştak", or "elim elim epenek" inside the home, some of them were played together with tongue twisters. Since little ages, we used to play in the streets some games such as "gosguç" (which we called gazgıç), tipcat (which we called çellik), leapfrog (which we called çotulum eşek), hide and seek, rounding egg, spinning top (which we called deleme), and so on.

We also would like to hear about your elementary school years. How were you as a student? How were the teachers at that time, what did they teach?

I studied at the elementary school in my village between 1954 and 1959. My late father registered us to school a year later since he wished for us to read the Quran which he taught before we attended school when we were six years-old, I found that out later. I was not a naughty student, I suppose. Our teacher in the first year was the late Kıyan Karagenç who was from the family of Karagençs of Elbistan. He was tiny, but he was very short-tempered. Our principal was Rifat Gürer who was from the family of Kadılar of the city center. He was pretty tranquil and polite.

1950'li yılların Anadolu'sunda henüz yolu-beli, telefonu olmayan, yazları önemli hastalık sebepleri ve âcil ihtiyaçlar, kışları nerdeyse zaruretler dışında şehirlere gidilip gelinemeyen, kapalı köy hayatı içinde bir köy çocuğu için ilkokul, dünyaya açılan ilk ve önemli bir pencere idi.

İkinci sınıfta iken, ortaokul mezunu ve (ağabeyim dolayısıyla) yengemin uzak akrabası Elbistan merkezden vekil öğretmen Sadettin bey okuttu. Genç eşiyile birlikte bir akşam yemeğine dâvet ettiğimiz zaman, sohbet sırasında babama hitaben söylediği, "Mustafa'yı okutmalısınız" sözü çok hoşuma gitmişti. İlk referansımız o olmuştu galiba. Dördüncü sınıfa geçince iki yeni öğretmenimiz geldi: Merkezden Karavul ailesinden rahmetli Mevlüt Karanil ile Celâ köyünden (sonrasında kasaba ve nihayet Ekinözü adıyla ilçe olacak) Hidâyet Çiçek Beyler. Karanil öğretmen iki yıl bizi okuttu ve çok gayretli bir eğitimciydi. Bu sınıflarda temayüz edenler arasında sayılıyorduk. Mevlüt öğretmen bize Giresun'dan sonra gelmişti ve Karadenizli öğrencilerinin öğrenimini taklit ederek söylediği kelimeler çok hoşumuza giderdi (K'ları C telâffuz ederek "culağım colptu" derlermiş). Saz çalmasını bilen, müsamereler hazırlayıp oynatan, halk türküleri korusu kuran, yani bizleri köy ilkokulunda sosyal etkinliklerle de tanıştıran farklı bir öğretmendi. (Hem müsamerede hem koroda ben de görev almışım.) Hidâyet öğretmen de bütün bu konularda aynı gayretleri olan birisiydi ve bizim oradan Eğitim Enstitüsü'nü kazanarak sonra Ortaokul Türkçe öğretmenliğine geçti.

1950'li yılların Anadolu'sunda henüz yolu-beli, telefonu olmayan, yazları önemli hastalık sebepleri ve âcil ihtiyaçlar, kışları nerdeyse zaruretler dışında şehirlere gidilip gelinemeyen, muhtar ve birkaç ev dışında kimsede henüz radyonun dahi bulunmadığı (meselâ bizim eve 1957 veya 58'de kocaman pilli, 1960'dan sonra ise

transistörlü radyo girmişti), herkesin kendi yağıyla kavrulmaya çalıştığı, kapalı köy hayatı içinde bir köy çocuğu için ilkokul, dünyaya açılan ilk ve önemli bir pencere idi. Tabii, bunu çok sonradan anlayacaktık. Öğretmenlerimizi âdeta ağızımız açık dinlerdik. Her şeyden önce, dilleri bir başka idi sanki... Elbet onlar da evimizdeki dilden konuşuyorlardı, ama pek ince ve hoş bir şekilde... Hayat bilgisinde mevsimlerin oluşumundan dünyanın hareketlerine, çeşitli tabiat olaylarının meydana geliş sebeplerine, tarihte atalarımızın kahramanlıklarından yurdumuzun kurtuluşu ve yeniden kuruluşuna, coğrafi bilgi olarak ülkemizin yeryüzü şekillerinden ne büyük şehirlerimizin olduğuna, dünyada daha ne çok ülkeler bulunduğuna, Türkçe derslerinde hepsi ders alınacak öykülerle bezeli metinlerden ruhumuzu, zaman zaman gururumuzu okşayan şiirlere kadar, daha neler neler!.. Sanırım bu kadarı, o günlerin ilkokulundaki bilgi alış-verişi hakkında bir fikir vermeye yeter.

Lise ve sonrası öğretim hayatınızı kısaca anlatmanızı istesek, bize neler söylersiniz?

"Ortaokul" aralığını atlamış olmayalım ve kısaca analım. Ortaokul köy çocuklarının hayatında çok daha önemliydi. Çünkü köyden şehre adım atış, bir-iki öğretmenli derme çatma okullardan 15-20 öğretmenli, her dersin ayrı ayrı hocasıyla

karşılaşma, bu derslerin kavranış ölçüsüyle orantılı olarak tarih-coğrafyadan matematik-fiziğe kadar farklı yeteneklerin temayüz etmeye başlayışı; bütün bunların dışında o yıllar sinema diye yeni bir dünya ile tanışma, oraya gidecek kadar harçlığınız varsa hafta ortası Çarşamba ve sonrasında Cumartesi matinelere ipe çekilir olması, akşam dışarı çıkma cesareti göstermişseniz sokaklarda el feneriyle öğrenci kontrolüne çıkmış hocalarınıza yakalanma korkularını da göze almış olmanız, vs.vs. Hele o zamanlar römorklu bir traktör rast gelmemişse 15 km.lik şehirden çoğu zaman 10-12 kişilik öğrenci kafilesi hâlinde köye yaya gidip gelmeler; baharda çamura, kışta bazen yarım metrelik kara aldırış etmeden bata-çıkta yapılan yolculuklar bir bir anlatılmaya değer mi? Ve idealistin idealisti öğretmenlerinizin, idarecilerinizin bitmez tükenmez gayretleri... (Biz bu gayretleri okul müdürümüz merhum "Hüsamettin Yinanç'ın ardından" yazdığımız bir yazıda anmaya ve anlatmaya çalışmıştık.)

Liseye gelince; Elbistan öteden beri eğitime meraklı bir ilçe kimliğiyle tanınırdı. (Dulkadirli'nin kurulduğu ve uzun süre yönetildiği merkez, yani eski başkentlerden birisi olmanın da bunda payı var mıydı, sorgulanabilir.) Dolayısıyla, özellikle Osmanlı döneminde kadınları, müderrisleri, müftüleriyle meşhurdur (Yaşar Alpaslan

In the years of 1950s Anatolia, going to the city except for the compulsory circumstances such as diseases, especially during the winter it was almost impossible. Elementary school was the first door to the outside world for the children of the village.

lessons, and so on. I suppose these can give an idea about the curriculum of the elementary school of the period.

Could you tell us your education life after high school?

Let me mention the middle school years in a nutshell not to skip it. The middle school was very crucial for the children of the village. It was the place where the children met with the city, with tens of teachers who had their own profession. The abilities for positive sciences or humanities also emerged during these years. Apart from that, encountering the new world called cinema, waiting for the matinees of Wednesday and Saturday if you have enough money, and so on. Even if there came a tractor-trailer, some student groups would commute between the village and the city from 15 kilometers away to see it regardless of the conditions of mud, snow, or such harsh obstacles. Also our teacher's idealistic efforts, the endless endeavors of our principals... (We tried to tell these efforts in the essay that commemorates our late principal Hüsamettin Yanaç.)

Speaking of high school, Elbistan was known as a town that is enthusiastic in terms of education. (The fact that it was the founding center of Dolkadırlı might have contributed to it.) Thus, it is especially known for its judges, teachers, muftis of the Ottoman period. (If you ask Mr. Yaşar Alparslan, he would introduce you more in the light of the records). During the Republican period, the middle school of

The school was founded in 1934 or 1935, the classes were mixed, and the school had two teachers. When Mr. Kıyan left, we were with substitute teachers until the fourth grade. During the second grade, Mr. Sadettin taught us, he was a relative of my sister-in-law from the center of Elbistan; and he was a graduate of the middle school. Once we invited him with his young wife, and he said to my father "You should educate Mustafa", through which I was very pleased. I think he was my first reference. During the fourth grade, two new teachers were appointed: the late Mevlüt Karanil from the family of Karavul from the center, center of the city, and Hidayet Çiçek from the village of Celâ (which would later be called as Ekinözü and became a town). Mr. Karanil taught us for two years, he was a zealous instructor. We were the ones who came to the fore in these classes. Mr. Mevlüt used to teach in Giresun before he was appointed, and we used to laugh at his imitation of his former students with the accent of Black Sea (They pronounced the letter k as c and said "culağım colptu). He was a distinct teacher who had the ability of playing instruments, preparing theater, establishing the chorus for folk music, that is to say, he introduced us to the social activities in the school of the village. (I participated both in chorus and

theater). Mr. Hidayet was zealous about such activities as well, and he won the Village Institute and became a Turkish teacher in the middle school.

In 1950 Anatolia, the majority of the population did not have a phone, did not go to the city except for the compulsory circumstances such as diseases, especially during the winter it was almost impossible. A few households had radios (in our house, for example, we had a radio with huge batteries only in 1957 or 58, and after 1960 we could have a radio with a transistor). Radio was a medium that had shown the world to a small village child in the times when everybody lived silently and stood on their own feet. Of course, I realized this after a long time. We cluelessly listened to our teachers. Above all, it was like they spoke in another language... Surely, they were speaking the same language that we speak at home, but in a more polite and nice manner. We studied the formation of the seasons, the moves of the world, distinct nature events and their causes in life science lessons; the heroes of the history, the independence wars and re-establishment of the country in the history lessons; the landforms of our country and our big cities in the geography lessons, didactical stories and aesthetical poems in the Turkish

Elbistan öteden beri eğitime meraklı bir ilçe kimliğiyle tanınırdı. Özellikle Osmanlı döneminde kadınları, müderrisleri, müftüleriyle meşhur. Cumhuriyet döneminde, 1930'ların ilk yarısında Elbistan Ortaokulu kurulmuştur.

hocaya sorsanız, eski kayıtlardan hareketle size çok şey anlatır). Cumhuriyet döneminde, 1930'ların ilk yarısında Elbistan Ortaokulu kurulmuştur (Ârif Bilgin dostumuz 1937 yılı olduğunu söylüyor). 1961'de ise, biz son sınıfına geçtiğimiz yıl, yanı başında binasının tamamı halk tarafından yaptırılan bir özel lise açılmıştı. Sanırım Türkiye'de bu ölçekteki hiçbir ilçede henüz lise açılmamıştı, hele de özeli hiç yoktu. Sonra öğrendiğimize göre, 27 Mayıs yönetiminin başta olduğu dönemin Millî Eğitim Teşkilatı, binasını halk yaptırdığı hâlde lise açmakta direnmişti. Fakat Yaptırma ve Yaşatma Derneğini harekete geçiren Ortaokul Müdürü Hüsamettin Yınanç, sanki inadına bu liseyi açmak istiyordu. Ve 1961-62 Öğretim yılı başında "Özel Elbistan Lisesi" öğretime başladı. Bir yıl sonra ortaokulu bitirdiğimizde bizler de buraya gidebilirdik. Ama bizler "daha iyi" bir lisede okumak istiyorduk. Beş arkadaş kalkıp, arada Maraş Lisesi de olduğu hâlde atlayıp Gaziantep Lisesi'ne giderek kaydolduk. Oraya vardığımızda 10 kişi civarında Elbistanlı öğrencinin de bu lisede olduğunu öğrendik. Sonra anladık ki, hepsi de -yukarıda ifade ettiğimiz sebepten- Elbistan'ın eğitime çok önem veren ailelerinin çocukları. Bizimkisi hasbelkader sayılır. Lâfı uzattık ama bizim Antep hikâyemiz böyle başladı. 1960'lı yıllardaki Gaziantep Lisesi, o bölgenin en iyisi sayılıyordu. Genç ve yetenekli öğretmenleri de bulunmakla beraber, çoğu her daldan, sahalarında uzmanlık derecesinde temayüz etmiş, kıdemli öğretmenleriyle meşhurdur. Kadrosu, şimdinin yeni kurulmuş birçok üniversitesinden daha zengindi, dense yeridir. Hem fen, hem edebiyat kolunun dallarında otorite sayılan öğret-

menleri vardı. Vardığımızda okul müdürü Mehmet Nuri Karaküçük adlı bir hemşerimizdi. Edebiyat, tarih ve coğrafya en çok sevdiğim dersler olduğu için ikinci sınıfta edebiyat kolunu seçmiştim. Çoğu zaman paralı yatılı olarak pansiyonda kalıyordum. Pansiyonda kalmak çalışkan talebeler için büyük avantajdı. Ayrıca Gaziantep eğitim ve kültür hayatı bakımından çok canlı bir yerdirdi. Daha o zamanlar, hem "sağ", hem "sol" akımların temsilcileri, dernekleri, vs. vardı. Biz kendimizi "sağcı" sayıyorduk ve o yaşta milliyetçi bilinen gazeteleri takip eder, dergileri okurduk. Birkaç defa Milliyetçiler Derneği'ne gittik; şube başkanı okulumuz kimya öğretmeni, ama edebiyattan tasavvufa kadar, donanımlı tanınan Ali Fuat Bilen hocaydı. Ben sonra yakından tanıyacağım Nurettin Topçu'nun sesini ilk defa -zayıf kaydedilmiş bir konferans olarak- kabul büyüklüğündeki bir teyp cihazından orada dinledim. Keza Necip Fazıl'ı yine ilk defa bir konferans vesilesiyle orada tanıyıp dinleme fırsatı buldum (ertesi sabah üstadı, iki arkadaş kaldığı otelinde ziyaret etme cesaretini bile göstermiştik). Pansiyon etütlerinin ara saatlerinde çoğu zaman "sağ-sol tartışmaları" yapar, yine muhtelif konularda münazaralar tertiplerdik. Türkiye İşçi Partisi'nin Gaziantep kongresini sabote girişimimizi bile hatırlıyorum. (İlerleyen yıllarda M. Ali Aybar'ın ne kadar namuslu bir siyasetçi olduğunu öğrenince, nasıl da utanılacak bir iş yaptığımızı eklemeliyim.) Bu arada, Ankara Dil ve Tarih Fakültesi çıkışlı, sol eğilimli olduğunu bilsek de hârika ders anlatışıyla sevdiğimiz Nahit Güçlü adlı bir felsefe öğretmenimiz vardı. Bütün bu eğilimlerimizle birlikte, özellikle o hocamızın da etkisiyle sanırım, Üniversite yolumuz felsefeye düştü. (Gerçi, tercih listesinin başında hukuk vardı ama o zamanki sistemde puanımız önce İstanbul Üni. Felsefe bölümünü tuttuğu için oraya kaydolduk. 10-15 gün sonra İstanbul Hukuk'a da kayıt sıramız geldi, ama öbür yerden sildirip geçmeye yönelmedik.) Ve olduk felsefe talebesi.

İstanbul'da üniversite talebesi olmak bambaşka bir şanstı. Hem en köklü üniversitenin talebesiydik, hem en büyük kültür merkezimizde yaşıyorduk. Felsefe bölümümüz zengin bir kadroya sahipti.

Daha çok Alman ekolü hâkim bilinirdi: Prof. Macit Gökberk, onun talebeleri -harika ders anlatışıyla-Prof. Nermi Uygur, Prof. Bedia Akarsu, Doç. Hüseyin Batuhan, hep böyle kabul edilirdi. Keza, Prof. Takiyettin Mengüşoğlu, Prof. İsmail Tunalı da öyle sayılırdı. Bununla beraber Fransa'da eğitim görmüş Prof. Halil Vehbi Eralp gibi değerli bir Klasik Mantıkçı ve genel felsefe hocası da orada idi. Eralp gibi Fransız ekolünden sayılabilecek Doç. Nurettin Topçu'nun ise, dünya görüşündeki farklılık dolayısıyla buraya alınmadığını sonradan öğrenecektik. Bize göre, bölümün önemli bir eksiği, koskoca İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünde, Türk-İslâm Felsefesi Kürsüsünün bulunmaması idi. Sonra öğrenecektik ki, Prof. Nihat Keklik o kürsüyü kurma mücadelesi veriyormuş, fakat ancak bizden sonraki yıllarda bunu başara-bilmiş. Bu konuların uzun hikâyelerine girmeden kestirmeden giderek belirtmek gerekirse, 1968 Öğrenci Olayları'nın da tanıklığını yapmak suretiyle, Üniversite boykot ve işgal yıllarından geçerek 1969 yaz dönemi sınavlarında mezun olduk. Ve kendi aklıma göre derhâl askerliğimi yapmalıydım: Ver elini Yedek Subay Okulu.

Gaziantep Lisesi

Elbistan was known as a town that is enthusiastic in terms of education. It is especially known for its judges, teachers, muftis of the Ottoman period. During the Republican period, the middle school of Elbistan was founded in the first half of the 1930s.

Elbistan was founded in the first half of the 1930s. (Our friend Arif Bilgin claims that it was 1937). In 1961, when we were senior students, a private high school was founded near to our school, it was funded by the inhabitants. I suppose there was no precedent of such an entrepreneur, especially a private one. As we pointed out later, during the reign of May 27, the Organization of National Education resisted to open the school which the inhabitants built. However, the principal of the middle school Hüsamettin Yanaç put the Association of Construction

and Sustantion in action, he was trying to open that high school. At the start of the semester of 1961-62, The Private High School of Elbistan was opened. After a year, we studied there after graduating middle school. Yet, we wished to study in a "better" high school. As five friends, we went to register in the High School of Gaziantep, which was even further than the High School of Maraş. When we arrived, we were told that approximately 10 students were from Elbistan in the high school. All of them were the children of the families who cared a considerable attention for education. Our registration occurred. This is how our story of Antep began. The High School of Gaziantep in the 1960s was regarded as the best of the region. There were young and talented teachers; it was particularly popular for its professional teachers from different departments. It can be claimed that the personnel were more capable than most of the new universities. The authoritative teachers were from both sciences and literature professions. When we arrived, the principal was Mehmet Nuri Karaküçük, he was a fellow townsman. I preferred the subsection of literature in the second year since I enjoyed the lessons of literature, history and geography more. I mostly stayed in the dormitory as a fee-paying student. The dormitory was a great advantage for the hard working pupils. Besides, Gaziantep was a lively place in terms of education and culture. Even then, there were the institutions of the representatives of the leftists and the rightists. We assumed ourselves as a rightist and read the nationalistic newspapers and magazines. We have been in the Association of the Nationalists for a couple of times. The leader of the branch was our chemistry teacher Ali Fuat Bilen who was knowledgeable in a variety of subjects ranging from literature to Islamic mysticism. I listened to Nurettin Topçu, whom I later met, there for the first time in a stereo as big as a suitcase. Likewise, I had a chance to meet and listen Necip Fazıl in a conference there (we also visited him with a friend in the hotel next morning).

In the break times, we usually discussed leftist-rightist issues, and organized debates on numerous topics. I remember our attempt to sabotage the Gaziantep congress of the Workers Party of Turkey. (In the following years, I was embarrassed because of our attempt, recognizing the honesty of M. Ali Aybar as a politician). By the way, we had a philosophy teacher, named Nahit Güçlü, who had graduated from Ankara Faculty of Language, History and Geography, inclined to the leftist party, and was a great lecturer. Together with all these inclinations, especially under the influence of the mentioned teacher I suppose, we decided to study philosophy at the university. (Actually, my first choice was studying law, but in those times, I could only be registered in the Istanbul University Department of Philosophy. After 10-15 days, I had a right to study in the law school in Istanbul University, yet did not prefer to re-register). And we became a student of philosophy.

Being a student in Istanbul was a great opportunity. The university was deeply rooted, and we lived in our cultural center. The department of philosophy had a qualified team. The dominant style was the German Ecole: Prof. Macit Gökberk, his pupils -with his amazing lectures- Prof. Nermi Uygur, Prof. Bedi Akarsu, Doç. Hüseyin Batuhan, all of them were in that group. Likewise, Prof. Takiyettin Mengüşoğlu, Prof. İsmail Tunalı were counted from them as well. Prof. Halil Vehbi Eralp who had studied in France, who was an invaluable lecturer of classical logic and general philosophy used to teach there. Assoc. Prof. Dr. Nurettin Topçu who can be regarded as a member of the French Ecole as Eralp, on the other hand, could not be a researcher there due to his contradictory worldview, which we learnt after a long time. According to us, the biggest failure of the department was the lack of the professorship of Turkish-Islam Philosophy. Later we discovered that Prof. Nihat Keklik was trying to establish that professorship but achieved his goal after we graduated. Before explaining in detail, I graduated after the summer school of 1969 following the Student Conflicts of 1968 and boycott and occupancy years of the university. After that, I thought I should have done my military service. Then all aboard Officer Candidate School...

BAŞKONUŞ PERİSİ GERMANİCİA PRENSİ

THE LEGEND OF THE GERMANİCİA PRINCE AND THE BAŞKONUŞ FAIRY

Görebilenlerin dediğine göre Başkonuş Yaylası'nda ormanın bu kadar hoş, kır otlarının böylesine keskin baharlı kokması, duru suyundan kana kana içenlerin gülümsemesi, karanlıklara rağmen yıldızların yaz kış parıldaması, ölümsüz aşkı Başkonuş'da sırlayan peri kızındandır.

According to those who claim to have seen, the pleasant smell of the forest in Başkonuş Plateau, the sharp spicy smell of the prairie grass, the smiles of those who drink from its clear water, the stars shining in summer and winter despite the darkness are all from this fairy girl, who enamels immortal love in Başkonuş.

İNİCİ OKUMUŞ

İmparatorlar Şehri Maraş'ın en heyecanlı yanına bakan tepesinin adı; ölümsüz aşkı taşıyan zümrüt gözlü peri kıızıyla, Germanicia Prensi'nin sırrını saklayan Başkonuş Yaylası'dır.

Milattan sonra beşinci yüzyılda Germanicia Krallığı'na getirilecek bir Prens'ten aşkın ölümsüz sırrını taşıyan o beyaz geyiği avlayıp getirmesi istenir.

Prens, beyaz geyiği bulabilmek için yola koyulduğunda onu âdeta ruhundan çekip alan bir el, Başkonuş Yaylası'nın zirvesine getirir. Burası yaylanın kudretini bir mücevher gibi gösteren geyik düzlüğü denilen yerdir. Prens, ara sıra geyik avına geldiği bu yaylada bu defa beyaz geyiği bulabilmek için yaylanın sisli puslu havasında etrafına dikkat kesilir.

Prens'in dağ taş yürüdüğü yaylada âdeta ruhu durulmuş, saflaşmış ve içi zenginleşmiştir. Artık avını daha keskin gözlerle görebilecek, tereddütsüz avlayabilecektir. Prens'in yayını gerip de okunu hazır tuttuğu bir vakit, başında çınar gibi boynuzlar taşıyan bir beyaz geyik aniden karşısında beliriverir. O an geyiğin boynuzlarından yayılan parlaklıkla Prens'in gözleri kamaşır.

Tam bu sırada yaylanın sessizliğinde bir ipek ses yankılanır: "Burada gördüğün hiçbir şey görüldüğü şey değildir. Şu çiçekler, şu ot parçası belki şu taş. Sen bile sen değilsin. Dikkat et Prensim!" der.

Şaşkın Prens bir yanda sesin sahibini arar, diğer yanda kilitlendiği beyaz ge-yiğe doğru hedef doğrultur.

İpek ses bir kez daha seslenir: "İndir oku-nu. Burası aşka teslim olanların yurdudur."

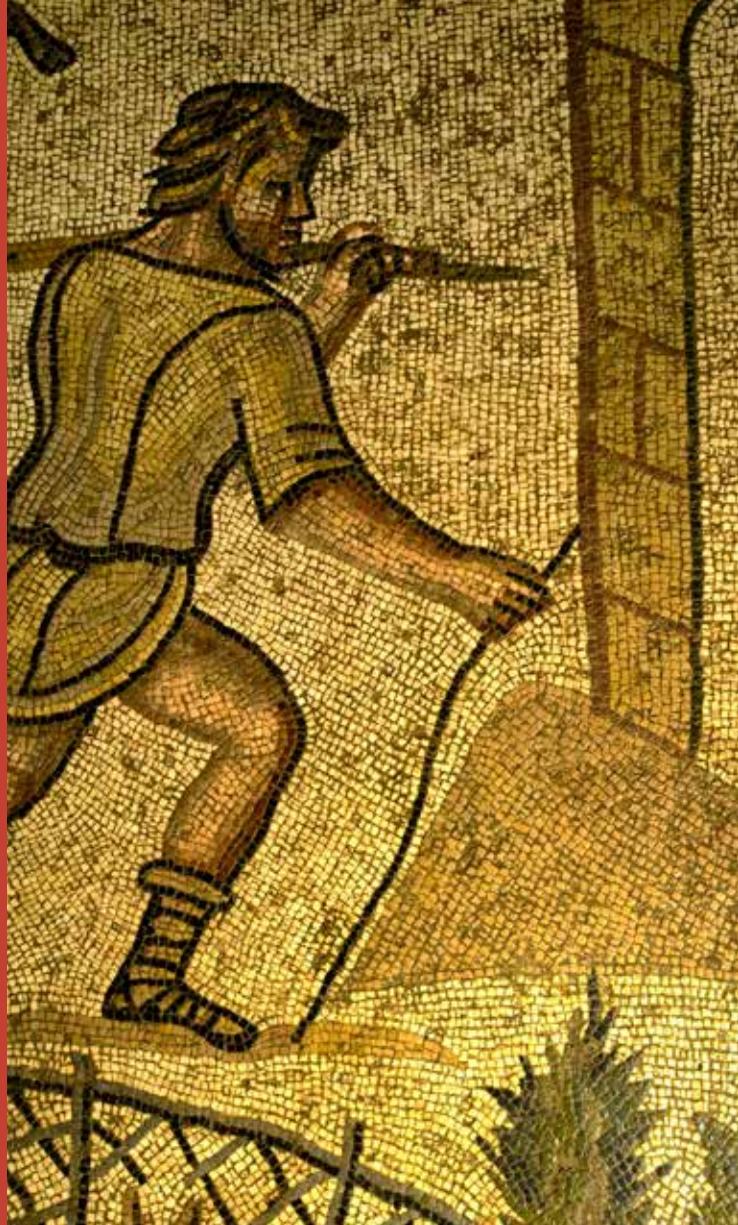
"Kimsin sen?" der Prens.

"Görebileni görünmeyene ulaştırıran bir sır." der sesin sahibi.Prens, görünmez birinin kendini engellemeye çalıştığını düşündüğünden hiç tereddüt etmeden okunu hedefindeki beyaz geyiğin göğsüne salar. Yaylayı birden acı bir ses kaplar.

Avına zaferle koşan Prens o an yemilginin en büyüğünü yaşar. Avının yerinde; yüzü ay ışığıyla aydınlanmış, üstü başı çiçeklerle dolu, endamlı bir peri kızının kanlar içindeki güzelliğini görür. Görür görmez âşık olduğu peri kızının zümrüt yeşili gözlerindeki acıysa Prens'i kahretmeye yeter.

Germanicia Mozaikleri

The name of the hill overlooking the most exciting side of Maraş, the City of Emperors, is the Baskonuş Plateau, which keeps the secret of the Prince of Germanicia with its emerald-eyed fairy girl who carries immortal love.

In the fifth century AD, a Prince to be brought to the Kingdom of Germanicia is asked to hunt and bring back the white deer that carries the immortal secret of love.

When the prince sets out to find the white deer, a hand that pulls him from his soul brings him to the top of the Başkonuş. This is the place called deer plain, which shows the might of the plateau like a jewel. In this plateau, where the prince occasionally comes to hunt deer, he paid

close attention to the misty weather of the plateau in order to find the white deer each time.

Over the plateau, where the Prince walked through, his soul was calmed, purified and enriched inside. Now he would be able to see his prey with sharper eyes and hunt it without hesitation. Just when the Prince had his bow drawn and his arrow ready, a white deer with sycamore horns suddenly appeared before him. At that moment, the Prince's eyes were dazzled by the glow emanating from the antlers of the deer.

Just then, a silky voice echoed in the silence of the plateau: "Nothing you see here is what it seems. Those flowers, that piece of grass, perhaps that stone. Even

you are not yourself. Watch out, Prince!"

Confused, Prince searched for the source of the voice and on the other hand, pointed the target towards the white deer he was locked into.

The silky voice called out once more: "Drop your arrow. This is the home of those who surrender to love."

"Who are you?" asked the Prince.

"A secret that leads the looker to the unseen." said the owner of the voice.

Thinking that an invisible person is trying to block him, the prince, without hesitation, shot his arrow to the chest of the white deer at his target. A bitter sound suddenly echoed through the plateau.

Prens gözyaşları ve pişmanlık içinde yaraladığı peri kızına seslenir: "Niçin bana görünmedin?"

Peri kızı, "Sana görünseydim bunca çiçeğe, bunca ağaca ne gerek vardı?" dedikten sonra birden sır olur. Prens'in ağlamaktan kan çanağına dönen gözleri o an görmez olur. Prens geri dönüşte yolunu bulabilmek için elinin dokunduğu büyükçe bir dal parçasını alır ve yaylanın eteklerine doğru iner, oradan da şehre gelir. Çok varlıklı olan Prens, şehrin yamacında bugün Germanicia olarak bilinen yere, eski bir sarayın harabelerini kullanarak, ömrünün geri kalanını geçireceği villayı yaptırır. Villanın tabanına, görmeyen gözlerine rağmen görebilenler için Başkonuş Yaylası'nda aşkı sırlayan beyaz geyiğin hatırasını yaşatacak mozaiklerle soylu erdemlerini simgeleyen resimler yaptırır.

Prens'in dal parçası zannederek yolunu bulmak için alıp getirdiği şey, peri kızına dönüşüp sırta kadem basan, ölümsüz aşkın sembolü, o beyaz geyiğin boynuzlarından başkası değildir.

Bu sırta ulaşmak isteyenlerin Germanicia mozaiklerini gördükten sonra Başkonuş Yaylası'na koşup gelmeleri işte bu yüzdendir. Başkonuş Yaylası böylece binlerce yıldır Maraş'ın zümrüt mücevherlerinden biri olarak ölümsüz aşkı arayanların mekânı oluverir. Görebilenlerin dediğine göre Başkonuş Yaylası'nda ormanın bu kadar hoş, kır otlarının böylesine keskin baharlı kokması, duru suyundan kana kana içenlerin gülümsemesi, karanlıklara rağmen yıldızların yaz kış parıldaması ölümsüz aşkı Başkonuş'da sırlayan bu peri kızındandır.

Prens'in dal parçası zannederek yolunu bulmak için alıp getirdiği şeyse, peri kızına dönüşüp sırta kadem basan, ölümsüz aşkın sembolü, o beyaz geyiğin boynuzlarından başkası değildir.

O günden sonra Başkonuş Yaylası, perinin zümrüt gözlerinin timsali bir mücevhere benzer dünyanın nadide çiçeklerini kalbinde taşıyan yemyeşil bir ormana dönüşür. Bu sebeple, bin yıldır dünyanın öbür ucundan Başkonuş'a gelenler her gezintiye çıktıklarında ölümsüz aşkın sırrını taşıyan o beyaz geyiğin yılda bir kez yaylaya bıraktığı sihirli boynuzla rastlayabilmek için heyecanla yaylayı gezerler. Rastlayabilenlerse aradıkları ölümsüz aşka kavuşabilenlerdir.

Bu efsaneyi milattan sonra iki binli yıllardan birinde, bin bir çiçekli kelimelerle yayla yağmurunun geyik düzlüğüne indirdiği efsaneden okumuş olan bir inci kalem, duyan herkes Başkonuş Yaylası'nın bu sırrından haberdar olsun diye yazar. Şimdilerde yaylanın ahşap konuk evi sakinleri ve seyir terasında müdavim masasına oturanlar peri kızının zümrüt yeşili gözlerini görüp ormana bakıp gülümsüyorlar.

The Prince ran towards his prey with victory, experiencing the biggest defeat at that moment. In the place of its prey; he saw the beauty of a stout fairy girl covered in blood, whose face is illuminated by the moonlight and covered with flowers from head to toe. The pain in the emerald-green eyes of the fairy girl, whom he fell in love with at first sight, was more than enough to dazzle the Prince.

The prince, in tears and regret, called out to the fairy, whom he injured: "Why didn't you appear to me?"

The fairy girl said, "If I had appeared to you, what would be the purpose of these trees and flowers?" After saying that, she vanished. The Prince's eyes, which turned bloodshot from crying, were instantly blinded. In order to find his way back, the prince took a large piece of branch and descended towards the foothills of the plateau, and came to the city.

The wealthy Prince got a house built for himself where he would spend the rest of his life, using the ruins of an old palace, on the hillside of the city today known as Germanicia. On the floor of the villa, he

What the Prince brought to find his way, mistaking it for a twig, is none other than the antlers of that white deer, the symbol of immortal love that vanished into a fairy girl.

got paintings made for those who can see despite his blind eyes, symbolising his noble virtues with mosaics that will commemorate the white deer which glazed love in Başkonuş Plateau. This is why those who want to reach this secret run to Başkonuş Plateau after seeing the Germanicia mosaics. Thus, Başkonuş Plateau became the place of those who seek eternal love as one of the emerald jewels of Maraş for thousands of years.

According to those who can see, the pleasant smell of the forest in Başkonuş Plateau, the sharp spicy smell of the prairie

grass, the smiles of those who drink from its clear water, the stars shining in summer and winter despite the darkness are all from this fairy girl, who enamels immortal love in Başkonuş. What the Prince brought to find his way, mistaking it for a twig, is none other than the antlers of that white deer, the symbol of immortal love that vanished into a fairy girl.

For this reason, those who have come to Başkonuş from the other side of the world have been excited to come across the magic horn that the white deer, which carries the secret of eternal love, leaves once a year for a thousand years. Those who can come across are those who can find the eternal love they are looking for.

Someone, who read this legend in one of the two thousand years, writes it with fancy words so that everyone who hears it can be aware of this secret of the Başkonuş Plateau. Nowadays, the residents of the wooden guest house of the plateau and those sitting at the tables on the viewing terrace see the emerald green eyes of the fairy girl and look at the forest with a pleasant smile.

MARAS BİZDENDİR, BİZ MARAŞ'TANIZ

MARAS BELONGS TO US AND WE BELONG TO MARAŞ

Maraş; evleri, sokakları, camileri, eski yapıları, müzeleri, lezzetleri, kendine has bir sesi ve soluğu olan, yaşayan bir şehirdir. Bana Maraş'ı Yedi Güzel Adam, Sütçü İmam, Rıdvan Hoca, Karacaoğlan ve Dadaloğlu anlattı.

Maraş is a living city that has a sound of its own, with a distinctive aura of old houses, mosques, museums and dishes. I learned about Maraş from Yedi Güzel Adam, Sütçü İmam, Rıdvan Hoca, Karacaoğlan and Dadaloğlu.

MEHMET MAZAK

Maraş'ı ilk Akdeniz sahilinin ılıman bir iklimde, sıcakkanlı insanların yaşadığı Mersin'in Erdemli ilçesinde yer alan bir Yörük aşiretinin bir ferdi olarak Tırtar Köyü ilkokulunda okuduğum 1977-1982 yılları arasında duymuştum. Ülkemizin yedi bölgesini ve yedi bölgede yer alan şehirlerimizi henüz o yaşlarda ezbere sayabilirdim. İşte o yıllarda Akdeniz bölgesinin her ne kadar deniz ile sınırı olmasa da bir şehri olan Kahramanmaraş'ı komşumuz, soydaşımız, yol arkadaşımız olarak görür, oraya yönelik samimi bir muhabbet beslerdim. Maraş bizdendir, biz Maraş'tanız derdim.

Rasim Özdenören'in deyişiyle "İnsanın yolu Maraş'tan tesadüfen geçmez." İnsan, Maraş'a azmederek ve bilinçli bir şekilde gider. Maraş, geçiş yolları

üzerinde kurulmuş bir şehir olmadığı için benim ona gitmem ve onu görmem için bir sebep olmalıydı, olmadığı için, Maraş yarım asır ıskaladığım bir şehir oldu. *Şehir Kokusu* kitabımın 2020 yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından gezi yazısı dalında yılın kitabı ve yazarı ödülüne layık görülmesi ve 2021 Kasım ayında ödül töreninin Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi ev sahipliğinde Maraş'ta yapılması vesilesi ile bu edebiyat ve Türkmen şehri ile müşerref oldum.

Maraş, yetiştirdiği büyük şahsiyetlerle Türk-İslâm kültür ve medeniyetine yol gösteren şehirlerdendir. Günümüzde de şair ve yazarlar açısından çok mümbit topraktır Maraş. Benim bildiğim Maraşlı 22 divan şairi vardır.

Maraş bir Türkmen şehridir ve Türkmenlerin bütün karakteristik özelliklerini üzerinde taşır. Maraş şahsiyeti olan bir şehirdir. Evliya Çelebi, *Seyahatnamesi*'nde Maraş için "(...) kelimatları lisan-ı Türkidir ve ekseriya halkı Türkmendir." diye belirtir. Maraş ve çevresi Oğuzların Avşar, Bayat ve Beğdili boyları çoğunlukta olmakla birlikte hemen hemen 24 Oğuz boyunun tamamından Türkmenlerin yerleştiği bir yerdir.

Maraş, Ahır Dağı'nın eteklerinde kurulmuş bir şehirdir. Ben bugüne kadar yurtiçi ve yurtdışındaki gezilerimde sırtını yüce bir dağa yaslamış, dağ ile dost olan şehirlerin daha kimlikli ve kendini ifade edebilen şehirler olduğunu gördüm. "Gönlündeki dağı bilmeyen insanın dağları hissedebilmesi mümkün değildir.

Ahır Dağı

The first time I ever heard about Maraş was around 1977-1982 when I was in elementary school in Tirtar Village of Erdemli district of Mersin, a city of friendly people with a warm climate on the coast of the Mediterranean sea. I memorized all of the regions in our country and all of the cities in those regions too, by then. I knew that even though Maraş didn't have a coastal area in the Mediterranean sea, it was a part of our region, that it was our neighbour, our cognate, friend and I loved it. I thought that Maraş belonged to us and we belonged to Maraş too.

With the words of Rasim Özdenören: "It is not coincidental when one's road passes Maraş." When one's road passes through Maraş, it is deliberate. Maraş is not on

any of the common travel routes in the region, so I had to have a reason to go to Maraş, not having one caused me to miss the chance to visit there for half a century. I had the honour of visiting this Turkmen city in November of 2021, when my book *Şehir Kokusu* was awarded by The Turkish Authors' Association in 2020 and the award ceremony was held in Maraş.

Maraş is a guiding city for Turkish-Islamic culture and civilization with the great personas it had created. It is a productive city even today, in terms of poets and authors. I know 22 diwan poets from Maraş.

Maraş is a Turkmen city and it bears all the characteristics of a Turkmen city. It is a city with a persona. Evliya Çelebi states in his *Seyahatname* "... they speak Turkish

and most of its people are Turkish" about Maraş. Maraş and its surroundings are places that almost all 24 Oghuz clans had settled, most prominent being Avshar, Bayat, Begdili clans.

Maraş is a city founded on the foothills of Ahır Mountain. I have witnessed in my domestic and overseas travels that cities that are founded on the foothills of glorious mountains and are friends with mountains are more solid and self-explanatory. Dursun Çiçek says: "If one cannot feel the mountains in his heart, he cannot feel the mountains. Because mountains are friends and they do call for friends." People of Maraş are people who know how to be friends with the mountains. The friendship between Maraş and Ahır

Çünkü dağ dosttur ve dostu çağırır.” der Dursun Çiçek. Maraşlılar dağ ile dost olmayı bilmiş kişilerdir. Maraş’la Ahır Dağı arasında oluşan dostluk Bursa Keşişdağ (Uludağ) ile, Manisa Spil Dağı ile sağlamış. Kayseri’nin Erciyes’i, Aksaray’ın Hasan Dağı, Adana, Mersin, Antalya’nın Toros dağları ile olan dostluktan daha samimi buldum, Maraş’ın Ahır Dağı ile dostluğunu.

Türkmenlerin (Yörükler) Orta Asya’dan bu yana gelen en büyük karakteristik özellikleri arasında kendi kendine yeterli olmak, başkasına muhtaç olmamak, kimseye el açmamak, kula kulluk yapmamak vardır. Maraş’ın 30-40 yıl öncesine kadar dünyayla, çevresiyle pek ilişki kurmamış, belki ilişki kurmaya “tenezzül etmemiş” bir şehir olmasının asıl nedeni geçmişte genlerine sinmiş Türkmen (Yörük) karakteridir diye düşünüyorum. Bu karakter şehre öyle bir nüfuz etmiştir ki Maraş’ın günümüzde de devam eden edebi ve kültürel kimliğini, ruhunu ortaya çıkarmıştır. Maraşlıların yayla kültürü vardır. Maraşlılar yazın şehir merkezine 8-10 km., en uzağı 20 km. mesafede, Ahır Dağı’nın etekleri boyunca uzanan, rakımları şehir merkezine göre birkaç yüz metre daha yüksekte olan küçük yaylalara giderler.

Türkmenlerin başkasına el açmama ve yardım istememe kültürü Kurtuluş Savaşı’nda da kendini göstermiştir. Şehirle insanlar, insanlarla dağlar, dağlarla kimlikler arasındaki ilişkiler dikkat edilmesi

Maraş bir Türkmen şehridir ve Türkmenlerin bütün karakteristik özelliklerini üzerinde taşır. Maraş şahsiyeti olan bir şehirdir. Evliya Çelebi, Seyahatnamesi’nde Maraş için “(...) kelimatları lisan-ı Türkidir ve ekseriya halkı Türkmendir.” diye belirtir

gereken ve kimlik oluşturan hususlardır. Maraşlıların Kurtuluş Savaşı’nda gösterdikleri cesaret ve öncülük de bunun en güzel tarihi kanıtlarından biridir.

Maraş; evleri, sokakları, camileri, eski yapıları, müzeleri, lezzetleri, kendine has bir sesi ve soluğu olan, yaşayan bir şehirdir. Bana Maraş’ı Yedi Güzel Adam, Sütçü İmam, Rıdvan Hoca, Karacaoğlan ve Dadaloğlu anlattı. Mesela Dadaloğlu’nun mekânı yayla ve dağlardır. Onun için güven duyulan tek mekân dağlardır. Sırtını bu dağlara dayar, onlardan güç alır. Yerleşim alanlarını da bu dağlardan izler Dadaloğlu. “Ahırdağ’dan gördüm, Maraş ilini” ifadesiyle bu gerçeğe işaret eder. Bende Dadaloğlu’nun gözü ile baktım Maraş şehrine.

Karacaoğlan, şiir coğrafyası en geniş şairlerimizden biridir. Gezdiği, gördüğü, yaşadığı yörenin coğrafi özelliklerine, tabiat güzelliklerine, folkloruna, sosyal hayatına şiirlerinde çok geniş bir şekilde yer vererek onları günümüze taşımıştır. Karacaoğlan aynı Yunus Emre gibi halkımız tarafından çok sevildiğinden, her yöre, il, oba onu kendi ilinin veya yöresinin insanı olarak görmek istemiş hatta Karacaoğlan’ı hemşehrisi olarak görmüştür. Maraşlılar da Karacaoğlan’ı sever ve sahiplenir. Karacaoğlan Çukurova ve Toroslarda yaşayan Türkmenlerin şairidir. Kim Karacaoğlan’a sahip çıkarsa şair benim nazarımda oralıdır.

Coğrafyanın bel kemiği olan dağlar, yaylalar, Karacaoğlan’ın şiirlerinin en vazgeçilmez temalarını oluşturur. Dağlar onun şiirlerinde yalnız kaldıkça dertleştiği, sohbet ettiği bir dost gibidir. “Ahır Dağı’ndan gör Maraş bağını” diyerek bağlara ve yerleşim yerine dağlardan bakmamızı öğütlemiştir bizlere.

Maraş başkasına öykünen değil başkasına rehberlik eden bir şehirdir. Son yıllarda “Edebiyatın Şehri” ve “Şiirin Başkenti” ifadelerinin bolca telaffuz edildiği günümüzde Maraş’ı anlamak ve idrak etmek için asırlar öncesinde yaşamış Dadaloğlu ve Karacaoğlan’ı okumak gerekir. O zaman Maraş sizi kucaklar ve sizin arkanızdan gelir. Maraş’ın kıyama kalkmış hâli Dadaloğlu, tefekkür hâli ise Karacaoğlan’dır.

Fotoğraf: Yasin Mortaş

Fotoğraf: Yasin Mortaş

Mountain also exists between Bursa and Keşişdağ (Uludağ), and Manisa and Spil Mountain. I think the connection between Maraş and Ahır Mountain is deeper than the connection between Kayseri's Erciyes, Aksaray's Hasan Mountain, Adana, Mersin and Antalya's Toros Mountains.

Most prominent features of Turkmens coming from Central Asia are that they are able to live by themselves, not being in need of anyone else, not asking for anything from anyone, surrendering only to God. I think that the reason behind Maraş's isolation from its surroundings and the whole world may be that it did not dain to form relationship with them, and this may be caused by its Turkmen ancestry. This Turkmen characteristic has penetrated so deep in the city that it led to the revealing of Maraş's literary and cultural persona which continues to this day. People of Maraş have an upland culture. In the summertime they go to small uplands that are couples of hundred metres higher than the city centre, in the foothills of Ahır Mountain that are a little higher in altitude, farthest being 20, averages being 8-10 kilometres away from the city center.

The Turkmen tradition of not asking for anything from anyone has been proved in the War of Independence. The relationships between cities

Maraş is a Turkmen city and it bears all the characteristics of a Turkmen city. It is a city with a persona. Evliya Çelebi states in his *Seyahatname* "... they speak Turkish and most of its people are Turkish" about Maraş.

and people, people and mountains, mountains and personas are important and must be observed closely. The bravery and leadership of Maraşians in the War of Independence are the biggest proof of this.

Maraş is a living city that has a sound of its own, with a distinctive aura of old houses, mosques, museums and dishes. I learned about Maraş from Yedi Güzel Adam, Sütçü İmam, Rıdvan Hoca, Karacaoğlan and Dadaloğlu.

Dadaloğlu's home is the uplands and the mountains. The only trustworthy place for him is the mountains. He lays his back on these mountains. He watches the town from the mountain hills. "I have watched Maraş, up from Ahırdağ" he says, proving this. I watched Maraş from his eyes.

Karacaoğlan is a poet of ours that has one of the widest poetical geographies. By mentioning the geographical features, natural beauties, folklore, social life of the places he had lived, he carried that information to us, even today. Karacaoğlan is no different than Yunus Emre for the people in terms of adopting and loving, people of every region and city love and think of him as his countrymen. People of Maraş love and think of him as their countrymen too. Karacaoğlan is the poet of Turkmens living around Çukurova and Toros Mountains. In my opinion, Karacaoğlan belongs to wherever the people think he is their countrymen.

Uplands and mountains, being the backbones of geography, make up the most prominent themes of Karacaoğlan's poetry. Mountains are like a friend of his that he pours his grief to in his poetry. He advises us to watch the town from the mountains when he says "See Maraş from Ahır Mountain."

Maraş does not imitate another city, but rather guides others. We must read Dadaloğlu's and Karacaoğlan's poetry in order to understand Maraş, a city mentioned as "the city of literature" and "the capital of poetry". Then Maraş embraces you and follows you around. Maraş's uprising is Dadaloğlu, and its reflection is Karacaoğlan.

PROF. DR. NEJLA GÜNAY:

“OSMANLI PARÇALAMA POLİTİKASI GÜTMEMİŞTİR”

PROF. DR. NEJLA GÜNAY: “THE OTTOMANS DID
NOT ADOPT A POLICY OF FRAGMENTATION.”

Maraş'ta Ermeniler ve Zeytun İsyanları ve XX. Yüzyılda Maraş gibi çok kıymetli çalışmalara imza atan Prof. Dr. Nejla Günay'ın 2021'de *Aşiretler, Muhacirler, Mübadiller ve Mültecilerin İskanı* kitabı yayımlandı. Kitap dolayısıyla Nejla Günay'a önemini günümüzde de koruyan muhacir ve mültecilerin iskanı konusunda yaptığı araştırmaları sorduk.

Prof. Dr. Nejla Günay, who signed important works such as *Armenians in Maraş and Zeytun People and Maraş in XX. Century*, published a new book in 2021: *Housing of Clans, Immigrants, Exchanged, and Refugees*. We asked Nejla Günay about her researches on refugees and immigrants' housing which is still an important topic today.

Söyleşi: DR. YASİN KOZAK

Yeni kitabınız *Aşiretler, Muhacirler, Mübadiller ve Mültecilerin İskanı 2021'de Yeditepe Yayınları* arasından çıktı. Hocam eserle ilgili bilgi vermenizi istesem, bize neler söylersiniz?

Ben Kahramanmaraşlı bir akademisyenim. Çocukluğum Maraş Millî Mücadelesi hakkında anlatılanları dinlemekle geçti. Maraş İstiklâl Harbi'nde kendi kurduğu 200 kişilik çetesıyla Mercimektepe'yi Fransızlara karşı savunan ve onlara bırakmayan kahraman Mustafa Çavuş'un torunuyum ben. Dinlediğim kahramanlık öyküleri tarih alanını seçmemde etkili oldu. Doktora tezi olarak “Maraş Ermenileri” konusunu seçme sebepim de yaklaşık yüz yıl

önce Maraş'ta ne olup bittiğini anlamak istememdedi. Ermenilerle ilgili konuları, onların isyanlarını, Müslümanlarla ilişkilerini, şehrin sosyal ve ekonomik hayatındaki rollerini tezimde ortaya koydum. Ama bu sefer de şehrin esas hâkim unsuru olan Müslümanlar hakkında bazı sorular ortaya çıktı. Arşiv belgelerini taradığım sırada XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Maraş ve çevresinde konargöçer aşiretlerin iskân edilmesinin devlet politikası hâline geldiğini gördüm ve bu konu üzerinde çalışmaya karar verdim. İskân politikasının ayrıntılarını araştırmaya başladığımda ise Osmanlı topraklarına Kafkasya ve Balkanlardan yapılan göçlerle ilişkili olduğunu anladım.

Ardından konuyu “Maraş'a yapılan göçler” şeklinde netleştirdim. Göç konusu birçok meslektaşımın üzerinde emek verdiği bir husustur. Ama bir şehrin göç tarihi ilk defa ele alındı. O da Maraş'a kısmet oldu.

Hocam muhacir ve göçmenler hangi özelliklerinden dolayı Maraş ve çevresini tercih ediyorlardı?

Osmanlı topraklarına Kırım Savaşı'ndan sonra özellikle Kafkasya'dan yoğun bir göç söz konusu oldu. Bu göçlerin temel sebebi Rus Çarlığı'nın 1813 Gülistan Antlaşması ile İran'dan, 1828 Edirne Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nden bazı toprakları ele geçirmesi ve ardından Kafkasya'daki Müslüman varlığına son vermek istemesidir.

Your new book *Housing of Clans, Immigrants, Exchanged, and Refugees* was published from Yeditepe in 2021. Dear Professor, may I ask you for information about the work?

I am an academican from Kahramanmaraş. I heard so much about the Independence War of Maraş in my childhood. I'm the grandchild of Sergeant Mustafa who successfully defended Mercimektepe against the French forces with his unit composed of 200 soldiers. The heroic stories that I heard affected my decision to study history. I chose to work on Armenians of Maraş as a doctoral thesis since I would like to figure out

what was going on in Maraş approximately a century ago. I searched on the topics regarding the Armenians, their uprisings, interaction with Muslims, their roles in social and economic lives in my thesis. On the other hand, there were some questions concerning Muslims who were the main figures in the city. When I scanned archival documents, I realised that, from the middle of the nineteenth century onwards, the housing of semi-nomad clans became a state policy, and I decided to work on that. After I started to study the details of the housing policy, I interpreted that it was related to migrations from the Balkans and Caucasus to

the Ottoman territory. Then, I specified the context as "migrations to Maraş". The issue of migration is studied by a number of colleagues. Yet, the history of migration in a city was held for the first time, and it was iMaraş's destiny.

Why did the immigrants and refugees prefer Maraş and its surroundings?

After the Crimean War, there was a considerable amount of migration from Caucasus to the Ottoman territory. The basic causes of that migration were the Russian capture of some parts of Iran by Gülistan Treaty of 1813, and some parts of Ottoman State by Edirne Treaty of 1828, and then, Russian attempt for the

Göç konusu birçok meslektaşımın üzerinde emek verdiği bir husustur. Ama bir şehrin göç tarihi ilk defa ele alındı. O da Maraş'a kısmet oldu.

Kafkasya'da yaşayan ve Osmanlı Devleti'nin genel olarak Çerkez şeklinde adlandırdığı (Adıge, Abaza, Çeçen) halklar ile Nogaylar Rusların Hristiyanlaştırma ve Slavlaştırma politikalarına karşı tepki göstererek Osmanlı topraklarına göç ettiler. Osmanlı Devleti'ne yapılan göçler 1860-1864, 1878, 1912 yıllarında kitlesel ve çok olunca devletin göçmenlerin iskân edileceği yerleri planlaması zorunlu oldu. İklim, ekonomik imkânlar, arazi miktarı gibi birçok husus göçmenlerin nerelere yerleştirileceği konusunu belirleyen hususlardı. Maraş'ta Aşşar, Cerit, Rişvan gibi konar-göçer aşiretler kışın Adana ve Türkoğlu arası başta olmak üzere geniş bir bölgede yaşarlar, yazın Maraş üzerinden Gökşun, Elbistan, Sarız taraflarına çıkarlardı. Sonbaharda tekrar kışlaklarına dönerlerdi. Aşiretlerin dönüşü Maraş esnafını memnun eder, ticari hareketlilik artardı. Ancak göçerler ekinlere çok zarar verirdi. Devlet 1860 yılından itibaren konargöçerleri yerleşik hayata geçirip pamuk ziraatını teşvik etmiştir. Onların yazın göç ettikleri yüksek ve serin bölgelere de Kafkasya'dan gelen göçmenleri iskân etmiştir. Böylece endüstriyel değeri yüksek olan pamuk üretiminin artırılması amaçlanmıştır.

Maraş'a yapılan göçlerin Maraş'ın başta mutfak olmak üzere diğer kültürel ve folklorik açıdan zenginleşmesine nasıl, ne gibi katkıları olmuştur?

Maraş'a Birinci Dünya Savaşı sırasında Şark mültecileri, Cumhuriyetin ilk yıllarında Balkanlardan mübadiller, 1936 ve 1950-1951'de Bulgaristan'dan mülteci ve göçmenler geldi. Bazı Balkan ülkeleri ve Suriye'den münferit göçler her zaman vardı. Ancak bu göçler hiçbir zaman şehrin toplum yapısını etkileyecek boyutta olmadı.

Devlet göçmenler için şehir merkezinin dışında ayrı köyler kurdu, ya da mevcut köylere ekleme veya serpiştirme yöntemiyle göçmenleri yerleştirdi. Bu onların kendi âdetlerini devam ettirmelerine zemin hazırladı. Ayrıca şehrin sosyal yapısında kayda değer bir değişiklik olmadı.

Göçmenlerin iskân edilmesinin ardından Maraş'ta ürün çeşitliliği arttı; zeytin, pamuk, ceviz, tütün gibi endüstriyel ürünler daha çok üretildi. Çerkezler, savatlı gümüş işlemeciliği ve at yetiştiriciliği yapmaktaydı. Çerkez aileler için ayrı köyler kurulması onların geleneklerini devam ettirmelerine imkân vermiştir. Ancak Türkçe bilmemeleleri yerel halkla iletişim kurup ihtiyaçlarını karşılamalarını güçleştirmiştir.

Göçmenler, içe dönük yaşamayı tercih etmişler ve yerli halkla ilişkilerini belli bir noktadan ileriye götürmemişlerdir. Yerli âdet ve kültüre kapalı kalmayıp onları

almışlardır. Ama kendi kültürlerini ve âdetlerini devam ettirmeyi çok önemsemişlerdir. Komşuluk ve ticari ilişkilerde yerli halkla iyi münasebetler kurmuşlardır. Evliliklerde göçmen çocuklarının birbirleriyle evlendirilmesine çok önem vermektedirler. Göçün üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen yerli halkla evliliğe çok nadir rastlanmaktadır.

İlginç bir bilgiyle karşılaşıyoruz kitabınızda. Maraş'a Türk unsurların gönderilmesi talebi oluyor. Bundan söz eder misiniz? Neden böyle bir talep olmuş?

Maraş'a Türk muhacir gönderilmesinin istenmesi Birinci Dünya Savaşı yıllarında oldu. Çünkü Van, Bitlis, Muş, Erzurum, Erzincan, Trabzon Ermenilerin öncü kuvvet olarak yer aldığı Rus ordusu tarafından işgal edilmişti. Bu dönemde adı geçen yerlerde yaşayan Müslüman ahali canını zor kurtarıp Batı'ya doğru göç etmek zorunda kaldı.

The issue of migration is studied by a number of colleagues. Yet, the history of migration in a city was held for the first time, and it was Maraş's destiny.

Yet, these were not influential enough to change the social structure of the city. The state either founded separate villages far from the city centre for immigrants or placed them in the present villages, which paved the way for continuation of their own conventions. Besides, there was no remarkable change in the social structure of the city. After the immigrants were housed, the product range increased, industrial production of olive, cotton, walnut, and tobacco was advanced. Circassians were employed in niello and horse breeding. The establishment of villages for Circassian families enabled them to continue their traditions. However, their lack of Turkish proficiency complicated their relations with the locals.

eradication of Muslim presence in Caucasia. The people (Adıge, Abaza, Çeçen) that were living in Ottoman territory of Caucasia and were referred to as Circassians together with Nogays reacted to the Christianization and Slavicization attempts of Russia and migrated to the Ottoman lands. The migrations to the Ottoman lands in 1860-1864, 1878, 1912 were massive so that the state had to have a housing plan. A number of factors such as climate, economic potential, the amount of land were determinative for the housing of immigrants. Semi-nomadic tribes in Maraş such as Ayrılar, Cerit, Rışvan used to live in extensive areas during winter, and move to Göksun, Elbistan, Sarız regions in summer. They returned their winter quarters back in fall. The return of the tribes used to satisfy the craftsmen of Maraş since commercial activities increased. Howe-

ver, nomads damaged crops too much. The state settled the semi-nomads in a sedentary life and encouraged the agriculture of cotton after 1860. The high and cool regions where they migrated during summer were housed for newcomers from Caucasia. Thus, the aim was the increase of cotton production that sustained a high industrial value.

What were the main contributions of the migration to Maraş people enrichment in terms of culture and folklore as well as cuisine?

In Maraş, there were the Eastern refugees during the First World War, exchanged people from Balkans in the course of the beginnings of the Republican era, immigrants and refugees from Bulgaria in 1936 and 1950-51. Also, there has always been occasional migrations from some of the Balkan countries and Syria.

The immigrants preferred to live self-enclosed and did not improve their relations with the locals after a certain extent. They did not refuse the local customs and adopted them although they cared much to sustain their conventions and culture. They had a healthy relationship with the inhabitants in terms of neighbourliness and commerce. They supported the marriage of immigrant children with each other. Although it had been a long time since their migration, intermarriages with the locals were rare.

We encountered some interesting information in your book. There was a request for sending Turkish elements to Maraş. Could you mention that? Why did it happen?

It was during the First World War when there was a request for sending Turkish immigrants to Maraş because Van, Bitlis, Muş, Erzurum, Erzincan, Trabzon were

Aşiretlerin dönüşü Maraş esnafını memnun eder, ticari hareketlilik artardı. Ancak göçerler ekinlere çok zarar verirdi. Devlet 1860 yılından itibaren konargöçerleri yerleşik hayata geçirip pamuk ziraatını teşvik etmiştir.

Bunlara Şark Mültecileri deniyor. Mültecilerin savaş alanında kalınca ordunun işi zorlaşmaktaydı. Birinci Dünya Savaşı sırasında Doğu Anadolu'da yaşayan ahalinin Batı'ya doğru kitle-sel göçü ise Müslüman ahaliye yönelik saldırılar ve geniş bir alanın Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmasından sonra gerçekleşti. 1915'te başlayan bu hareketlilik 1920 yılına kadar devam etti. Üçüncü Ordu'nun her geri çekilişinde Rus işgaline uğrayan yerlerde sakin halk geriye doğru göç etti. Ordu Azap Hattı'ndayken cepheye yakın yerlerin halkı daha gerilere gitmişti. Ordu Erzurum hattına çekilirken meydana gelen göç, tam kış ortasına denk gelmesi nedeniyle son derece zor ama pek fazla miktarda değildi. Asıl göçler 1916'da Erzurum düştükten sonra gerçekleşti ve böylece çok büyük ve önemli bir göç sorunu ortaya çıktı.

Mültecilerin sevk ve iskânı hususunda bazı prensipler belirlendi. Buna göre; mültecilerin geldikleri yerlerdeki durumları, geldikleri yerin iklimi göz önüne alınarak gidecekleri yerler belirlenmeye çalışıldı. Bu aşamada mesafe, sevk, iskân ve iâşe imkânlarıyla etnik dağılım dengesinin göz önüne alındığı ve dört bölge belirlendiği anlaşılmaktadır.

1916 yılının sonlarına doğru, Osmanlı Devleti'nin daha sağlam biçimde elinde tuttuğu, güneyde ve batıda kalan vilayetlerle sancaklar Müslüman mültecilerle dolup taşı.

Bu mültecilerden birçoğu kaçışlarını çeşitli aşamalarda sürdürmek zorunda kaldılar; evlerini terk edip bir yere göçüyor, Ruslarla Ermeniler ilerleyinceye kadar orada kalıp sonra yine kaçışa koyuluyorlardı. Erzurum vilayetinden olan mülteciler, Maraş, Adana gibi bölgelere kaçmak zorunda kaldılar; bu, 600 kilometreden fazla yolculuğu yaya olarak yapmak anlamına gelmekteydi. Hasta ve düşkünlerin sırtlarda taşındığı bu yolculukta; çoğu zaman ölenlerin defnedilmesi mümkün olmadı, bu hengâmede aileler parçalandı, çocuklar ebeveynlerini kaybedip sahipsiz kaldı, birçok insan hastalık, açlık, yorgunluk ve sefalet yüzünden hayatını kaybetti. Maraş'ta etnik dağılımın değişmemesi için böyle bir talep olduğu değerlendirilebilir.

Osmanlı Devleti'nin, mülteci veya muhacirleri küçük gruplar hâlinde ülkenin farklı noktalarına iskanının nedenleri nelerdir? Osmanlı, bu politikasında istediği hedeflere ulaşmış mıdır?

Osmanlı Devletinin muhacirleri bir an önce iskân edip üretici duruma getirmekten daha önemli bir hedefi yoktur. Çünkü göçmen kabilelerinin iâşe ve ibatesi devlet hazinesini çok zorluyordu. Devlet boş arazi olan bütün noktalara muhacir göndermiştir. Maraş'a iskân edilen muhacirlerin topluca belli köylerde iskân edildikleri, herhangi bir parçalama politikası güdülmediği açıkça görülür.

Cumhuriyet döneminde Maraş'a yapılan muhacir yönlendirmelerinde yukarıda sayılan faktörler etkili olmuş mudur yoksa bunların dışında faktörler de mevcut mudur?

Cumhuriyet'in ilk yıllarında en büyük kitle-sel göç hareketi Yunanistan ile yapılan mübadele anlaşması sonucunda gerçekleşti. Geldikleri bölgenin iklimi ve meslekleri göz önüne alınarak iskân edildiler. Bunlardan başka; muhacirlerin emval-i metrukeye yerleştirilmesi, muhtaç olanlarına yardım edilmesi ve herhangi bir Türk kasaba ve köyüne yerleştirilen muhacir oranının yüzde 20'yi geçmemesi gibi hususlar kararlaştırıldı.

Mübadil göçmenlere emval-i metrukeden ev ve arazi verilmesi gerekiyordu. Ancak özellikle milli mücadele verilen yerlerde savaş sırasında yangınlar çıktığı için kullanılabilir bina sayısı çok azdı. Bu esnada yeni araziler açılıp bazı köylere eklemeler yapıldı. Mübadil göçmenlere kabiliyetlerine göre zeytinlik ve tarla verilerek üretici konuma gelmeleri sağlandı. Maraş'a iskân edilenlerin tamamı çiftçidir. Bir marangozun Maraş'a gönderildiği, meslek erbabı birinin gönderilmesinden Maraş yöneticilerinin çok memnun olduğu ve kendisine en güzel evle beraber dükkân tahsis edildiği ancak marangozun daha sonra İzmir'e gittiği tespit edilmiştir.

The return of the tribes used to satisfy the craftsmen of Maraş since commercial activities increased. However, nomads damaged crops too much. The state settled the semi-nomads in a sedentary life and encouraged the agriculture of cotton after 1860.

occupied by Russian forces in which the Armenians took place as vanguard. During that period, Muslim folk that inhabited mentioned cities hardly survived and had to migrate towards the West. These were called the Eastern immigrants. When immigrants remained on the battlefield, the army had greater difficulty. In the course of the First World War, massive migration of Easterner folk to the West resulted from the attacks towards Muslim people and the Ottoman loss of large areas. It endured from 1915 to 1920. In every regression of the Third Army, the inhabitants of the Russian occupation migrated. When the army was situated in Azap Line, the people from frontal areas receded more and more. The migration when the army regressed to Erzurum line was severe yet not a significant problem, it coincided with the middle of winter. The crucial migration happened after the loss of Erzurum in 1916, and a considerable problem of migration arose.

Some principles were specified for the housing and sending of immigrants. According to that, their housing was determined through in consideration of the climate of where they came from, their prior circumstances. In this stage, four regions were determined through the balance of ethnic dispersion and destination, sending, housing, and subsistence opportunities.

Through the end of the year 1916, some districts in both east and west that the Ottomans strongly held were filled with Muslim immigrants. Most of these immigrants had to continue escaping. They were staying there until the Armenians and Russians move on then continuing their escape. Immigrants of Erzurum had to flee from there to regions like Adana and Maraş, which meant more than 600 kilometres on foot. The ill and decayed people were carried by someone else, most of the time they could not bury their dead. During the conflicts, some families were fragmented,

children lost their parents, a number of people died due to illness, famine, exhaustion, misery. It can be deduced that there was such a demand for stabilising ethnic balance.

What were the main reasons for Ottomans in housing the groups of immigrants in different regions of the territory? Did the Ottomans fulfil their goal by doing so?

The first concern of the Ottomans was the immediate housing of the immigrants and the increase of production since the subsistence of them cost too much. The state sent the immigrants to every available point of the territory. The groups of immigrant people that were housed in Maraş indicate that the state did not adopt a fragmentation policy.

Were these factors sole in the course of the Republican period regarding the housing of the immigrants or were there any additional elements?

The first massive migration during the Republican period occurred just after the treaty of interchange with Greece. They were placed in regards to their former occupations and the climate they were used to living in. Apart from that, some decisions were made such as their placement in the abandoned areas, charity to those in need, the rate of immigrants settling in local towns and villages should not exceeding 20%.

Sustaining house and fields from the abandoned areas for the exchanged immigrants was required. Yet, there were very limited available buildings since the war was going on and fires were destroying large areas. Parallely, some new regions were either created or added to the present villages. The exchanged immigrants became producers through granted olive troves and fields in regard to their capabilities. Those who were placed in Maraş were all farmers. It has been narrated that a carpenter was housed in Maraş, and the locals were satisfied that a master was sent there. A beautiful house and a shop were granted to him, but later on he moved to İzmir.

MARAŞ MUHACİR VE MÜLTECİLERİNE DAİR

ABOUT MARAŞ IMMIGRANTS AND REFUGEES

Osmanlı Devleti göçmenleri belli bir plan dahilinde ülkenin çeşitli merkezlerine yerleştirmiştir. Maraş sancağına yerleştirilen göçmenlerin büyük çoğunluğu "Türkmen"lerden oluşuyor.

The Ottoman State had placed the immigrants into distinct parts of the territory through a specific plan. The majority of the immigrants that were housed in Maraş district were Turkmens.

DR. YAŞIN KOZAK

Gazi Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Nejla Günay tarafından kaleme alınan *Aşiretler, Muhacirler, Mübadiller ve Mültecilerin İskanı* 2021 yılı Ekim ayında Yeditepe yayınları arasından çıktı. Dört bölüm ve toplam 368 sayfadan meydana gelen eser, Kahramanmaraş tarihi açısından çok önemli bir eksikliği tamamlamış oldu.

Birinci bölümde, genel anlamda Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde konargöçer aşiretlerin iskanından bahsedildikten sonra Maraş'ın idare yapılanması ve Maraş'taki iskan faaliyetlerine değinilmiştir.

İkinci bölümde, XIX. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti'ne dışarıdan yapılan göçler başlığı altında göçlerin sebepleri işlendikten sonra Osmanlı Devleti'nin göç ve göçmenlere karşı politika ve tutumlarına geçilmiştir. Sonra Maraş ve kazalarında iskan edilen göçmenlerin yerli Müslüman halk ile Ermeniler arasındaki ilişkilerine yer verilmiştir. Göçmenler ile yerli halk arasında yaşanan asayiş olaylarına (arazi anlaşmazlıkları da dahil) da yer verildikten sonra göçmenler için yapılan harcamalar ve göçlerin sancağın kültürüne etkisi araştırılmıştır.

Üçüncü bölümde, Birinci Dünya Savaşı'ndan Milli Mücadele dönemine kadar özellikle Doğu Anadolu'daki genel durumdan söz edilmiştir. Bunun ardından bahse konu dönemde özellikle Doğu Anadolu'nun Rus işgali ve işgal sonrası bölgede Müslüman halka karşı girişilen mezalime değinilmiştir. Sonrasında ise işgal ile birlikte bölgeden iç bölgelere ve Maraş'a yapılan göçlere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde bu hususlardan başka Maraş bölgesine gelen göçmenlerin işe ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması için alınan tedbirlerden bahsedildikten sonra göçmenlerin Maraş'tan ayrılma talepleri ve ayrılmaları değerlendirilmiştir. Ayrıca bölümde Maraş'tan ikamete devam eden göçmenler ile ilgili de özet mahiyetinde bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde ise 1923'ten günümüze kadar Maraş'a yapılan göçlerden söz edilmiştir. Bu bölümde Lozan Antlaşması sonrası Türkiye'ye yapılan göçler, Türkiye Cumhuriyeti'nde kurulan kurumlar, bu kurumların çalışmaları neticesinde Türkiye'ye gelen göçmenlerin yerleştirilmesi ve bunlara verilecek araziler araştırılmıştır. Bölümde Cumhuriyet döneminde göçmenlerin Maraş'ta nerelerde iskân edildiği de belirtilmiştir.

Dördüncü bölümde yine 1950-51 yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçler ve sebepleri irdelendikten sonra bu göçmenlerin Maraş'taki iskanına gelinir. Özellikle Maraş, Adıyırın ve Pazarcık'ta iskan edilen göçmenlere ve bu göçmenlere Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yaptığı yardım faaliyetleri anlatılır. Son olarak da bölüm tamamlanmadan önce Maraş'a geçici olarak yerleştirilen Suriyeliler ve bunların karşılaştıkları güçlüklerden bahsettikten sonra "Sonuç" başlığı ile eser tamamlanır.

Yazar eserini akıcı bir üslûpla kaleme almıştır. Osmanlı Devleti göçmenleri belli bir plan dahilinde ülkenin çeşitli merkezlerine yerleştirmiştir. Maraş sancağına yerleştirilen göçmenlerin büyük çoğunluğunun "Türkmen" olması, bölgenin bir nevi "Türkmen" deposu ya da merkezi olma özelliğini günümüze kadar korumasında etkili olduğu ifade edilebilir.

Yazar Prof. Dr. Nejla Günay'ın, eserini meydana getirirken özellikle arşiv kaynaklarına yer vermiş olması, literatür eserleriyle ve tablolarla eserini zenginleştirmesi eserini eşsiz bir hüviyete dönüştürmüştür.

Fotoğraf: Zarfı Aylanhan

Prof. Dr. Necla Günay, one of the academicians of Gazi University, published *Housing of Clans, Immigrants, Exchanged, and Refugees* from Yeditepe Press in the October of 2021. It includes four chapters and 368 pages, and it contributes to the works of history of Kahramanmaraş.

In the first chapter, the housing practices of semi-nomad clans in the period of Ottomans and Republic, and administrative structuring of Maraş are mentioned.

In the second part, after the reasons of migrations under the title of out-migrations in the course of Ottoman and Republican eras, she mentioned the politics of the Ottoman State towards the migration and immigrants. Then, the relations between Armenians, Muslim locals, and the housed migrants in the towns of Maraş were discussed. After the narration of the events of order between migrants and locals (including the conflicts of land), the expenses for migrants and the impact of migrations to the culture of the district were researched.

In the third chapter, general circumstances of particularly the Eastern Anatolia from the First World War to the Independence War were mentioned. After that, the cruelty that was implemented on Muslims following the Russian occupation of the Eastern Anatolia during the period in question was told.

Subsequently, the migration towards the inner areas and to Maraş in the course of the occupation was told. Apart from these, the precautions for the accommodation and subsistence of the newcomers were mentioned, and then, the request of migrants for departure from Maraş was evaluated. Additionally, the reasons why some migrants remained in Maraş during the Republican period and the particularity of it were indicated.

In the fourth part, after examining the migrations from Bulgaria to Turkey in 1950-51 and the causes, she proceeded to the housing of these migrants in Maraş. The housing especially in Maraş, Andıran and Pazarcık, and

migrants that inhabited there together with the relief practices for them by the Republic of Turkey were also narrated. Lastly, before concluding that part, the Syrians who were temporarily placed in Maraş and the hard conditions of them were mentioned, mentioned. Lastly, the work the work was completed with the conclusion part.

The author produced her work in a flowing style. The Ottoman State had placed the immigrants into distinct parts of the territory through a specific plan. The fact that the majority of the immigrants that were housed in Maraş district were Turkmens prove that the region has protected its status as in a word a storage or a center of Turkmens.

The author Prof. Dr. Necla Günay's utilization of archival works in the course of the composition of her research, and the enriching of her work through litterateur and paintings has gained her book a unique identity.

İYİ KİMSELER YURDU: ULUDAZ

THE PLACE OF GOOD PEOPLE: ULUDAZ

Denizden 2300 metre yukarıdayız, Uludaz'dayız. Kahramanmaraş'ın batısı, Başkonuş yaylasının güneyi. Gözümüzün ildiği her yer ayağımızın altında. Zirvesinde sivrilen anten Başkonuş yaylasını Uludaz'a öykünüyor gibi bir havaya sokmuş sanki.

We are at Uludaz, 2300 meters high above the sea level. The west of Kahramanmaraş, the south of Başkonuş upland. Everywhere that we can see is under our feet. It is as if the antennas on the top of the Başkonuş upland make it look like it is trying to be like Uludaz.

HASAN KEKLİKÇİ

Aşağı yukarı bir saatlik bir yolculuğun ardından kahvaltı yapacağımız ve öğlen yemeğini yiyeceğimiz yere ulaştık. Eşyalarımızı Muhammet ustanın pikabından indirdik. Üzerimizdeki tozları silkeledikten sonra, çevreye bir göz atmak üzere yürümeye başladık. Ben ekibin en arkasında yürüyorum. Nefes almakta zorlanıyorum. Zaman zaman durup nefesimi toplamak zorunda kalıyorum.

Önümden Öksüz Osman Emmi yürüyor. Pek konuşmuyor ama konuştuğu zaman sesi iyi çıkıyor. Eski pehlivanlardan. Zorlanmadan yürüdüğü belli. Öksüz Osman Emmi babamın kardeşi. Anaları bir değil babaları da, ama ikisi kardeş. Onların kardeşliği öksüzlükten, yetimlik-

ten, bir de gurbetlikten geliyor. Bir de fakirlikten. Gurbet ve fakirlik üzerine her şeyi aynı evde yaşamış gibi biliyorlar... Birbirlerine "ede" diyorlar. Onun yanından Değirmenci Durdu Emmi gidiyor. Değirmenciligi sonradan almış, esas adı Karali Durdu. Bir elinde değnek, öbür elinde bir şişe su. "Biz buralara ekin ekerdik." diyor kucak kavuşmaz mezle-köknar-ağaçlarının olduğu yeri göstererek. Hasan var onun önünde, Hacali Ahmet Hasan. Ve hepimizin önünde Behzat yürüyor; Hacali Ahmet Hasan'ın Behzat, dört-beş yaşlarında. Birine bir şey sorarken lakabıyla birlikte söylüyor, soru sorduğu adamın adını; "Değirmenci Durdu Emmi başka su var mı?" "Çete Cuma Emmi yoruldun mu?"

Hacali Ahmet, Çete Cuma ve Kekeç Süleyman da var yürüyenlerin arasında. Bir de bizimle yürümemelerine rağmen bilgisine başvuru olanlar var tabii: Yahya Demir, Yaşar Seyithanoğlu, İbrahim Yiğit ve Abdullah Bilgiç.

Ben yine nefesimi toplamak için duraklıyorum. Benden başka herkes rahat yürüyor. Acaba benimki psikolojik mi? Öksüz Osman Emmi seksen küsur yaşında, Değirmenci Durdu Emmi açık kalp ameliyatı olalı bir yıl oldu, olmadı. Hasan, Hacahmet Hasan desen açık kalp ameliyatı geçirmiş biri... Evet, evet benimki psikolojik. Yüksekte oksijen azsa herkese az. Tabi bu işte kısa bir zaman içinde durup dinlenmeden zirveye ulaşmanın da etkisi var.

We arrived at our destination where we would have breakfast and lunch, after about an hour long trip. We took our baggage from Muhammet Usta's small truck. After shaking the dust off of ourselves, we started walking so as to look around. I walk behind everyone. It is hard to breathe. Sometimes I have to stop and catch my breath.

Öksüz Osman Emmi walks in front of me. He doesn't speak much but when he does, he is loud. He is an old pehlivan. Obviously he doesn't have a hard time walking. Öksüz Osman Emmi is my father's brother. Neither their mothers nor fathers are the same, but they are brothers. Their brotherhood is formed because they are both orphans and immigrants. Also out of poverty.

They know all about migration and poverty like they had lived in the same house. They call each other "ede". Değirmenci Durdu Emmi walks next to him. His real name is Karali Durdu. He has a wand in one hand, a bottle of water in another. He shows the place where fir trees are present and says "we used to plant here". Hasan is in front of him, Hacali Ahmet Hasan. And Behzat is leading our way, Hacali Ahmet Hasan's Behzat. He is four or five years old. When he asks something to someone, he calls them by their full name "Do we have any more water Değirmenci Durdu Emmi?" or "Are you tired Çete Cuma Emmi?" Hacali Ahmet, Çete Cuma and Kekeç Süleyman are with us too. And of course some people

who do not walk with us but are still consulted in regards to their knowledge: Yahya Demir, Yaşar Seyithanoğlu, İbrahim Yiğit and Abdullah Bilgiç.

I stop again to catch my breath. No one else has this problem but me. Is this a psychological thing? Öksüz Osman Emmi is nearly 80 years old, Hacahmet Hasan had an open-heart surgery... Yes, my problem is psychological. If there is less oxygen in high places, then it must be less for everyone else too. Of course the fact that we have arrived at the summit in a short time without resting is also effective. The elderly used to leave the village before the morning prayer and they would come back with some mountain tea on their back before the evening prayer.

Eskiler sabah namazından önce köyden çıkar, geri akşam namazından sonra sırtlarında birer şelek dağ çayıyla dönerlerdi.

Arabayla aştığımız “belleri” ve “geçitleri” saymazsak ben bu kadar yüksek bir dağa ilk defa çıktım. Bir müddet sonra nefesim düzeldi. Herkes gibi olmasa da durmadan yürümeye başladım. Yürümeye alışmışken kahvaltının hazır olduğu söylendi.

Kahvaltıdan sonra tekrar pikaba binerek dağın zirvesine çıktık, Kule’ye. Kule, bizim çocukluğumuzun Kafdağı... Ne laflar dinledik bu yangın kulesiyle ilgili. Ve “ebebeniever” yani uğur böceği: Değirmenci Durdu Emmi bir taşta elindeki şişeden birkaç damla su damlattı. Su taşta değer değmez taşın altından uğur böcekleri suyun olduğu yere hücum etti.

Küçük oğlanlar büyük kızlara verirdi buldukları ebebeniever böcüğünü, kızlar arkalarını döner avuçlarındaki böceğe hafif hafif üfler ve uçururlardı. Ebebeniever böceği hangi tarafa uçarsa, kızların nişanlısı, ya da evleneceği oğlan o tarafta denirdi. Kızlar utanırdı. Biz gülüşürdük, çocukken.

Uğur böceklerinin hangi dağda olduğunu kimse bilmezdi biz küçükken. Biz hangi dağda yenecek ne var ona bakar, ballandıra ballandıra onun lafını verirdik. Uludaz’da dağ çayı, sancı otu ve kekik olurdu mesela; kösüre taşı da getirirdi gidenler. Dede’de göbelek, -mantar- Kavlak Tepe’de alıç ve melençik. Kozlar’da taş armudu, yonuz eriği ve fındık. Hemen hemen her dere kenarında ispatan, yarpuz. Yer elması gibi topraktan sökülen potuk, emircek, arı salebi, çiğdem, cacık çiğdemi. Tekesakalı, yemlik, Halil ekmeği, kuzukulağı...

Baharın ucu göründü mü ekmeğine katık aramazdı kimse. Belindeki kuşağın arasına bir yufka ekmek koyar çıkarırdı evden.

Küçük oğlanlar büyük kızlara verirdi buldukları ebebeniever böcüğünü, kızlar arkalarını döner avuçlarındaki böceğe hafif hafif üfler ve uçururlardı.

Uludaz’ın zirvesinde olduğumuzu hatırlıyorum tekrar. Denizden 2300 metre yukarıdayız. Kahramanmaraş’ın batısı, Başkonuş yaylasının güneyi. Gözümün ildiği her yer ayağımızın altında. Zirvesinde sivri anten Başkonuş yaylasını Uludaz’a öykünüyor gibi bir havaya sokmuş sanki. Kuzeyde kamalak ağaçlarıyla meşhur Dede. Hele Döldül! O ihtişamlı Döldül’den eser kalmamış. Büzülüp kalmış aşağılarda bir yerde. Elimizi uzatıyoruz üzerine doğru. Aklımıza Ali geliyor, Hazreti Ali Efendimiz. “Ali sevilmemi hey dost deli misin sen?” türküsü geçiyor aklımızdan. Uzattığımız elimizi yüreğimizin üstüne bastırıyoruz tazimle. Dağ Ali’siz olur mu? Müslüman Türk, dağları Ali’yle dolaşmış; Ali önde kendisi arkada. Lafı yine Durdu Emmi alıyor: Bulduğumuz yerden beş altı yüz metre aşağıda köylünün Yiğli dediği bir su varmış. Çeşme değil pınar da değil. Yerden kaynayıp gelen bir su. Akmiyor, ne kadar alsan azalmıyormuş. Rivayete göre Hazreti Ali Efendimiz saratla bir yerden bir yere su taşıırken, yere bir

damla düşmüş ve o damlayla bu su meydana gelmiş. Civardaki insanlar bu suyla yıkanır, elbiselerinden de bir parça yırtıp suyun başındaki çınar ağacına bağlarlarmış, böylece dertlerinden kurtulurlarmış. Yazları yayık yaymak için bu suyun başına gelirlermiş, bütün ayran çıkla yağa kesermiş. İçine taş atılsa bir saat kuyudan aşağıya giderken çıkardığı ses duyulmuş. Bu suyun bir özelliği daha varmış ki dillere destan: Gusül abdestsiz yaklaşılmazmış, yaklaşıldığında “hooor” diye bir ses çıkartırmış!

Yaşar Kemal’in *İnce Memed* romanında Döldül’ün zirvesine konduğunu, Anacık Sultan’ın Kırkgöz Ocağı’na bir keklük uçuşu mesafede, Yiğli’nin biraz ilerisinde bulunan ve bugün duvarları yıkılmış, neredeyse belirsiz olmuş Çevirme adı verilen bir yer daha var. Burada Kırklar bir araya gelir çevrilirler, halka oluşturup zikir yaparlarmış. Büyüksır’dan Hacı Seydihan -Seyit-han- Hoca da bu Kırklar halkasının ermişlerindenmiş. Hatta bir toplantıda oğlu da varmış ama abdest almayı unuttuğu için Kırklara karışmamış.

Ali’siz dağ olmaz da efsanesiz dağ olur mu? “Ali efsane değil mi?” Ol-sun o başka. Gerek bizim Karadere ve gerekse Uludaz’ın eteklerinde bulunan Büyüksır ve Küçüksır köylerinde yıllardır birçok efsane dilden dile dolaşır:

I have climbed a mountain this high only twice, if I do not count the times I have passed some gates with a car. I was able to catch my breath after some time. I started to be able to walk without resting. When I got used to walking non-stop, they called for breakfast.

After having breakfast we arrived at the summit, the tower, with the small truck. The tower is our childhood's Kaf Mountain. We have heard so much stories about this tower... And "ebebeniever" which means ladybugs: Değirmenci Durdu Emmi splashed some water on a rock. As soon as the water touched the rock the ladybugs came out under the rock and ran to the water.

Little boys would give ladybugs they found to the older girls, the girls would turn their back, puff at the ladybug and make it fly. It was believed that whichever way the bug flied, the boy who stands there was to be the husband of that girl. The girls would get shy. We would laugh, when we were children.

When we were children, nobody knew in which mountain the ladybugs were. We would go to see what the edible things are in each mountain and talk about that. Mountain tea, sancı herb and thyme would grow in Uludaz. They would bring holystone from there. Göbelek -mushroom- in Dede, ash and terebinth from Kavlak Hill. Amelanchier, plum and nuts from Kozlar. Ispatan and pennyroyal from almost everywhere.

Potuk, emircek, arı salebi, çiğdem, cacık çiğdemi. Tekesakalı, yemlik, Halil ekmeği, sorrel...

Little boys would give ladybugs they found to the older girls, the girls would turn their back and puff at the ladybug and make it fly.

When the spring is in was in sight no one searched for food. They had a bread in their pocket and left the house just like that.

I remember again that we are at the top of Uludaz. We are at Uludaz, 2300 meters high above the sea level. The west of Kahramanmaraş, the south of Başkonuş upland. Everywhere that we can see is under our feet. It is as if the antennas on the top of the Başkonuş upland make it look like it is trying to be like Uludaz. In the north is the famous Dede with its kamalak trees. And Döldül! It is only a shadow of the old magnificent Döldül. It has sunken down there. We reach our hands there. We remember Ali, Ali (ra). We remember the folk song that says "Who does not love Ali, are you out of your mind?". We put our hands on our hearts. Is it possible to think of a mountain without Ali? Muslim Türks have roamed mountains with the name Ali in their mouths. Durdu Emmi starts talking again. There is water which the villagers call Yığlı about five or six hundred metres below us. It is neither a fountain nor a spring. A water that comes out of the ground, boiling. It does

not flow and does not decrease. As told by elderly, Ali (ra) was carrying water from somewhere and a drop of water dripped on the ground and this water came out of there. People around have washed themselves in this water, they wet their clothes here then they hang the clothes on the big plane tree right next to the water, that would make them free of any kind of hardship. They would come to this water to churn in summertime. If a stone is thrown in this water, the falling sound of it is heard for hours. Another feature of this water is quite famous: one cannot get close to this water without wudhu, it makes a loud voice when someone does this.

There is another place named Çevirme in Yaşar Kemal's *İnce Memed*, it's on top on top of Döldül, not very far from Anacık Sultan's Kırkgöz Ocak, near Yığlı and ruined today, almost disappeared. Kırks would come together and perform zikr here. Hacı Seyidhan Hoca -Seyidhan- from Büyüksır is one of the Kırks dervishes. Even that one time his son was there too but because he did not have wudhu he couldn't perform.

There isn't a mountain without Ali, or without a legend. "Is Ali not a legend?" That is something else. In Karadere village and also Büyüksır and Küçüksır villages which are in the foothills of Uludaz there is a legend known. Uludaz's old name was Uluziyaret. It is unknown who was the hoca and who was the hoca is buried in Uluziyaret and the student in Dede. It is known that in the area known as Kemal there are three seyit graves, who are unknown, and people come here to pray.

Fotoğraf: Yasin Mortaş

Uludaz'da dağ çayı, sancı otu ve kekik olurdu; kösüre taşı da getirirdi gidenler. Dede'de göbelek -mantar-, Kavlak Tepe'de alıç ve melengiç. Kozlar'da taş armudu, yonuz eriği ve fındık. Hemen hemen her dere kenarında ispatan, yarpuz.

Uludaz'ın adı Uluziyaret'miş eskiden. Hoca kim, talebe kim bilinmez ama hocası Uluziyaret'te, talebesi Dede'de yatıyormuş.

Kemal denilen bölgede isimleri bilinmese de üç tane seyit mezarı olduğu, insanların buraya dua etmeye geldiği söylenir. Eyi Kimseler Yurdu diyen de olmuş; Müslüman Türk'ün ahlâkına muğayir iş tutan bir kimse dağa geldiği zaman orayı terk edinceye kadar şimşekler çakar, yağmur yağar, derelerden, esiklerden seller gidermiş. Rahmetli Büyük Ahmet Dedem, "Müslümanlar bir yerde harp ettiği zaman Uludaz'ın Gavur Gediği taraflarından düşmanın üzerine top gülleri fırlar gidermiş." diye laf verirdi. Değirmenci Durdu Emmi'ye Büyüksır'ın Güney Obası'ndan Hasan Kâhya anlatmış: "Ben dağdan ateş çıktığını gördüm, büyükler sabah gidip ateşin çıktığı yere baktılar, küçük diye beni götürmediler." demiş. Aynı olayı Avan Mistik'in hanımı Anış -Ayşe- karı da beş altı defa görmüş. Kendilerinin "Ateş topu deliği" dediği yerden geceleri sessiz bir şekilde ateş topları çıkar, güney batıda Anabat Gediği denilen yerin üstünden kaybolmuş.

Çıkan kıvılcımlar yıldız olurmuş.

Durdu Emmi değneğiyle taşları gösterdi ve "Hasan Emmi doğru söylüyor bakın buradaki taşlar siyah." dedi. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Maraş'ta milli eğitim müdürlüğü yapmış olan Besim Atalay, *Maraş Tarihi ve Coğrafyası* adlı kitabında, "Uludaz'ın tepesinden Kayseriyenin Erciyes dağı görülürmüş. ... Uludaz dağında vaktile güzel ormanlar var iken bugün hemen kalmamış gibidir." dedikten sonra, "Uludazda volkan alâimi görülmektedir. Bu dağlarda birçok nebatat ve hayvanat enkazı bulunur." diyor. Ayrıca dağda volkanik faaliyetin en son iki yüz yıl önce görüldüğü yönünde bilgiler de bulunmaktadır. Esasen bu konular uzmanlık isteyen işler olduğu için biz burada bırakalım.

Öğlen yemeğinden önce dağ çayı toplamak üzere yürürken; on iki-on üç yaşlarında bir çoban çıktı karşımıza. Çoban, Ali ve efsaneden sonra bir dağın olmazsa olmazıdır. Ekipten birkaç kişi babasını tanıyormuş. Bisküvi ve çikolata ikram ettik. Çobana anlattırmak istedikleri olayı bilenlerden biri "Canavarla -kurt- ne yaptın?" diye sordu. Meğer bunların yüz tane keçisi varmış, bir ay kadar önce bir sis bastırmış. Bizim küçük çoban davarı orada bırakıp telaşla eve kaçmış. Sürüye kurtlar girmiş. Köpekler altmış keçiyi kurtlardan kurtarıp köye indirmişler. Diğer kırk keçiyi kurtlar parçalamış.

Öğle yemeği, ikinci namazı derken güneş Çolak gediğine doğru inmeye başladı. Öksüz Osman Emmi Uludaz'a veda zamanının geldiğini söyledi. Sabah şen şakrak gelen çocuklar bir taraftan, dizlerini üfeleyen hanımlar bir taraftan oflaya pufloya pikabın kasesine doluştuk; içleri dağ çayı ve kekik dolu torbalarla.

Mountain tea, sancı herb and thyme would grow in Uludaz. They would bring holystone from there. Göbelek-mushroom-in Dede, ash and terebinth from Kavlak Hill. Amelanchier, plum and nuts from Kozlar. Ispatan and pennyroyal from almost everywhere. Potuk, emircek, arı salebi, çiğdem, cacık çiğdemi. Tekesakalı, yemlik, Halil ekmeği, sorrel...

It is also known as "Eyi Kimseler Yurdu (The place of good people)". If anyone has a lifestyle that doesn't go along with a Muslim Turk's, there occur storms, rains and floods until he leaves the mountain. My late grandfather Ahmet would say "When Muslims fight somewhere, round shots would fly from the sides of Uludaz, known as Gavur Gediği." Değirmenci Durdu Emmi heard this from Hasan Kahya from Büyüksır's Güney Obası: I saw fire coming out of the mountain, the elderly went to see where did the fire come in the morning but they didn't take me with them because I was a child. Avan Mistik's wife Anış -Ayşe- witnessed this event a couple of times too. In the night-time, fire would come out of where they call "Fireball Pit" and fade away in the southwestern side called Anabat Gediği. The sparks would become stars in the sky.

Durdu Emmi showed the stones with his wand and said "Hasan Emmi is right, see these stones here are black. Besim Atalay, who was the directorate of national education in the late times of the Ottoman Empire, states in his book *Maraş History and Geography*: Geography; "From the summit of Uludaz you can see the Erciyes Mountain. There used to be beautiful forests all around the mountain but today they almost disappeared." Then he adds, "There "there are signs of volcanic activity in Uludaz. There are lots of plant and animal fossils in these mountains." There is some information about the last time the mountain showed volcanic signs, which was about two hundred years ago. These topics require a speciality so let's leave it like that.

Before lunch as we were walking to collect mountain tea, we came across a shepherd who was twelve or thirteen

years old. A shepherd is a must element in a mountain after Ali and a legend. Some of us knew his father. We gave him some treats. Someone who knew what they tried to learn from the shepherd, asked "What did you do with the monster -wolf?" It appears that they had one hundred sheep, and a fog came down a month ago. This little shepherd got scared, left the sheep there and ran home. Wolves attacked the sheeps. The dogs saved sixty sheep and brought them to the village. The other forty sheep were eaten by the wolves.

After lunch and asr prayer the sun slowly set on Çolak gediği. Öksüz Osman Emmi said it was time to say farewell. We all got on the small truck, our bags full of thyme and mountain tea, together with the loud children one one side and women who were tired from working on the other.

Fotoğraf:
Yasin Mortaş

Lezzetin Mekânı

BAHARIN HABERCİSİ ÇİRİŞ BÖREĞİ

Delicacy Corner

THE PLACE OF TASTE THE MESSENGER OF SPRING, ÇİRİŞ BÖREK

Kahramanmaraş'ta ilkbahar mevsiminde dağ ve yaylalarda hiçbir müdahalede bulunulmadan, bütünüyle doğal olarak yetişen ve yöresel yemeklerde kullanılan çiriş otu pazar tezgâhlarında yerini alır.

Çiriş otu grows on the mountains in spring naturally, without any human intervention. Then it takes its place on the benches in the bazaar when spring finally arrives.

BENGİSU ERGÜDER

Yöreden yöreye ismi değişen çiriş otu; sarızambak, dağ pırasası, yabancı pırasa, gülik, kırkiş otu ve kirgiç olarak da bilinen zambakgiller ailesinden sarıçiçekli ve çok yapraklı bir bitkidir.

İlkbahar aylarında çıkmaya başlayan çiriş otu, yüksek ve serin yerlerden, dolayısıyla dağlardan toplanır. Eski çağlardan beri kullanılan ot, alternatif tıpta da özellikle böcek ısırılmaları ya da kanamalı kesiklerin tedavisinde kullanılmıştır. Yüksek iltihap kurutucu özelliği olduğundan kaynatılarak lapa hâlinde yaralara sürülür. Hızla iyileşme sağlarken cilt yüzeyinde de iz ya da herhangi bir deforme oluşmasını önler. Çiriş otundan elde edilen su da sivilceleri iyileştirir, saç dökülmesini önler. Şurup şeklinde içilirse öksürük ve ağrılara iyi gelir.

Kahramanmaraş'ta ilkbahar mevsiminde dağlarda yetişen ve

Çiriş otundan elde edilen su sivilceleri iyileştirir, saç dökülmesini önler. Şurup şeklinde içilirse öksürük ve ağrılara iyi gelir.

The water from the çiriş herb heals acne, prevents hair loss. When consumed in the form of a syrup, it heals cough and any ache.

Çiriş otu which has different names in every region, is a multi-leaf and yellow flowered plant that belongs to the family of liliaceae also known as yellow lily, mountain leek, wild leek, gulik, kikiş grass and kirgich.

Çiriş otu begins to grow in spring, it is collected from high and cold places, places, namely the mountains. The herb has been used since old times, it was used especially for bug bites and deep cuts that bleed. Because it has a strong drying effect for infections, it is boiled and takes the form of a mash and is spreaded on the wounds. It leads to fast and effective healing, also prevents any scar marks from forming on the skin. The water from the çiriş herb heals acne, prevents hair loss. When consumed in the form of a syrup, it heals cough and any ache.

Çiriş otu takes its place on the bench

yöresel yemeklerde kullanılan çiriş otu pazar tezgâhlarında yerini alır. Çiriş otuyla yapılan pek çok çeşitte yemek vardır. Sütlü çiriş çorbası, çirişli bulgur pilavı, çiriş ketesi, yumurtalı çiriş otu kavurması ve çiriş böreği yapılır. Yüksek dağlardan pazar tezgâhlarına taşınan çiriş otu mutfaklarda farklı kültürlerle göre yorumlanır. Maraş mutfaklarında da çirişli börek olarak yer alır.

ÇİRİŞ BÖREĞİ TARİFİ

İç harcı malzemeleri:

1 kg çiriş otu
500 g kıyma
1 adet kuru soğan
4 yemek kaşığı zeytinyağı
Karabiber
Kırmızı pul biber
Tuz

Hamur malzemeleri:

4 su bardağı un
Yarım su bardağı ılık su

Yaş maya
1 tatlı kaşığı şeker
Tuz

Öncelikle ılık su, şeker, tuz ve maya karıştırılarak hamur hazırlanır. Daha sonra un azar azar eklenerek kıvamına gelene kadar yoğrulur. Yoğrulan hamur, üzeri temiz bir bez ile örtülerek yaklaşık 20 dakika mayalanır.

İç harcı için çiriş otlarının baş taraflarındaki zarlar ayıklanıp temizlendikten sonra iyice yıkanır. Aynı bir tavaya kıyma alınarak yağ ile kavrulur, yemeklik doğranmış soğanlar atılır. İnce ince doğranan çiriş otları kavrulmuş kıymanın üzerine eklenip hafifçe karıştırılır. Çiriş otu suyunu bıraktığında pul biber, karabiber ve tuzu ekleyip ara sıra karıştırılarak yaklaşık 8-10 dakika orta ateşte pişirilir. Harç piştikten sonra altı kapatılarak soğumaya bırakılır.

Dinlendirilen hamurdan avuç büyüklüğünde parçalar kopararak yuvarlak bezeler hâline getirilir. Sac ateşin üzerine konularak ısınması sağlanır. Oklava yardımıyla her bir beze yaklaşık 30 cm çapında açılarak ortasına çiriş otlu harçtan konulur ve hamurun ağzı bastırılarak kapatılır. Yarımca şeklinde hazırlanan börekler sacda önlü arkalı pişirilir. Pişen böreklerin üzerinde bir miktar tereyağı gezdirildikten sonra servise sunulur.

Çiriş otuyla yapılan pek çok çeşitte yemek vardır. Sütlü çiriş çorbası, çirişli bulgur pilavı, çiriş ketesi, yumurtalı çiriş otu kavurması ve çiriş böreği vs.

hes in the bazaar when spring finally arrives. It is used in many of the traditional dishes. There are many dishes that include çiriş herb, milky çiriş soup, bulgur with çiriş, çiriş kete, roasted çiriş with eggs and çiriş börek. Coming from high mountains from the bazaars, it is used in different forms in every house according to the different cultures. In the homes of Maraş, it is consumed as çiriş börek.

There are many dishes that include çiriş herb, milky çiriş soup, bulgur with çiriş, çiriş kete, roasted çiriş with eggs and çiriş börek.

ÇİRİŞ BÖREK RECIPE

Filling

1 kg çiriş herb
500 grams of pounded meat
1 onion
4 tbsp olive oil
black pepper
dried red pepper
salt

Dough

4 glasses of water
half a glass of lukewarm water
fresh yeast
1 tsp sugar
salt

Mix lukewarm water, sugar, salt and fresh yeast to prepare the dough. Then add the flour gradually until it reaches the desired consistency. Leave the dough for fermentation by covering it with a wet cloth for about 20 minutes.

For the filling, comb the çiriş out of its excess parts carefully and wash it thoroughly. In another pan, roast pounded meat with oil and add in the onions. Add thinly sliced çiriş herb to the pan and mix while cooking. When çiriş herb oozes, add the dried red pepper, black pepper and salt and keep mixing it in the pan on medium heat for about 8 to 10 minutes. After it is cooked, turn off the stove and leave it to rest and cool down.

Take the dough and cut it to hand sized parts then roll them in your hand. Put them on the stove so that they warm up. Spread every dough part and make them into round shapes with 30 cm diameter. Put the çiriş filling in them and close the doughs, then cook them on the sheet iron front and back. Pour some hot homemade butter on them. They are ready to serve and eat.

Fotoğraf: Mustafa Sümen

ELBİSTAN PINARBAŞI

Ceyhan'ın Doğuşu
The Birth of Ceyhan

- **HATIRALARIN ORTAĞI:**
CEYHAN - I
THE PARTNER OF MEMORIES:
CEYHAN - I

- **PINARBAŞI VE CEYHAN NEHRİ**
PINARBAŞI AND CEYHAN RIVER

HATIRALARIN ORTAĞI: CEYHAN - I

THE PARTNER OF MEMORIES: CEYHAN - I

Ceyhan, Kahramanmaraş'ın ve Çukurova'nın olduğu gibi Elbistan'ın ve Elbistanlıların da kan damarı can damarı gibiydi. İskenderun körfezine doğru akıp giderken Aksu, Andırın Suyu, Fırnız, Hurman, Göksu, Güredin Çayı, Horu (Hamis) Çayı, Keşiş Çayı, Söğütlü, Tekir Deresi, Yaralı Dere, Zeytin Çayı ile beslenir.

Ceyhan was the vital point for Elbistan and the people of Elbistan as for Kahramanmaraş and Çukurova. Aksu, Andırın Water, Fırnız, Hurman, Goksu, Guredin Bourne, Horu (Hamis) Bourne, Keşiş Bourne, Soğutlu, Tekir Stream, Yaralı Stream, Zeytin Bourne are the water sources of Ceyhan through the gulf of Iskenderun.

ARİF BİLGİN

Yaz aylarının sıcak günlerinde oyun yorgunluğu, en çok şakaklarımızdan ve sırtımızdan aşağı ter olup akmaya başlayınca içimizden biri, daha çok da büyükçe olan seslenirdi:

- **Hadin döller Cahan'a çimmeye gedek.**

- **Nireye gedek?**

- **Bugün de Gumlu Guyu'da çimek...**

Sanki bir emir verilmiş gibi hep beraber, hiç itiraz etmeden herkesin bildiği "**Kumlu Kuyuya**" doğru ilerlemeye başladık. Hep beraber dedimse de belki bir kişi "**Ben gelmeyim. Biz böyük anlamlara gedidik de...**" gibi bir bahane ile gitmek istemezdi. Yüzüne bakınca hepimiz de yalan söylediğini anlardık. Aslında gelmek istiyordu; ama bir gün önce annesinden "**Saa tembah etmedim mi; Cahan'a çimmeye get-meyicin, demedim mi?**" diye yediği azarın hatta dayağın etkisindeydi.

Annelerimiz her gün çimip çimmediğimizi bilirdi; nereden bildiğini de söylemezdi. Yıllar sonra anladık ki ya fanilamızı ters giymişiz ya gömleği bir kaydırarak düğmelemişiz ya yüzümüz yanmış hatta **kermelenmiş** ya da saçlarımız kuma, toprağa, suya ve güneşe temas ede ede âdeta matlaşmış. Onlardan bilirlermiş...

Elbistanlı olup da yüzme bilmeyen yok denecek kadar azdı. Bilmeyenler de kınanırdı. Kolayca öğrenme yöntemlerimiz vardı. Kimi şişirilmiş iç lastik ile öğrenirdi, kimi ağabeyinin kolları üzerinde, kimi de pijamayla. Ben pijamayla öğrenenlerdenim. Deliği olmayan bir pijama alır paçaları ve bel kısmını sıkıca bağlardık. Nehrin, yüzmeyi öğreneceğimiz fazla derin olmayan bir yerine girer ve pijamayı suda ıslatırdık. ıslatmazsan asla şişmezdi. Sonra herhangi bir yerinden içine doğru üflemeğe başladık.

Bir süre sonra tıpkı balon gibi gerilerek şişerdi. İşte tam bu an pijamayı karnımız hizasında tutarak üstüne yatar ve nehrin akışına doğru kurbağalama (biz **balıklama** derdik) yüzmeğe çalışırdık. Daha üzerine yatarken havası inmeye başlayan pijama on, on beş metre götüremez, ıslak bir beze dönerdi. Biz de zorlukla ayağa kalkar, nehirden çıkıp tekrar başladığımız yere gelirdik. Yeniden nefesimizi tüketme pahasına şişirirdik ve bir daha denerdik. Beş on denemeden sonra pijamaya yatıp yüzme hareketlerini yapmaya başlayınca hava inse de yüzme hareketleri ile su üstünde durduğumuzu ve kulaç ya da balıklama hareketi ile ilerlediğimizi sezerdik. İşte bu aşama, insana güven verirdi; "yüze-bilirmişim" dedirirdi. Çalışmaya devam ederse daha o gün pijamasız su üstünde kalmayı ve ilerlemeyi başarırdı.

In the scorching days of the summer, when we were tired out from playing, and get sweaty through our backs and temporal bones, one of us -usually the elder one- would call out:

- **Let's go kiddies, to Cahan for bathing!**

- **Where do we go?**

- **Let's bath at Gumlu Guyu today...**

No one would refuse as it was an order, we were all used to walking through the well known "**Kumlu Kuyu**". Although I said all, sometimes maybe one would not come with an excuse such as, "**I cannot come. We will visit grandmas.**"

It was obvious that he was lying, we all could tell. Actually, he would like to come with us, but probably he was under his mother's influence since his mother warned him a day ago ago, saying; "**Did I not tell you not to go Cahan?**" Our mothers were aware of the fact that we were bathing every day, and they did not explain where they had heard.

After long years, we figured out that we either had worn our undershirts adversely or missed some buttonholes, or our faces were sunburnt, our hair became dull because of sand, soil, water, and sun. That's how they could tell...

There was almost no one who could not swim in Elbistan. Those who cannot were condemned for that. We had some assistants in order to easily learn such as puffy tubes, our brothers' arms, arms or our pajamas. I am from those who learnt with pajamas. We took a pajama without holes, tied the waistband and trowsers tightly. We went to shallow rivers where we could learn how to swim and wet our pajamas. They would not get puffy unless you wet them. Then, we insufflated them from any part. After a while, it would get puffy like a balloon. Then, we put the pajamas on the line of

our stomachs, lied down and tried to swim breaststroke (we used to call it headlong). The pajamas turned flat as we lay down on it, it became all wet after a maximum of 10 or 15 meters. We would hardly stand, get out from the river and start over.

We used to try again and again until we could hardly breath. After having tried the swimming exercises with pajamas 5 or 10 times, we realized we can remain on the surface of the water even when the pajamas blew out, and we can move by striking out in the water. At that moment, we became confident that we could swim. One can learn swimming during the same day as one kept trying to do exercises with pajamas.

While we were children, the major part of Elbistan was located within the islands that were surrounded by Ceyhan and Minor Ceyhan. During the 90s, when

Çocukluğumuzda Elbistan şehrinin önemli bir kısmı, Ceyhan ve Küçük Ceyhan'ın çevrelediği adanın içindeydi. Doksanlı yıllarda belki beş yüz senelik Küçük Ceyhan kapatılınca adalı olma sıfatımız da yok olmuştu.

Bizim çocukluğumuzda Elbistan şehrinin önemli bir kısmı, Ceyhan ve Küçük Ceyhan'ın çevrelediği adanın içindeydi. Doksanlı yıllarda belki beş yüz senelik Küçük Ceyhan kapatılınca adalı olma sıfatımız da yok olmuştu. Şehir, Kızılcaoba'yı, Kümbet'i ve kuzey kesimindeki yerleşim alanlarını saymazsak adanın dışına yeni yeni çıkıyordu. Dolayısıyla henüz ergenliğe varan çocuklar şehri

ikiye bölerek akan Ceyhan'ın her yerinde yıkanırken, gençler ve abdest alma ihtiyacı duyan büyükler nehir istikametinde yukarı veya aşağı tarafa birkaç yüz metre ilerleyince kimselerin göremeyeceği yerler bulurdu.

Aynı anda suya dikilmeye (tepe üstü balıklama atlamaya), ileri geri yüzmeye, **Para Atıp Çıkartma** veya **Tumma** (ya su içinde uzun süre kalma ya da dalarak en uzağa gitme) Yarışlarına ve **"Kim Kimi Boğacak Oyunu"**na uygun olarak tespit edilen her yerin isimleri de vardı. Bu isimlerin kimi babalarımızın hatta dedelerimizin verdiği isimlerdi, kimi de bizlerin veya ağabeylerimizin. Bildiklerimi yazayım: **Pınarbaşı**, burada göl oluşturulduktan sonra çimmeye elverişli bir hâl almıştı. Suyu çok soğuktu. Bir taraftan öteki tarafa geçme yarışı yapardık da bitirince kaslarımız kaskatı kesilirdi. Aşağı doğru inildikçe Hidrolik santrali için gerekli suyu kanala vermek amacıyla yapılan **Bendin Ora** da çimmeye çok elverişliydi. Bugün de çocukların burada çimdiğini görmek mümkün. **Kralların**

Ora, Eğri Söğüt, Kör Kuyu, Kumlu Kuyu, Onuncu Yar, Çevlik, Tabak Kaldıran, Hatip Arki, Leylek Kavağı, Dokuz Kazık, Yarım A, Köprülerin Ora ve Ceyhan ile Söğütlü çayının birleştiği **Suçatı...**

Çimmek için suyu yazları hem azalan hem de ısınan Söğütlü çayına da gidirdik. Suçatı'ndan az yukarıda **Altı Kavak** vardı, daha üstünde, Romalılardan kalan **Köprü'nün Ora** ve daha da üstte **Camız Boğulan...**

Biz Elbistan'da Ceyhan'da çimerken, Ceyhan'ın Ak Deniz'e gidinceye kadar geçtiği yerlerde gençler, çocuklar çimmez miydi? Çimerlerdi tabii. Bakın Kadırlı'ya bağlı Ceyhan'ın kıyısındaki Hemite köyünden Yaşar Kemal ne diyor: "Çocukluğumda Ceyhan Nehri'ni yüzererek geçip muhacirlerin bostanlarından karpuz çalardık. Karpuzları poturumuzun içine doldurup yine yüzererek dönerdik. Dönüş daha kolay olurdu; çünkü karpuz suyun yüzüne çıkar, bizi de kaldırırdı."

Ceyhan (antik çağdaki adı Pyramus), Kahramanmaraş'ın ve Çukurova'nın olduğu gibi Elbistan'ın ve Elbistanlıların da kan damarı can damarı gibiydi.

While we were children, the major part of Elbistan was located within the islands that were surrounded by Ceyhan and Minor Ceyhan. During the 90s, when the approximately 500 years-old Minor Ceyhan was cut off, our title of being islanders had gone.

the approximately 500 years-old Minor Ceyhan was cut off, our title of being islanders had gone. The city was newly included outside the island except for Kızılcaoba, Kümbet, and the northern residences. Thus, while the teenagers were bathing in Ceyhan that divided the city into two parts, the youth and adults who would like to perform an ablution tried to find invisible parts by going a few hundred meters up or down through the river.

There were some places that were named after the rituals such as staying underwater, swimming to the farthest point, pike, throwing a coin into the water and taking it back, swimming onwards or backwards, who will strangle, and so forth. These names were found by our fathers, grandfathers or brothers. Let me mention some of them:

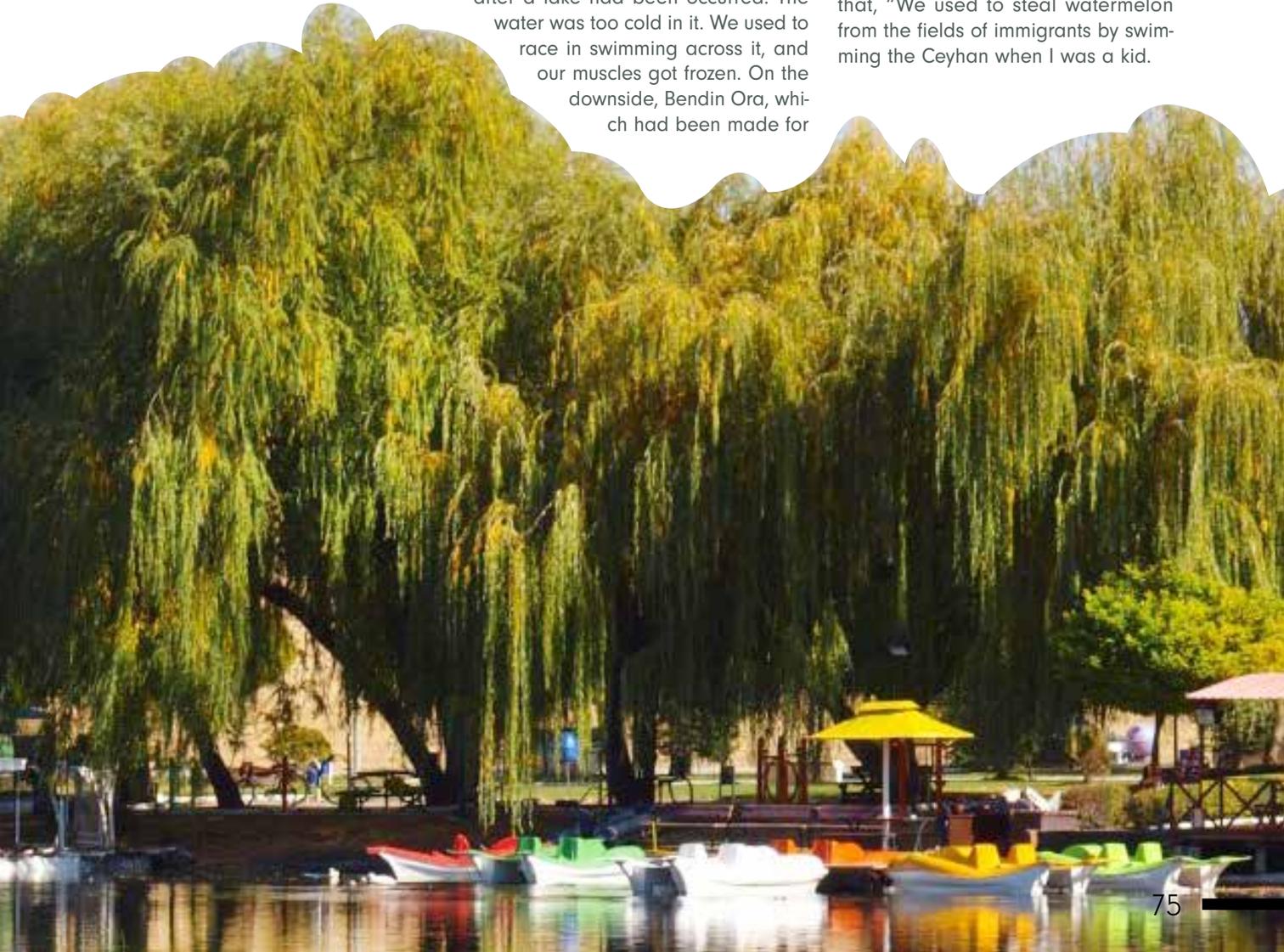
Pınarbaşı was available for bathing after a lake had been occurred. The water was too cold in it. We used to race in swimming across it, and our muscles got frozen. On the downside, **Bendin Ora**, which had been made for

transferring the water to hydraulic stations, was very suitable for bathing. Nowadays children still bath there.

Kralların Ora, Eğri Sögüt, Kör Kuyu, Kumlu Kuyu, Onuncu Yar, Çevlik, Tabak Kaldıran, Hatip Arkı, Leylek Kavağı, Dokuz Kazık, Yarım A, Köprülerin Ora, and **Suçatı** where Ceyhan and Sögütlü bournes coincide...

We used to go to Sögütlü Bourne for bathing since its water was warmer and had a lower level during the summer. There was **Altı Kavak** at the upper side of Suçatı, and above that was **Köprünün Ora** that had a long history through the Romans, and above that, there was **Camız Boğulan...**

As we were bathing in Ceyhan in Elbistan, did not the children and the youth bath through the Mediterranean? They surely did. Yaşar Kemal who was from the Hemite village of Kadırlı mentioned that, "We used to steal watermelon from the fields of immigrants by swimming the Ceyhan when I was a kid.

Ceyhan'ın suyu insanlara ya da insanlar Ceyhan suyuna her gün bir şekilde dokunurdu. Genç yaşlı demeden birçok insan "Tekli" veya "Üçlü" adını verdikleri oltalarla balık tutardı.

İskenderun körfezine doğru akıp giderken (alfabetik sırayla) **Aksu, Andırın Suyu, Çağırğan Deresi, Fırnız, Hurman, Göksu, Güredin Çayı, Horu (Hamis) Çayı, Keşiş Çayı, Kömürsuyu, Körsulu Çayı, Mağara Gözü, Sabunsuyu Deresi, Savrun Çayı, Söğütlü, Tekir Deresi, Yaralı Dere, Zeytin Çayı** ile beslenir. Üzerine yapılan Sır Barajı, Menzelet Barajı, Kartalkaya Barajı, Ayvalı Barajı, Kılavuzlu Barajı, Adatepe Barajı, Berke Barajı ve elektrik üretimi ve sulamanın yanında muhteşem ve bakir manzaralar oluşturmuştur. Ayrıca birçok HES de yapılmıştır.

Ceyhan'ın suyu insanlara ya da insanlar Ceyhan suyuna her gün bir şekilde dokunurdu. Genç yaşlı demeden birçok insan **"Tekli"** veya **"Üçlü"** adını verdikleri oltalarla balık tutardı. Küçük serpmeye veya germe ağ kullanan da olurdu. Zehirli otlarla tutanlar da.

Bu zehirli otlar balık yemi diye de satılırdı. Alıp havanda dövülür, hamura katılarak mercimek veya leblebi kadar yuvarlanır ve balığın olduğu tahmin edilen yere serpilirdi. Yiyen balıklar sersem sersem su üstünde kıyıya vururdu. Geriye toplamak kalırdı. En ilginç de **"Matrak"** ile balık avlama yöntemi idi. Matrak, iki metreden daha uzun, kürek sapına benzer bir sapın ucuna, çatal ve uçları hem sivri hem de tırtıllı bir demir aksam takılıp çivi ile sabitlenerek yapılan bir alettir. Çatalın uç kısmı nispeten dar, ortalarında bombeleşerek biraz daha bollaşırdı. Balığa atınca, boş veya dolu matrağı tekrar alabilmek için sapının öteki ucu kertilerek uzun ip bağlanırdı. Avcı, ipinin ucunu eline dolar ve balıklara nişan alarak mızrak atar gibi atardı; isabet ettirirlerse balığın kurtuluşu yoktu. Matrakla geceleri avlanmak daha kolaydı. Karanlık çökünce lüks fenerini yakarlardı ve balıkların bol olduğunu tecrübeyle bildikleri bir kıyıya korlardı. Kıyıda durgun ve lüks ışığının aydınlatıldığı yerlere yem de serperlerdi. Bir süre sonra balıklar toplanmaya başlardı. Balıkçı da matrağı atıp atıp saptıklarını yakalardı...

Ceyhan Elbistanlılar için çok şeydi. Öte yandan ülkemizdeki her nehir Elbistanlılar için Ceyhan'dı. Elazığ'a giderken Fırat'ın üstünden geçenler **"Ula yorum eyle bir Cahan'dı ki bizim Cahan'ın en az beş katı gimiydi!"** diye anlatırdı. Kızılırmak'ın üzerindeki Şahrüh Köprüsü'nden geçenler de **"Kayseri'nin yakınındaki Cahan'dan geçerken bir köprü vardı ki nasıl bir köprüydü la, na zaman yapılsa daha boön yapılk gimiydi duruyordu"** derdi. Daha ilginç, Mersin Öğretmen Okulunu kazanan birkaç Elbistanlı olarak dolmuşla gidiyorduk. O yıllardaki Adana'dan Mersin'e uzanan karayoluyla ilerleyip Mersin'e yaklaşırken Akdeniz sol yanımızda laciverdi bir çizgi olarak belirirdi. Bizimle ilk defa Mersin'e gelen arkadaş, o maviliğin su olduğunu fark eder etmez heyecanla bağırmıştı: **"Aboooov döller şo Cahan'a bahin hele naadar böyükmüş la!"** Kahkahayı patlatmıştı. Bugün bile bir araya geldiğimizde anlatıp güldüğümüz hatıralarımızdır...

Köprübaşı köprüsünün yerinde olan, üzerinde değirmenler bulunan köprü. Karşıda nehrin evlerin temeline sürtünerek akışı, arka planda Kıbrıs Meydanı ve Bab-ı Derb (Darp Kapı) Camii'nin minaresi görülmektedir.

The water of Ceyhan and the people there interacted every day in some way. Both young and elderly people used to go fishing with the hooks that they named as "Monadic" or "Trio".

We would put the watermelons in our jodhpurs and return by swimming again. The return was easier since the watermelons remained on the surface of the water and helped us to stay on the water as well."

Ceyhan was the vital point for Elbistan and the people of Elbistan as for Kahramanmaraş and Çukurova. **Aksu, Andırın Water, Fırnız, Hurman, Goksu, Guredin Bourne, Horu (Hamis) Bourne, Keşiş Bourne, Soğutlu, Tekir Stream, Yaralı Stream, Zeytin Bourne** are the

water sources of Ceyhan through the gulf of Iskenderun.

The dams that were built upon it such as Sır Dam, Menzelet Dam, Kartalkaya Dam, Ayvalı Dam, Kilavuzlu Dam, Adatepe Dam, Berke Dam have composed splendid landscapes as well as they provided irrigation and power generation. Additionally, many hydroelectric power plants.

The water of Ceyhan and the people there interacted every day in some way. Both young and elderly people used to go fishing with the hooks that they named as "Monadic" or "Trio". Some of them preferred tiny casting nets or stretching nets. Some also utilized poisonous plants. These plants were sold as fishmeal. These were bought and pestled, included into the dough, shaped as chickpeas or lentils and then were put... in the probable fishy areas. The fish that ate them would come ashore muddledly. The rest of the job was collecting them. The most interesting technique for fishing was with "Matrak". Matrak was a tool made of a stick longer than two meters by way of tying fork and sharp knurly iron piece into it. It was fastened... it was fastened up with nails. The tip part of the fork was respectively narrow, through the middle parts more cambered. When it

was thrown to fish, a long rope was attached to the other tip of the stitch in order to return the matrak back, whether empty or full. The fisher used to whip the rope to his hands and throw the matrak as spear throwing. Fishing with matrak was easier at night. When it got dark, they lit their luxury lanterns and put them to the places which had plenty of fish. They put fishmeal in the lighted areas around the shore. After a while the fish would gather around there. The fishermen, then, threw the matrak and caught them.

Ceyhan meant too much for the locals of Elbistan. On the other hand, every river in our country was perceived as Ceyhan for the inhabitants of Elbistan. Those who passed by Euphrates to go to Elaziğ used to say that "It was such a big Cahan that it was like fivefold of our Cahan!" Those who passed by the Bridge of Şahruh on the Kızılırmak would tell that "There was a bridge on Cahan nearby Kayseri, it was so solid like it was built just today." Moreover, as a couple of students from Elbistan who went to Mersin Teachers' School, we used to commute via jitney. In these years, after having gone a little through the railway from Adana to Mersin, the Mediterranean Sea was seen as a navy-blue line on our left. A friend who came with us for the first time screamed excitedly as soon as he realized that the blue area was actually water, saying; "Oh my God! Kiddies, look at that Cahan, it is such a big one!" We burst into laughter. It is a memory that still makes us laugh when we gather.

1960'lı yılların ortaları. Sağda görülen cadde Dr. Hasan Bey Caddesi'dir. Bir zamanlar orası da nehre aitmiş. Nehrin iki yakasındaki taş duvarların bazı kesimleri örülmediği görülür. Oraları bez, halı, kilim, yün vs. yıkanması ve su alınması için özellikle örülmeyen yerlerdir.

Bugün Ceyhan nehrinin şehir merkezi taraf kıyısında var olan Dr. Hasan Bey Caddesi, Dr. Hasan Başaran Elbistan belediye başkanı oluncaya kadar yokmuş. Ceyhan, kıyısına yapılan evlerin temel taşlarına sürtünerek akarmış. Evlerin çoğunda nehre doğru uzanan ve ahşapla yapılan balkonlar varmış. Onlara da halk **"tahta"** dermiş. Yaz akşamlarında ailecek oturup serinledikleri bu tahtalardan balık tutmak için olta da atılmış; ev halkının içeceği dışında diğer her türlü temizlikte kullanmak üzere su almak için ipe bağlı kovalar da sallandırılmış... Nehre kıyısı olmayan insanlar da su ihtiyaçlarını, kuyulardan ve yine Ceyhan'dan temin edermiş.

Şehrin iç kesiminden Ceyhan'a ulaşan dar sokaklar vardı. Evlerin kapıları bu sokaklara açıldığı gibi insanlar nehirle iribatını buralardan da sağlardı. Son asır içinde bu sokakların tam karşısına köprüler de yapılarak nehrin karşı kıyısına (Öte geçeye / halk **Öteaçe** derdi.) oradan da Gariplik mezarlığına, Şardağına, bağlara vs daha kolay ulaşma imkânı da sağlanmış.

Ceyhan'ın suyu karasudur. İçmeye elverişli değildir. Bu sebeple önceleri Kaynarca'nın batı kesiminde yani Ceyhan'ın üzerindeki (Keson kuyuların yanındaki) Baladirik köprüsünün yüz metre kadar aşağısındaki **Haçık Pınarı**'ndan (demek ki suyu Ceyhan'ın

Altmışlı yılların sonuna kadar Elbistan'da sakalık vardı ve beş altı saka/sucu, arzu eden, su taşıyacak kimsesi olmayan evlere tenekesi 25 kuruştan veya kovası 15 kuruştan su taşırdı.

suyundan farklı imiş), birkaç çeşmeden atılacak kadar su Elbistan'a getirilmiş.

Su, evlerin ve insanların yaşadığı yere uzak olur da sakalar olmaz mı? Altmışlı yılların sonuna kadar Elbistan'da sakalık vardı ve beş altı saka/sucu, arzu eden, su taşıyacak kimsesi olmayan evlere tenekesi 25 kuruştan veya kovası 15 kuruştan su taşırdı. Bunlar, Taşburun'dan su getirilip mahallelere çeşmeler yapılıncaya kadar mesleklerine devam ettiler. Ne zaman herkesin evinde **"Tazyikli su"** dedikleri şebeke suyu akmaya başladı, Elbistan'da sakalık mesleği bitti... Çoğu kadını zaten. İşsiz kalmadılar; hemen hepsi **"Okuntucu"** ya da **"Doncu"** yani çamaşırcı oldu; ev işlerine yardımcı gittiler ve becerenler de düğünlerde **velime** yemeği pişirdi...

Dr. Hasan Bey, belediye başkanlığı zamanında (1934-1939) şehrin içinde çok

geniş bir yataкта akan Ceyhan'ı önce beton duvarla neredeyse ikiye bölerek şehir merkezi tarafını doldurmuş ve bugün kendi adıyla anılan caddeyi açmış. Birçok yerine de su almak veya bez, kilim, çul vs yıkamak isteyenlere kolaylık olsun diye bir metre eninde bir iki basamaklı merdivenle su seviyesine inilen girintiler yapılmış. Suyun içine, kıyıya on veya on beş santim mesafede üstü düz büyükçe bir taş yerleştirilmiş. Bu taşta kimi **"Su taşı"** derdi, kimi **"Tokaç taşı"**... Bu taşta basarak nehrin kıyından daha ötelere "temiz" su alırken, kadınlar yıkadıkları kilimi, çamaşırı, yünü vs bu taşın üzerine koyarak tokaçlardı...

Ceyhan doksanlı yıllardan itibaren hızla Elbistan'da yaşayan insanların hayatından çıktı. Kanalizasyonu nehre verebilmek, akışını sağlamak için nehrin kodu düşürüldü ve kenarlarına iki üç metre yükseklikte beton duvar örüldü. Şehrin içinde insanlar Ceyhan'dan tamamen uzaklaşırken, üst taraftan Pınarbaşı Mahallesi'ne diğer taraftan Karaelbistan Mahallesi'ne doğru var olan bahçe ve tarla sularını devam etti. Nehirden uzaklaşmaya, nehir boyunca ve hemen kıyısı denilecek kadar yakınına evlerin ve sitelerin yapılması da etkili oldu. Balık avlayanlar ve çimenler, onlara rastlayan insanların fotoğraf makinelerine sarılacak kadar uzaklaştı...

The Dr. Hasan Bey Street that has been in the central side of the Ceyhan River was not there until Dr. Hasan Başaran became the mayor of Elbistan. Ceyhan was flowing through hitting the lynchpins of the houses. Most of these houses had a woody balcony that faced the river and they were referred to as **"tahta"** by the folk. In the summer nights, they used to gather there as a family, and they casted a fishing line on the woods for fishing. Except for the drinking water, all the needs of water including cleaning purposes were provided from the river by buckets. Those who did not have a house near the river provided water from draw wells and from Ceyhan.

There were narrow roads that reach towards Ceyhan from the city center. The doors of the houses were opened to these roads, and people were in an interaction with the river via these roads. In the course of the last century, the bridges were constructed in face of the roads, and the other side of the river became more reachable (**Öte geçeye**, that were named as **Öteaçe** by the locals), from there to the Gariplik cemetery, to Şardağı, to vineyards.

The water of Ceyhan is blackwater. It is not drinkable. That's why, in the past, water was carried to Elbistan from the western side of Kaynarca, **Haçık Pınarı** (its water was different from that of Ceyhan) that has

Since water was difficult to reach from people's homes, water carriers were undoubtedly present. Water transport was conducted in Elbistan until the late 1960s.

been 100 meters down from Baladırık Bridge on the Ceyhan (near the water wells of Keson).

Since water was difficult to reach from people's homes, water carriers were undoubtedly present. Water transport was conducted in Elbistan until the late 1960s. Five or six water carriers brought water to those who asked for or had nobody to carry them in return for 25 pennies per a can or 15 pennies per a bucket. These remained as water carriers even after the fountains which had the water of Taşburun were constructed in the neighborhood. The profession of water carrying ended in Elbistan as soon as the city water reached every house that was also called **"Pressurized water."** Most of of the carriers were were women. They did not become unemployed, almost all of them became **"Okuntucu"** or **"Doncu"**, in other words, laundry ladies. They helped in chores, and those who had the talent cooked **velime** in the weddings.

Dr. Hasan Bey filled the central part of Ceyhan which flew through a vast area via dividing it into two parts and opened the street that was named after himself when he was a mayor (1934-1939). A meter-wide niches were constructed for those who wanted to take water or do laundry easily. Inside the water, ten or fifteen centimeters away from the shore, a big flat stone was placed. This stone was called by some as **"Water stone"**, and some others called it **"Swager stone"**. By the use of that stone, they could get clean water from farther parts of the river, and the women put their laundry on it for threshing.

Ceyhan has immediately drifted apart from the lives of people in Elbistan from the 90s onwards. The code of the river was decreased to sustain the flow, and two-three meters-long walls were constructed in the borders. In the city center, the people moved away from Ceyhan completely, but the irrigation through Pınarbaşı neighborhood and Karaelbistan neighborhood continued on the upper sides. The construction of the residences in the edges of the river and the shores has also affected the retirement from the river. Those who went fishing and bathing were so divergent that they were only in the cameras of the people that they encountered.

PINARBAŞI VE CEYHAN NEHRİ

PINARBAŞI AND CEYHAN RIVERS

Pınarbaşı günümüzde olduğu gibi geçmişte de mesire alanı olarak kullanılmış, misafirler burada ağırlanmıştır. 1960'lara kadar büyük bir kısmı şahıslara ait olan bu yerde çok sayıda havuz olduğu zamanla kapatıldığı anlatılmaktadır.

Pınarbaşı was used as a picnic area in the past, as it is today, and guests were hosted there. It is said that there were many pools in this place, which was mostly owned by individuals until the 1960s, and that they were closed over time.

ORHAN SAYDAM

Tarih boyunca yerleşim yerleri özellikle akarsu çevrelerine kurulmuştur. Tam manasıyla hayatın kaynağı olan bu akarsular, başta tarım olmak üzere her türlü ihtiyacı karşılar. Bunun en iyi örneklerinden biri Mısır ve Nil Nehri'dir. Bu bağlamda Kahramanmaraş ve çevresi oldukça zengin kaynaklara sahip. Bunlardan biri de Elbistan Pınarbaşı mevkiinden doğan, Söğütlü ve Hurman Çayları ile birleşerek Akdeniz'den İskenderun Körfezi'ne dökülen Ceyhan Nehri'dir. Söğütlü ve Hurman kollarının yanı sıra; Göksun, Mağara Göz, Fırız, Tekir, Körsulu ve Aksu çayları da mevcuttur.

Hitit, Kommagene, Pers, Roma, Bizans ve İslam Devletleri döneminde; "Ablasta", "Abulüstayn", "Ablastin", "Plasta", "Ablistan" gibi kullanımlarla günümüze gelen bu şehrin ismi, 16. yüzyılda Osmanlı hakimiyetinden sonra Elbistan şeklini alır. Elbistan'a

yüzyıllar boyunca hayat veren Ceyhan Nehri ise, bazı kaynaklara göre şehrin isminin menşeidir. "Ab" ve "asta" kelimelerinin birleşmesiyle oluştuğu düşünülür. Kadim bir Anadolu dili olan Luvi dilinde, "asta" kelimesi "akan" anlamına gelmektedir. "Ab"ın ise Sami dillerinde "su" anlamına geldiği düşünülürse ismiyle müsemma bir şehir karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca "sitan" kelimesinin de şehir, yerleşke, bölge anlamlarını taşıdığı bilinmektedir. "Ab-sitan" "sular şehri" gibi bir anlama sahip olup, Ceyhan Nehri'ne ve özellikle de kollarına istinaden bu şekilde isimlendirildiği düşünülmektedir.

Türkiye'nin dördüncü büyük ovası Elbistan'ı besleyen, Ceyhan Nehri'nin doğduğu Pınarbaşı ise bölge için ayrıca önem taşır. Maraş Salnamelerinde Pınarbaşı'ndan ve Ceyhan'dan şu şekilde bahsedilir; "Kaza dahilinde birçok enhar mevcut ise de en

meşhuru Ceyhan Nehri olup, bu nehir kasabaya yarım saat mesafede vaki Yasdıdağ namında ufacık bir tepe eteğinde çıkarak kasaba civarında ikiye ayrılıp, nefsi kasabayı bir ada şeklinde bıraktıktan ve Söğütlü, Hurman, Nargile, Göksun nehirleriyle ve birçok derelerin iltihakıyla kesbi cesamet ederek Zeytun Kazası'yla Maraş civarından geçtikten sonra Adana vilayetine dahil ve Akdeniz'e munsab olur."

Yüzyıllar boyunca ovaya can veren nehir, tarihi hatıratlara ve seyahatnamelere de konu olmuştur. Örneğin; Antepli İbn-i Bali, Memlükler tarafından Osmanlı Sultanı II. Bayezid'e elçi olarak gönderilmiş, bu bölgeden seyahatnamesinde; "Fî zikri nehr-i Ceyhân" başlığı ile bahsetmiştir:

Fî zikri nehr-i Ceyhân

Meger bir yir var adı Âbilistân

Kadı Sinanzâde Orhan
Saydam Arşiv Kitaplığı

Throughout history, settlements were established especially around rivers. These rivers, which are literally the source of life, provide all kinds of needs, especially agriculture. One of the best examples of this is Egypt and the Nile River. In this context, Kahramanmaraş and its surroundings have very rich resources.

One of these is the Ceyhan River, which springs from Elbistan Pınarbaşı region, meets in the Söğütlü and Hurman brooks and flows into the İskenderun Bay from the Mediterranean. In addition to the Söğütlü and Hurman branches; Gökşun, Mağara Göz, Fırnız, Tekir, Körsu and Aksu streams are also present.

During the Hittite, Commagene, Persian, Roman, Byzantine and Islamic periods, the name of this city, which has come to the present day with uses such

as "Ablasta", "Abulüstayn", "Ablastin", "Plasta", "Ablistan", takes the form of Elbistan after the Ottoman domination in the 16th century. According to some sources, Ceyhan River, which gave life to Elbistan for centuries, is the origin of the city's name. It is thought to be formed by combining the words "ab" and "asta". In Luwian, an ancient Anatolian language, the word "asta" means "flowing". Considering that "Ab" means "water" in Semitic languages, we come across a city that is true to its name. It is also known that the word "sitan" carries the meanings of city, campus and region. "Ab-sitan" has a meaning like "city of waters" and it is thought that it was named in this way referring to Ceyhan River and especially its branches.

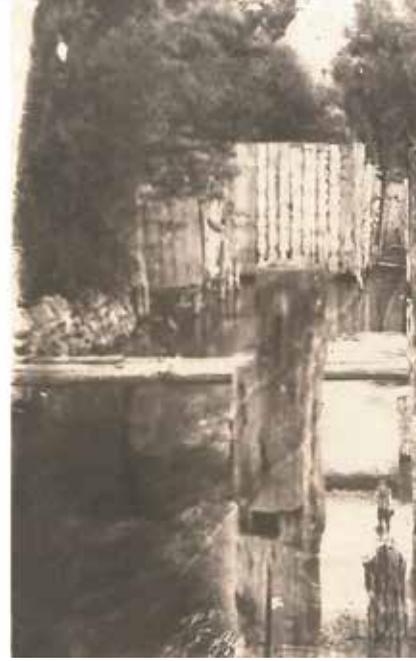
Pınarbaşı, which feeds Turkey's fourth largest plain Elbistan and where the Ceyhan River springs, is also important

for the region. In the Maraş Salnames (Yearbooks), Pınarbaşı and Ceyhan are mentioned; "Although there are many streams in the town, the most famous one is the Ceyhan River. This river rises on the foot of a small hill called Yasdıdağ, half an hour from the town, and splits into two around the town, leaving the town itself as an island. It connects connects with the Söğütlü, Hurman, Nargile and Gökşun rivers and after passing through the Zeyton District and the Maraş region, by the joining of many streams, it becomes a part of the Adana province and pours into the Mediterranean."

The river, which gave life to the plain for centuries, has also been the subject of historical memoirs and travel books. For example; İbn-i Bali from Antep was sent by the Mamluks as an ambassador to the Ottoman Sultan Bayezid II, in his travel book from this region;

Kadı Sinanzâde Orhan
Saydam Arşiv Kitaplığı

"Ab-sitan" "sular şehri" gibi bir anlama sahip olup, Ceyhan Nehri'ne ve özellikle de kollarına istinaden bu şekilde isimlendirildiği düşünülmektedir.

Kim oldur menba'ı cûyân-ı Ceyhân

*Çıkar bir sahradan anun bikârı
Olur âhir bir a'zam nehr-i câri*

*Bu su çıktuğu yırde kayanun
Yapılmış bir kinîse üstine anun*

*Mu'azzam dir-imiş 'âlî bünyân
Velî kılmış anı bu dehr vîrân*

*Kaçan kim ol aralıktan çıkar ol
İki tagun arasından akar ol*

*Ki Döldül tagıdır ol tagun adı
Çıkar çü Karava'ya imtidâdı*

*Anâvarza hisârından geçer ol
Tutar togru Masîsa şehrine yol*

*Gider Tartûs arzına çekilür
Varuban Rûm bahrına dökilür*

15. yüzyıla ait bu kayıta Pınarbaşı'ndan, orada bulunan mağaradan (Örtme Kaya), hatta yüzyıllar öncesinde orada bulunan kiliseden bahsetmektedir.

Zamanla Pınarbaşı'nda bulunan mağara ve civarına kutsiyet atfedilmiştir. Burada bulunan mağaranın solunda, bir kaya üzerinde, günümüzde mevcut olmayan ve beş parmağı andıran şekil Hz. Ali'nin el izi olarak efsaneleşmiştir. Rivayete göre Hz. Ali namaz kıldığı esnada bir deprem nedeniyle kaya üzerine doğru gelmiş, namazı bölmeden kayayı tuttuğu için de el izi orada kalmıştır. Anonim bir şiirde şöyle der;

*Pınarbaşı beş parmaklı dağın var
Başına toplanır ağa, beğın var...*

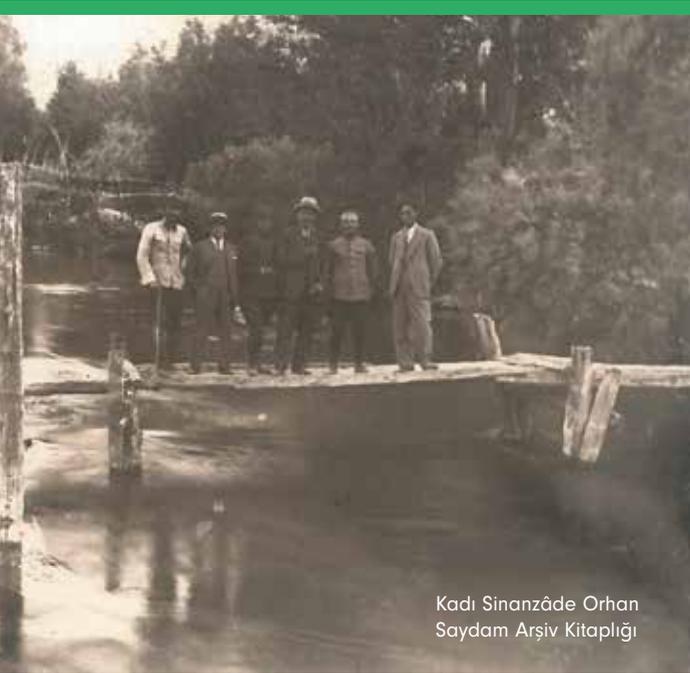
Pınarbaşı günümüzde olduğu gibi geçmişte de mesire alanı olarak kullanılmış, misafirler burada ağırlanmıştır. 1960'lara kadar büyük bir kısmı şahıslara ait olan bu yerde çok sayıda havuz olduğu zamanla kapatıldığı anlatılmaktadır.

Ceyhan Nehri şehrin içinde ikiye ayrılır. 1980'lere kadar mevcut olan ve halk tarafından "Küçük Ceyhan" olarak adlandırılan bu kol, şehir merkezini bir ada hâline getirir ve "Suçatı" denilen mevkide tekrar Ceyhan ile birleşir. "Kaynarca", "Tabakkaldıran", "Kanlı Kazık", "Tekke", "Çakmaklar", "Battal" gibi mevki isimleri ile şehrin içinden akıp giden nehrin üzerinde de köprüler ve değirmenler yer alır.

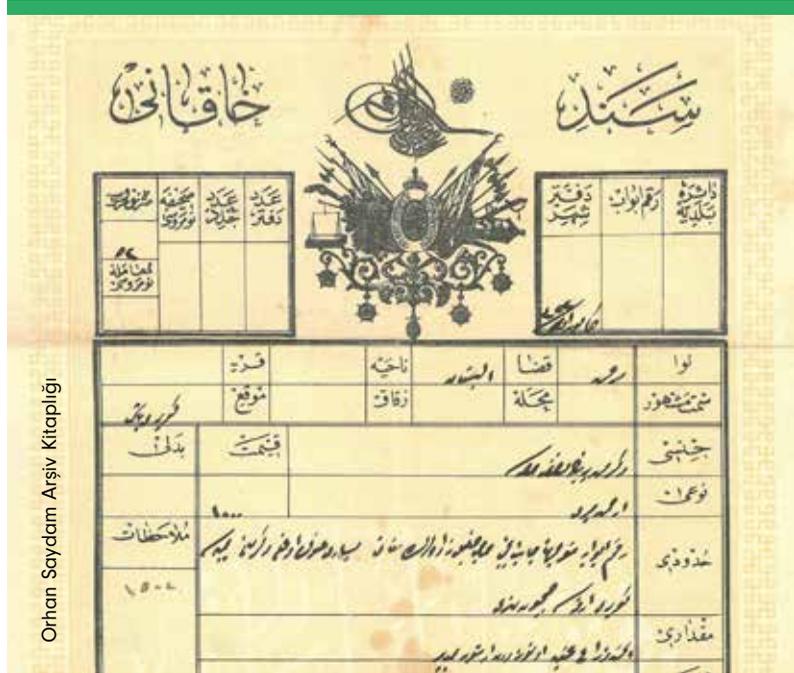
Ceyhan Nehri üzerinde bulunan köprülerle ilgili eski resmi kayıtlara Maraş Salnamelerinde rastlıyoruz. 1868-1869 Salname kaydında; "Ceyhan üzerinde 24 gözlü, Söğütlü 1 gözlü, Hurman 3 gözlü olmak üzere üç köprü bulunur," şeklinde geçmekte ve 1874 yılına kadar bu kayıt devam etmektedir. 1874'ten sonra köprülerden bahsedilmemektedir. Ayrıca 1868 kayıtlarında şehirde 47 adet değirmen olduğundan bahsedilir. Bunların çoğu bugün "Köprübaşı" olarak anılan mevkide yer alır ki, mülkiyetleri şahıslara aittir. Yapım tarihi tam olarak bilinmeyen bu değirmenlerin bir kısmı, Dr. Hasan Başaran'ın (1934-1939) belediye başkanlığı döneminde kaldırılmış, bir kısmı 1952'de gelen selde zarar görmüş, son 3 değirmen de 1955'de gelen selde tamamen yıkılıp tarihe karışmıştır. Ayrıca Kaynarca Mevkii denilen yerde, günümüze ulaşamayan "Baladırik" denilen değirmen de mevcuttur.

Kaynaklar:

- Cumhuriyetin 50. Yılında Elbistan, 1973
- Cumhuriyetin 70. Yılında Elbistan, 1993
- Said ÖZTÜRK, *Osmanlı Salnamelerinde Maraş*, 2006, Syf. 508
- İslam Ansiklopedisi, Elbistan Maddesi
- Mustafa ALTUN, *Hikmet Name- İbrahim İbri-Bali*, 2017, Syf. 335
- Ayşe Erden YINANÇ Röportajı, 2017 Elbistan
- Ömer H. ÖZALP, *Bir Zamanlar Elbistan C. 1, 2012/C. 2, 2015*

Kadı Sinanzâde Orhan Saydam Arşiv Kitaplığı

Orhan Saydam Arşiv Kitaplığı

"Ab-sitan" has a meaning like "city of waters" and it is thought that it was named in this way referring to the Ceyhan River and especially its branches.

mentioned it with the title of *"Fî zikri nehr-i Ceyhân (About Ceyhan Lake)"*

ABOUT CEYHAN LAKE

*There was a place named Abilistan
It is the spring place of Ceyhan lake*

*Its pure form comes out of a desert
Becomes an enormous lake*

*There was a church built
On the rock where the water came out*

*It was a huge church
This world ruined it*

*Comes out from that gap
Flows between two mountains*

*Its name is Duldül mountain
Goes all the way to Karava*

*Goes through Anavarza castle
To the city of Masise*

*Withdraws in Tartus ground
Flows into the Rum sea*

This 15th century record mentions Pınarbaşı, the cave (Örtme Kaya) there, and even the church that was there centuries ago. After some time, sanctity was attributed to the cave and its surroundings in Pınarbaşı. The figure resembling five fingers, which does not exist today, on a rock to the left of the cave here, has become legendary as the handprint of Ali (r.a.). According to the legend, the rock fell towards Ali (r.a) while he was praying, and his handprint remained there because he held the rock without interrupting the prayer. In an anonymous poem this event is mentioned:

*Pınarbaşı you have mountain with a handprint,
And men gathering around you*

Pınarbaşı was used as a picnic area in the past, as it is today, and guests were hosted there. It is said that there were many pools in this place, which was mostly owned by individuals until the 1960s, and that they were closed over time.

Ceyhan River separates into two branches in the city. The branch which existed until the 1980s was called "Küçük Ceyhan" by the locals, turns the city

center into an island and merges with Ceyhan again at the location called "Suçatı". There are bridges and mills on the river flowing through the city with local names such as "Kaynarca", "Tabakkaldıran", "Kanlı Kazık", "Tekke", "Çakmaklar", "Battal".

We come across the old official records about the bridges on Ceyhan River in the Maraş Salnames (Yearbooks). In the 1868-1869 yearbook record; It is stated that "There are three bridges over Ceyhan, with 24 arches, Söğütlü with 1, and Hurman with 3", and this record continues until 1874. Bridges are not mentioned after the year 1874. It is also mentioned in the records of 1868 that there were 47 mills in the city. Most of these were located in the area known as "Köprübaşı" today, their property belonged to individuals. Some of these mills, which do not have certain construction dates, were removed during the mayorship of Dr. Hasan Başaran (1934-1939), some of them were damaged in a flood in 1952, and the last 3 mills were completely destroyed in a flood in 1955 and thus vanished. Besides, in the place called Kaynarca Mevkii, there is a mill called "Baladınk", which did not survive until the present day.

PULSUZ MEKTUPLAR (10)

STAMPLESS LETTERS (10)

Bahara dolayısıyla doğaya yönelik iki farklı pencereden bakıyorlar Mustafa Aydoğın ve Hüseyin Yorulmaz. Mustafa Aydoğın, şehir hayatının kolaylaştırıcı yönlerine dikkat çekerken, Hüseyin Yorulmaz baharda yeniden yeşillenen ağaçların, açan çiçeklerin ne gibi anlamlara gelebileceğini sorguluyor.

Mustafa Aydoğın and Hüseyin Yorulmaz have distinctive approaches towards the spring, and therefore towards nature. Mustafa Aydoğın emphasizes the facilitating aspects of the city life whereas Hüseyin Yorulmaz seeks for the meaning of the trees once more turning green and of the reflowering.

HÜSEYİN YORULMAZ / MUSTAFA AYDOĞAN

Değerli kardeşim,

Bahar geldi, havalar ısınmaya başladı, ortalık yeşillendi ve çiçekler açtı. Bahar biraz geç geldi ama nihayetinde geldi. Umutlu olmamız, geleceğe umutla bakmamız için bahar hep önümüzde duruyor. Ne zaman ki bahar gelir, umut da var demektir. Bir arkadaşımız (Hüseyin Korkut) geçenlerde annesinin karamsar zamanlarında çocuklarına inşirah vermek için "Umut vardan ileri" sözünü sık sık söylediğini nakletti. Çok hoşuma gitti bu söz. Bir atasözü, bir özdeyiş gibi. Belki de oralarda (Erzurum) bir atasözü olarak kullanılıyordu.

"Umut vardan ileri." Olan olmuş, gerçekleşen gerçekleşmiştir. Mevcut olan şey elimizdedir ve vardır. Mevcut olanı yaşadığımız için çoğu zaman farkında bile olmayız. Çünkü içinde bulunuyoruz. Ya umut öyle mi? Umduğumuzu bulsak da bulmasak da, umudu her zaman umuyoruz. Kubbealtı Lûgati bu kavramı açıklarken şöyle der: "Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimalinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı

duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti." İnsanı hayata bağlayan şey galiba umuttur. Var olandan öte gelecekteki beklentilerimizin azar azar gelmesidir. İyi ki geleceği bilmiyoruz, iyi ki ümitvarız.

Umutun en yakın akrabası belki de bahardır. Bahar geldiyse o hâlde umutlanmamız için sebep vardır diyor Rahmi Eray. Bahar demek yeşil demektir, çayır çimen, çiçek demektir. Ortalık yeşillendiğine ve çiçekler açtığına göre umutlanmaya bahanemiz var demektir. Çıplak ağaçların birkaç hafta içinde yeşile bürünmesi insanın neşvesini artırıyor ve karamsarlığı dağıtıyor. Hele taze biçilmiş çimenliğin o enfes kokusundan sonra orada yatıp yuvarlanmak çocuklar gibi, sere serpe uzanmak mavi gökyüzünü seyredalarak. Birkaç hafta sonra gelecek olan taze iğde kokusunu, hanımeline beklemek... Boğazda erguvan mevsiminin geldiğini görmek... Rengârenk lâlelerin açılışına selam durmak... umutlanmaya sebeptir.

Böyle havalarda hep Cahit Zarifoğlu'nun taylar gibi çimenlikte koşmak isteyişi ak-

lima gelir. Vefatından önce Cerrahpaşa Hastanesi'nin o daracık odasında sadece gördüğü denizdi ama o hep yeşilliği özlüyordu. Çocuklar gibi yuvarlanmak istiyordu çemenzârda. Aynı çocukluk hevesi Rasim Abi'de yok mesela. Bir gün Adapazarı'nda bir-iki evlek toprağa domates biber ektiğimi Rasim Abi'ye söylediğimde şöyle tuhaf tuhaf bana bakmıştı. Bunun üzerine Ayşe Abla, Rasim Abin şehirde yaşamayı sever, tabiata çıkıp dolaşmayı ve kapısı toprağa açılan bir dağ evinde yaşamayı istemez demişti. Cahit Abi'deki doğaya açılma hevesi Erdem Abi'de de vardı. Ahir ömründe Güzlek yamaçlarına bir yazlık ev yaptırdığına göre orada yaşamak istiyordu. Ama fazla yaşayamadı orada, bademlerin çiçek açışını, "dalların meyveye ve toprağın tohuma duruşunu" göremedi. Mustafa galiba sen de Rasim Abi'nin mezhebendensin. Kal sağlıcakla.

Hüseyin Yorulmaz
Üsküdar, 9 Mayıs 2022, Pazartesi

Fotoğraf: Engin Akyurt

Dear Brother,

Spring has arrived, the weather is getting warmer, surroundings have become greener and flowers have blossomed. Spring has arrived with delay, it arrived anyways. It stands in front of us to give us hope for now and for the future. It always comes with hope. A friend of ours (Hüseyin Korkut) recently mentioned that his mother used to frequently say "Hope is beyond what happened happened" to calm her children in difficult times. I liked that statement very much. It sounds like a proverb, an apothegm. It might have been used as a proverb there, in Erzurum.

"Hope is beyond what happened". The event has occurred, what happened has happened. The subsistence is there, in our control. We don't even realize this since we have lived through it. But is hope like that? Hope is always there whether we are disappointed or not.

The Dictionary of Kubbealtı describes this concept as "the expectation for a dream, the soothing feeling that is caused by the probability of one's dream". I assume that what clings people to life is hope. It is beyond the evident, the coming true of the dreams one by one. Fortunately we have. We have no idea about the future, we are hopeful. What is most related to hope might be the spring. Rahmi Eray says that we have reason to hope with the coming of spring. Spring recalls green, meadows, and flowers. When the places become greener and the flowers blossom, we have a reason to be hopeful. When the bare woods have their foliage in a couple of weeks, people may get rid of the bitterness and cheer up. Especially lying down on the balmy grasses like children while watching the sky... Waiting for the elaeagnus and loncera that would blossom soon... Thinking of the Judas trees of the Bosphorus... Saluting the colorful tulips... These are the reasons for being hopeful.

I usually remember Cahit Zarifoğlu in such a climate since he used to wish to run on the lawn like little horses do. He could only stare at the sea before he died in the Cerahpaşa Hospital, yet he always yearned for the green the green. He wished to roll on the lawn like a child. Brother Rasim did not have the similar enthusiasm. One time I mentioned to him that I planted tomatoes and peppers in Adapazarı, he regarded it as strange. Then, sister Ayşe that "Your brother enjoys living in the city, does not favor to go around in nature or have a chalet." The enthusiasm of brother Cahit about unburdening his heart to the greenery was shared by brother Erdem. In his latest years, he lived in his cottage on the hillside of Güzlek. Unfortunately, he could not stay there much. He could not see the blossom of the almond tree, the "stance of branches to fruit and soil to seed." Mustafa, I think you belong to the same group as Brother Rasim. Take care of yourself.

*Hüseyin Yorulmaz
Üsküdar, 9 May 2022, Monday*

Gökhan Özcan'dan duymuştum. Nasıl olmuşsa bir defasında Rasim Özdenören'le birlikte pikniğe gitmişler. Mangal sona erer ermez "et bitti, hadi gidelim" demiş oradakilere Rasim Abi. Benimki de öyle.

Hüseyin, merhaba.

İyi ki hatırlattın. Bu konudan hep bahsetmek istemişimdir. Galiba ben doğaya mesafeli bir adamım. Ağaç mağaç dağ tepe hiç bana göre değil. Doğaya çıktığımda hasta olurum, başım ağrır, uzun süre kendime gelemem. Vücudum âdeta dağılır, zihnim donar. Ama şehirde, özellikle de metropollerde, tam aksine, açılırım, neşelenirim. Ben kalabalıklara âşık bir adamım. Kalabalıkta yalnız olmam şartıyla. Kalabalık içinde yalnız olmalıyım. Evet, evet. Ben metropol adamıyım.

Gökhan Özcan'dan duymuştum. Nasıl olmuşsa bir defasında Rasim Özdenören'le birlikte pikniğe gitmişler. Mangal sona erer ermez

"et bitti, hadi gidelim" demiş oradakilere Rasim Abi. Benimki de öyle. Rasim Abi ile aynı mezhepteniz, evet. Benim hayalî mekânım şöyledir Hüseyin: Megakentte, merkezde bir ev. Bir de geniş olursa alıyyüülâ. Oturdüğüm binadan çıkar çıkmaz kentin göbeğine inmeliyim hemen, kalabalığın ortasına. İstedğim zaman da yalnızlık köşeme, evime, odama dönebilmeliyim. Kızılay'da (Ankara) veya İstiklal Caddesinde (İstanbul) oturmak isterdim. Yani diyelim ki bana şans verilse tercihim bu yönde yaparım/yapardım.

Bir dağ başında yaşamak mı? Hiç bana göre değil. Orman içinde ev... hiii hiç. Bağ evi de, aman aman, ben yokum. Pikniğe bile gitmem ben. Dağlar uzaktan güzeldir. Ormanlar uzaktan, ağaçlar uzaktan. Şimdilerde evimin önü ağaç dolu benim. Mutfağın veya salonun penceresinden baktığımda hemen yirmi otuz metreden başlıyor ağaçlar, yürüyüş yolları, yeşillik. Ve metrelerce devam ediyor. Karayollarının geniş arazisine bakıyor evim. Bu yetiyor bana. Fazla bile. Olmasa da gam yemezdim. Yeşiller senin olsun, griler benim. Sakinlik senin olsun, kalabalıklar içinde yalnızlık benim. Dağları başkalarına versinler, geniş caddeleri ve curcunayı bana versinler. Kurt kuş başkalarının olsun, kavga edeceğim ve omuzlarımızın çarpışacağı insanlar bana

yeter. Doğanın genişliğini başkalarına versinler, bana penceresi olan ferah bir oda yeter.

Sana tuhaf gelecek bir şey daha söyleyeyim mi? Ben mesela avmelere gezmeye giderim. Severim avmeleri. Ben avmeciyim. Avmelerin kalabalığı, mağazaların curcunalı hâlleri benim için âdeta bir hız kaynağıdır. Yalnız başıma, sırf o kalabalığı seyretmek, hızını ve hareketini duymak için çok gittim avmelere. Hâlâ da giderim. Canım sıkıldıkça uğrarım. İnsanların alışveriş hareketliliği bana sıcak gelir. Öyle durup seyrederim. Gençleri neşeli ve sokulgan hâlleri içerisinde görmenin bir güzelliği var ki zaman zaman heyecan vericidir. Nedense avmelerde daha renkli gelir bana insanlar. Çoğu dostumuzun düşündüğünün aksine ben avmeleri sağlıklı ve gerekli bulurum. Yeni nizamın kapalı çarşıları olarak değerlendiririm. Avmeler mega kentlerin büyük dükkânlarıdır. Köydeki dükkân neyse, avmeler de mega kentlerde o. Bir kötülük aramaya gerek yok bence. Tuvaletleri muhteşemdir mesela. Tuvalet kültürü vardır avmelerde. Bu kültür her yere yayılsa keşke. Tertemizdir, bedavadır, geniştir, ferahtır. Otoparklarda o dandik, daracık, insanların sıra beklediği tuvaletlere parayla girebilirsin ancak. Bazılarında elini silecek kağıt havlu bile bulamazsın. Camilerimizde de hâlâ tuvalete para alırlar. Alınan yerler var yani. Maltepe Camii mesela. Hüzün vericidir, üzücüdür. Ne kadar kötü bir durum. Mescitleri harikadır avmelerin. Cepanın bir mescidi var, görmelisin. Temiz, ferah, kolay, rahat. İnsanın her namazda oraya gidesi geliyor. Hele otoparkları... Avmelerin otoparklarının muhteşem düzenini, temiz ve kolaylaştırılmış giriş çıkışlarını söylemeye gerek bile yok. Otopark kültürü olmayan bir ülke için büyük bir örneklik teşkil eder. Yoktur bizde otopark kültürü. Sokaklarımızı, caddelerimizi arabalarımız işgal eder. Ev alırsın ama otopark almayı pek düşünmeyiz. Binalarımıza arabaların arasından zor geçerek gireriz. Lüks siteler yaparsın ama otoparkı konut sayısının yarısı kadar olur. Sitedeki konutlara yerleşildikçe arabalar dışarıya, caddelere, siteden uzak mı uzak yerlere park edilmeye başlanır. Mecburen. Ve bu sitelerin konutlarında avmelere kötü sözler edilir. Öyle işte. Sevgili dostum, can kardeşim. Selametle kal.

Mustafa Aydoğan
Mayıs. 2022. Pazar. Turkuaz.

Fotoğraf: Fatih Emre Asya

Gökhan Özcan told that they once had a picnic with Rasim Özdenören. As soon as the barbecue part finished, Rasim Özdenören said "It is done, let's go" to the attendants. I'm just like that.

Hi Hüseyin,

Thanks for the recall. I always wanted to talk about it.

I assume that I remain a little distant from nature. Trees, mountains, hills, such stuff are not my things. I become sick when I spend time in nature, I get headaches, I cannot heal soon. My body almost gets dispersed, my mind gets distracted. Yet, in the city, especially in metropolises, I feel relieved, cheered up. I'm in love with the crowd but should be alone in the crowd. Yes, I'm a metropolitan.

Gökhan Özcan told that they once had a picnic with Rasim Özdenören. As soon as the barbecue part finished, Rasim Özdenören said "It is done, let's go" to the attendants. I'm just like that. We are in the same group with Brother Rasim, that is true. Let me describe my dream place to you Hüseyin: a house in the center of a megacity, it would be perfect if it is large. I should be in the center of the city, into the crowd as soon as I go out. I should be able to return to my corner of loneliness, my home, my room whenever I wish as well. I would like to live in Kızılay (Ankara) or at İstiklal Avenue (Istanbul). Let's say I would prefer in this way if somebody had asked me.

Living somewhere in the mountains? Far be it from me. A house in the woods... No, never. Country cottage? Count me out. I don't even go to picnics. Mountains are better away; forests and trees are as well. Nowadays the front deck of my house is filled with trees. They are as near as 30 meters from the windows of the living room and the kitchen and they go beyond for meters. My house faces the tract of the highways. It is more than enough for me. I wouldn't grieve without them. Let the green be yours, and the gray be mine. Let the calamity be yours, and loneliness in the crowds be mine. Let

Fotoğraf: Fatih Emre Asya

them give mountains to anyone and give the large streets and uproar to me. Let the birds and the wolves be theirs, people with whom I clash be mine. Let them give the wideness of nature to anyone, I would be happy with a spacious room.

Let me tell you another thing that would surprise you: I go to the malls for just walking. I like the malls; I am a mall person. The crowd in there, the noise in the shops are the source of speed for me in a manner. I have been in the malls alone, just to watch the crowd and to witness the speediness and the movement there. I still do. I drop by whenever I got bored. I enjoy the flux of people who do shopping. I just stand and watch them. There is that beauty to see the youth in joyful and sociable that is very exciting. Someway I think the people in the malls are more various. Unlike our friends, I think the malls are well and necessary. I consider them as the contemporary bazaars. The malls are the big stores of megacities, similar to the shops in small towns. There is no need to consider them as wrongful. For instance, their restrooms are gorgeous. There is the side of restrooms as a culture in the malls. I wish it spreads all over. It is very clean, costless, large, and spacious. You could only use the lousy and narrow restrooms of the bus terminals where

people wait in line by paying the charge. Sometimes there is even no paper towel to dry your hand. Even in our mosques, there is entrance fee for restrooms. I mean, there are some instances such as the Maltepe Mosque. It is upsetting, such a terrible situation. The praying rooms are amazing in the malls. You should see the praying room of Cepa, it is clean, spacious, comfortable, smooth. One would wish to pray there for every prayer time. And its parking lots... Needless to mention the splendid order of the parking areas in the malls, the easy entrance and exit... It sets an example for a country which has no parking lot culture. We don't have this culture; our cars are parked in the streets and avenues. We buy houses without considering the parking lot. We enter our buildings difficultly, between the parked cars. We built residences that have half capacity for car parking. With residing in the building complexes, the cars are parked outside, in streets away from the complexes. It is compulsive. Yet, the malls are blamed for being wrongful in such complexes. That is all.

My dear friend, dearest fellow.

Stay in peace.

Mustafa Aydoğar
May 2022, Sunday, Turkuaz.

HATTAT KUDDUSİ DOĞAN:

"İNSAN, BENLİĞİNİ SANATLA BULUR"

CALLIGRAPHER KUDDUSİ DOĞAN:

"A PERSON FINDS HIMSELF THROUGH ART."

Belki Maraş'ta uzun zamandır bir hat sergisi açılmadığı için, belki Maraşlıların doğası gereği buradaki sergi doğrusu açtığım sergilerin en güzeli oldu diyebilirim.

I believe it was the most beautiful exhibit, which could be due to the lack of exhibits for a long time or the fact that the people of Maraş enjoy calligraphy.

Söyleşi: ÖMER YALÇINOVA

9. sayıdan devam...

Benim bu alanda icazetname alıp çalışmalarımı ilerletmem lazım diye karar verdiğiniz bir kırılma anı var mıydı? Böyle bir kararda sizi etkileyen bir olay veya çalışmanızı tetikleyen bir şey oldu mu?

Evet oldu. Birincisi Fevzi Hocamız bize sınıfta, perdeleri kapatıp bir slayt gösterisi sunmuştu. Ayasofya ve Bursa Ulu Camii gibi büyük camilerin o meşhur yazılarını sınıfın duvarlarında büyütülmüş olarak görünce ben doğrusu çok etkilenmiştim. İkincisi, yine o yıllarda Mevlana Müzesinde bulunan eski ve orijinal yazıların bir kısmı bir salonda sergilenmiş ve vali, rektör ve dekanların, üst düzey yetkililerin, sanatseverlerin katıldığı bu salonda sanat tarihi hocamız merhum

Hasan Özönder hat sanatımızla ilgili bir konferans vermişti. Hatta bugünkü gibi hatırlıyorum, o zamanki dekanımız merhum Prof. Dr. Orhan Karmış sergiyi gezen heyetin önünde bazı yazıları okuyup tercüme etmiş ve bazı izahlarda bulunmuştu. Bu sergi ve konuşmalar bu sanatın medeniyetimizde ne denli önemli bir yer işgal ettiğini bize telkin etmiş oldu. Hüseyin Hocaya başladıktan sonra o da kendi ve öğrencilerinin eserlerinden oluşan bir sergi açmıştı Bölge Yazma Eserler kütüphanesinde. Tabi yeni yazılmış ve yeni tezyin edilmiş rengârenk eserleri yakından görünce insan ister istemez etkileniyor, hisleniyor ve heyecanlanıyor. Bu üç olay beni tetikledi diyebilirim. O yüzden bu tür sergiler önemlidir. Sergiyi gezenler size kuru kalabalıklar gibi

gelebilir. Ama bir iki kişiyi etkilemiş ve içinde kaynayan sanat aşkını ve istidadını tetiklemiş olmanız serginin amacına ulaştığı anlamına gelir.

Bu hocaların dışında da eski ve yeni hattatlardan takip ettiğiniz, yazılarına özendiğiniz isimler oldu mu?

Tabii ki tarihi serüveni içinde hat sanatının birçok ustası gelmiş geçmiş, onu dönüştüren, şekillendiren, kemal noktasına getiren büyük hattatlar olmuş. Hz. Ali Efendimizle başlayan bu uzun süreçte Yakut'u, Şeyh Hamdullah'ı, Karahisari'yi, Hafız Osman'ı yad etmemek olmaz. Ama hat sanatımızı zirveye çıkaran isimler 19. yüzyılın Osmanlı İstanbul'unda yaşamış olan özellikle Mustafa Rakım, Yesarizade Mustafa İzzet, Kazasker Mustafa İzzet,

Sergi Açılışı, Fotoğraf: Fatih Emre Asya

Continuing on from the 9th issue... Was there a specific event that led you to think that you must have your icazetname? Is there anything that affected you in such a decision or triggered your work?

Yes there was. The first was when Fevzi Hoca showed us a presentation in class. I was very impressed when I saw the famous calligraphies on Hagia Sophia and Bursa Grand Mosque. The second was the same year, some of the old original calligraphies were displayed in the Mevlana Museum. There were bureaucrats in the salon, the governor, the rector and the deans. our art history teacher the late Hasan Özönder gave a lecture about calligraphy. In the salon. Our dean at the

time, the late Prof. Dr. Orhan Karmış translated some of the calligraphies to the committee and gave a short lecture about them. This display and the lectures they gave had a strong effect on understanding how they had an important place in our culture. After that, Hüseyin Hoca held an exhibit displaying his own and his students' works in the Regional Manuscript Library. Surely, one gets impressed and emotional after seeing those newly written, colorful calligraphies. I can say these three events have triggered me. These kinds of exhibitions are important in this sense. You may think the people going to these exhibitions are meaningless crowds. But if an exhibition has affected some people or triggered

the love for art of some people, then it means it has reached its target.

Are there any other scholars, old or new, that you follow or aspire to be like?

Of course there were many scholars who have transformed and renewed the art of calligraphy in their own sense. In this long historical period starting with Ali (ra), we must remember Yakut, Şeyh Hamdullah, Karahisari and Hafız Osman. But the most important names who have influenced this art are people who lived in Ottoman Istanbul in the 19th century, Mustafa Rakım, Yesarizade Mustafa İzzet, Kazasker Mustafa İzzet, Şefik Bey, Kayışzade Hafız Osman, Abdul-

Fotoğraf: Fatih Emre Asya

Şefik Bey, Kayışzade Hafız Osman, Abdullâh Zühdi, Şevki Efendi, Sami Efendi, Nazif Bey, Hasan Rıza Efendi, Cumhuriyet dönemini de görmüş olan Hacı Kamil Akdik, Aziz Efendi, Tuğraş İsmail Hakkı Bey, Necmeddin Okyay, Kemal Batanay, Mustafa Halim Efendi, Hamid Aytaç... Ben zaman zaman bunların hepsinin eserlerini inceler istifade etmeye çalışırım. Müzelerde ve kitaplarda gördüğüm yazıları incelerim. Günümüz hattatlarından tabi başta kendi hocalarımız, ayrıca mesela Hüseyin Kutlu, Mehmet Özçay, Osman Özçay, Davud Bektaş gibi sanatkarların eserlerini de bayıla bayıla seyrederim. Günümüzdeki hattatların hemen tamamının hocası, Osmanlı ile Cumhuriyet dönemi arasında bir köprü vazifesi gören Hamid Aytaç'tır ve bizim için de müstesna bir yere sahiptir.

İlahiyat Fakültesinde okudunuz, ayrıca İslam Felsefesi alanında yüksek lisans yaptınız, Diyanet İşleri Başkanlığında müftülük ve vaizlik gibi çeşitli görevlerde çalıştınız. Şunu merak ediyorum, tüm bu düşünsel faaliyetlerin içinde hat sanatının yeri ve bu çalışmalarınızla bağlantısı nedir?

Eskiler ruhanî bir hendese demişler hat için. Gerçekten de bir hendese, bir geometri var ama bu cetvelle gönye ile çizilen bir geometri değil.

Aslında her iki alan da birbirini besleyen ve olgunlaştıran alanlardır. Düşünün ki, kürsüde vaaz eden, makamda fetva veren müftü aynı zamanda bir sanatkar. Veya tersini söyleyelim, duvarlara levhalar yazan hattat aynı zamanda dini ilimlerde ve din hizmetlerinde kafa yoran bir müftü. Kendim bunu ne derece başardım bilemem ama ucundan kıyısından da olsa ilim ve sanatın bir kafada bir araya gelmesi öyle sanıyorum ki bir talihtir.

Camide ulaşamadığınız kişilere sergiler aracılığı ile ve sosyal medyada ulaşıyor, diyaloglar kuruyorsunuz. Diğer taraftan, müftülükte yorulursunuz, evde yazı yazarak dinlenirsiniz. Tabii şu da var, böy-

le olunca belki her ikisine de tam manasıyla odaklanmak zor olabilir. Her ikisinde de başarı eksik olabilir. Zaman zaman bende de bu düşünce zihnimi meşgul eder.

Hocam, hat sanatı diğer sanatlar içinde nasıl bir yere sahip?

Önemli bir soru doğrusu. Bizler yazarız ama bunun felsefesini pek bilmeyiz. Hat sanatı ile ilgili bir sanat felsefesinden söz edilebilir mi bilmiyorum. Ancak şunlar söylenebilir belki. Bildiğiniz üzere hat sanatı Arap harflerini ve bu harflerle yazılan bir metni sanatlı bir biçimde, kendine mahsus estetik ölçüler içinde yazma sanatı... Bu harflerin tek tek ölçüleri ve kesin kuralları var. Fakat bu harfleri birden fazla şekillerde ve iç içe yazma imkânınız da var diğer alfabelerin aksine. Geniş bir hareket alanında çalışırsınız.

Bu harfler Kur'an harfleri olduğu için ve genellikle de dini bir metin yazdığınız için bunları yazarken ister istemez abdest alıyorsunuz ve ruhani bir atmosfer sarıyor sizi. Eskiler ruhanî bir hendese demişler hat için. Gerçekten de bir hendese, bir

Fotoğraf: Fatih Emre Asya

lah Zühdi, Şevki Efendi, Sami Efendi, Nazif Bey, Hasan Rıza Efendi, Hacı Kamil Akdik, Aziz Efendi, Tuğrakeş İsmail Hakkı Bey, Necmeddin Okyay, Kemal Batanay, Mustafa Halim Efendi, Hamid Aytaç... From time to time I study all of their calligraphies again and again. I study the calligraphies I see at exhibits. I love the calligraphy of contemporary artists, like Hüseyin Kutlu, Mehmet Özçay, Osman Özçay, Davud Bektaş. Hamdi Aytaç is almost all of our contemporary artists' teachers and he is a bridge between Ottoman era artists and Republican era artists.

You majored in Theology and mastered in Islamic Philosophy, you worked as a preacher and mufti in Religious Affairs Administration. I wonder about the connection between those jobs that require thinking and calligraphy in your life?

Both fields feed and mature each other actually. Think about this, the preacher who preaches behind the desk and the mufti who gives fatwas

The elderly say that calligraphy is spiritual geometry. It really is geometry, but it is not a usual kind of geometry that is done with a ruler and a mitre.

are also artists. Or the other way around, the calligrapher who writes on walls is also a mufti who thinks about religious issues and religious affairs. I don't know certainly if I was successful in doing this but being able to form even the smallest connection between wisdom and art is a huge fortune.

You connect with people whom you cannot connect in mosques, in exhibits or in social media and you form relationships with them. The other way around is that you get tired working as a mufti and you get to rest in the house by doing calligraphy. And of course, it is possible to have

hardships focusing on both of them. Both may be lacking success. I think about this from time to time.

What is the place of calligraphy among arts?

This is indeed an important point. We write but do not know its philosophy thoroughly. I don't know if it is possible to mention a philosophy of calligraphy. But some things may be said. As you know, calligraphy is the art of writing the letters of some texts in the Arabic alphabet in an artistic, unique way... Each letter has specific measurements and exact rules to follow. But unlike other alphabets, you can write these letters interbedded. You have a wide working area.

Because these letters are Quranic letters and the text you're writing is usually a holy text, you perform wudu before starting and that makes you feel holier. The elderly say that calligraphy is spiritual geometry. It really is geometry, but it is not a usual kind of geometry that is done with a ruler and a mitre. I must say that except

geometri var ama bu cetvelle gönye ile çizilen bir geometri değil. Hatta şunu söylemeliyim. Kufi yazı hariç, on beş an altı kadar yazı çeşidi içinde cetvelle çizilebilen hiçbir harf veya hareke yoktur. Yüzeysel bir bakışla bazı harf ve hareketler size düz bir çizgi gibi gelebilir ama öyle değildir, daha yakından baktığınızda görürsünüz, yerine göre belli belirsiz bir kavis, bir eğim, bir girinti veya çıkıntı mutlaka vardır.

Diğer taraftan, biliyorsunuz dünyada realizm, sürrealizm, barok, rokoko, romantizm, empresyonizm, kübizm gibi bir dizi sanat akımları var. Hat sanatı bunların hiç birine benzemez. Hiç biriyle izah edilemez. Belki soyut resimle bir ilgi kurulabilir veya mukayese edilebilir. Kısacası hat sanatı kendi şahsına münhasır, yabancı kültür ve sanatlardan etkilenmemiş saf bir İslam sanatıdır.

Erzurum, Osmaniye, Gaziantep, Nürnberg ve en son olarak da Kahramanmaraş'ta kişisel sergiler açtınız. Genel olarak sergiler nasıl karşılandı? İnsanların hat sanatına ilgisi ne düzeydedir?

Bu sergilerin hepsi güzeldi. Amatörce bir heyecanın içine giriyorsunuz ister istemez. Ben de yazılarımı ancak sergilerde bir arada ve topluca gördüğüm için ayrı bir heyecan duyuyorum. Ama en güzeli gerçekten Maraş'ta, Yedi Güzel Adam Edebiyat Müzesinde açtığımız sergi oldu. İnsanımız pek tabiidir ki bunun eğitimini vs almadığı için sanatsal yönünü bilemiyor olabilir. Hatta uzun zamandır bu yazıyla bağı kopuk olduğu için birçoklarının okuması bile yok bu yazıyı. Ama buna rağmen ayetleri, hadisleri, duaları, inandığı dinin mübarek metinlerini bu şekilde görünce yüzlerinde samimi bir tebessüm, tatlı bir hayranlık mı desem, memnuniyet mi desem hemen böyle bir hal beliriyor. İnsanımız elbette Müslüman ve bazan da böyle şeylere susamış gibi bakıyor. Belki Maraş'ta uzun zamandır bir hat sergisi açılmadığı için, belki Maraşlıların doğası gereği buradaki sergi doğrusu açtığım sergilerin en güzeli oldu diyebilirim. Büyükşehir Belediyesi Kültür Daire Başkanı

Belki soyut resimle bir ilgi kurulabilir veya mukayese edilebilir. Kısacası hat sanatı kendi şahsına münhasır, yabancı kültür ve sanatlardan etkilenmemiş saf bir İslam sanatıdır.

Duran Doğan ve hemşehrimiz hattat Arif Yücel hocamızın da cesaret verici teşvik ve yardımlarıyla bereketli bir sergi oldu, kendilerinden Allah razı olsun.

Şiir veya hat sanatı alanlarında kendini geliştirmek/yetiştirmek isteyen gençlere ne gibi tavsiyelerde bulunursunuz?

Estağfurullah... Öncelikle şunu söyleyeyim, gençlerimiz hangi mesleğe yönelirlerse yönelsinler, ayrıca bir de kabiliyetleri neye uygunsu mutlaka bir sanat dalıyla meşgul olsunlar. Çünkü

yüce fikirler, engin hoşgörü düşüncesi, geniş ufuklar sanat anahtarları ile açılır insanın önünde. Sanat, şiddetten, tahammülsüzlükten, açgözlülüğten, kavga ve gürültüden uzak tutar insanı. Eninde sonunda gerçek benliğini sanatla bulur insan ve yüce yaratıcı ile buluşur. Bu gün bakıyorum etraftaki insanımıza, neredeyse herkes şeker hapi, tansiyon ilacı, bir poşet antidepresan ilaçları ile yaşıyor. İnanın bu ilaçların hepsi bizim şu mürekkep hokkasının içinde var. İnsan sevdiği bir sanatı icra edince bunlara hemen hemen hiç ihtiyaç duymuyor.

Bir de insanın kendi eliyle ortaya bir şey koyması kadar güzel bir şey yok dünyada. Bunun verdiği hazzı ve özgüveni ne verebilir ki.

Özellikle hat sanatı ile uğraşmak isteyen gençlerimize diyorum ki, mutlaka gerçek bir hattattan ders alın ve en az bir on yılı göze alın. Değer mi dersiniz, aşığa Bağdat sorulmaz. Elbette en başta biraz istidat ve sabır gerekir.

Maybe you can think of it as abstract painting, it is possible. Briefly, calligraphy is a unique Islamic art which is not affected by any foreign arts or cultures.

for Kufic, there is no letter that you can write in any other 16 calligraphic styles using a ruler. You may think that the letters are written with the help of a ruler because they look straight but it is not true, you can see when you look closer that there is always a curve.

You know that there are artistic movements in the world such as realism, surrealism, baroque, rococo, romanticism, impressionism, cubism. Calligraphy is not counted in any of them. Maybe you can think of it as abstract painting, it is possible. Briefly, calligraphy is a unique Islamic art which is not affected by any foreign arts or cultures.

You have held personal exhibits in Erzurum, Osmaniye, Gaziantep, Nürnberg and lastly Kahramanmaraş. How was the general reaction? What is the level of people's interest in calligraphy?

All of these exhibits were beautiful. You feel an amateur excitement. I am excited in a whole another way when I display my calligraphies and see them together in exhibits. But the most beautiful one was the exhibit we held in Maraş, Yedi Güzel Adam Museum. Our people may not know the artistic aspect of calligraphy because they may not be into calligraphy. Because many people lost connection with their ancestral arts, some of them may not even be able to read the calligraphies. Despite this, their faces form a cute smile caused

by admiration or pleasure when they see the texts. I think this is because of the verses, hadiths, duas, or the holy texts they see. Our people are Muslims and they love these kinds of works. I believe it was the most beautiful exhibit, which could be due to the lack of exhibits for a long time or the fact that the people of Maraş enjoy calligraphy. Special thanks to the head of the culture department of metropolitan municipality Duran Doğan and our teacher Arif Yücel for their encouraging support. Thanks to them, the exhibit was very rich. May god bless them.

What do you advise to young people who do calligraphy and poetry?

First of all I must say that whatever job they plan to do in the future, they must learn and perform a form of art. Because the doors of supreme ideas, endless toleration and broad horizons are opened with the key of

art. Art keeps people away from violence, intolerance, greed, fighting and noise. Ultimately, he finds his true self through art, and meets the creator. I look at our people now and see that everyone lives on sugar pills, blood pressure pills, a bag of antidepressants. All of these pills are already in the inkwell we use for calligraphy. When you perform the art you really love, you don't need any of these. There is nothing more beautiful in the world than making something with your own hands. Nothing could provide the pleasure and confidence that this provides.

I advise to youngsters who are especially interested in calligraphy to take lessons from a real calligrapher and venture at least ten years of working. If you ask if it is worth it, you must know that you can't ask a lover about Baghdad. Of course, it requires talent and patience.

Fotoğraf: Fatih Emre Asya

EDEBİYAT AŞIĞI: TARTU

LOVER OF LITERATURE: TARTU

Konserler, film geceleri, sergi vb. etkinlikler başta olmak üzere edebiyata dair veya edebiyata yakışan her türlü sanatsal programlara Tartu'da yer verilir. Bu edebiyat sevgisinden dolayı da Tartu'ya "Yazarlar Şehri" veya "Tartu Edebiyat Evi" denilmektedir.

Concerts, movie nights, exhibition exhibitions etc. being in the first place, all kinds... kinds of artistic activities related to literature or befitting literature, especially events, are held here. Because of this love of literature, Tartu is called "City of Writers" or "Tartu Literature House".

ZEHRA KARADAŞ

Tartu, Estonya'da yer alan ve Kuzey Avrupa'nın en eski ve tarihi şehirlerinden biridir. Bir Baltık şehri olarak bilinen Tartu'nun tarihi beşinci yüzyıla kadar uzanmaktadır. Tartu bu köklü tarihine ve kültürel miraslarına sıkıca bağlıdır. Öyle ki kültürel birikimleri ve sanatsal faaliyetleri şehrin tüm caddelerine ve sokaklarına âdeta yayılmıştır. Şehrin entelektüel ve kültürel yönleri Tartu'yu derinlemesine besleyen bir güce sahiptir. Peki bu güç nedir diye sorarsak cevabı oldukça açıktır: Tartu, sanatın pek çok alanına kucak açmış bir edebiyat şehridir.

Tartu Edebiyat Evi

Tartu, Estonya'nın gelişmiş şehirlerinden biri ve bir uğrak noktasıdır. Bu sebeple yılın çeşitli dönemlerinde özellikle de yazları birçok sanatsal etkinliklere ev sahipliği yapar. Anne Nehri üzerine kurulu olan Tartu misafir yazarlara da ilham kaynağıdır. Tartu'nun edebi yönü şehir içerisindeki faaliyetlere ve çeşitli kuruluşlara dayanmaktadır. Bu kuruluşların başında Estonya Edebiyat Topluluğu gelir. 1907 yılında kurulan bu topluluk Estonyalı yazarların çalışmalarını destekleyerek yeni

nesil yazarların da önünü açmaya ve yol göstermeye çalışmıştır. En eski kuruluşlardan biri olan Estonya Edebiyat Topluluğu milliyetçi yönleriyle de dikkat çekmektedir. Diğer bir kuruluş ise, 1927 yılında açılan Estonya Yazarlar Birliği'dir. Bu kuruluş da Tartu'nun edebi kimliğine yakışır şekilde çalışmalarını sürdürmektedir. Başlangıçta seksen üyesi olan Estonya Yazarlar Birliği her geçen gün büyüyor.

Tartu'nun bir edebiyat şehri olmasının en önde gelen sebebi, şehir halkının da edebiyata olan sevgisidir. Örneğin 2004 yılında başlayan Prima Vista, uluslararası bir kitap festivalidir. Bu festivale oldukça yoğun bir katılım sağlanmaktadır. Konserler, film geceleri, sergi vb. etkinlikler başta olmak üzere edebiyata dair veya edebiyata yakışan her türlü sanatsal etkinliklere burada yer verilir. Bu edebiyat sevgisinden dolayı da Tartu'ya "Yazarlar Şehri" veya "Tartu Edebiyat Evi" denilmektedir. Edebiyat yönünden birçok tanıtımların ve yatırımların yapıldığı bu şehirde çocuklar da unutulmamış elbette. İlk kez 2017 yılında başlayan Çocuk Edebiyatı

Festivali'nde çocuk okur ve yazarları desteklenmekte ve şehre yeni yazarlar kazandırma amaçlanmaktadır.

Bir diğer edebi etkinlik ise Crazy Tartu'dur. Dünyanın dört bir yanından gelen yazarlar Crazy Tartu'da buluşur. Yalnızca yazarlar değil müzisyenler ve sanatçılar da bu etkinliğe katılır. Böylece bu şehirde yalnızca Estonyalı yazarlar değil dünyanın çeşitli yerlerindeki yazarlar da bir araya gelmiş olur. Bunun bir örneğini Tartu'nun Vallikraavi sokağında görmekteyiz. Birer banka oturmuş hâlde duran Estonyalı Eduard Vilde ve İrlandalı Oscar Wilde heykelleri Tartu'nun birleştirici yönünü gösterir sanki. Çünkü her iki yazar da hayatları boyunca birbirlerini hiç görmemiştir. Peki Tartu'da başka edebiyat etkinlikleri var mı? Tartu şairlere ve şiirlerine değer veren bir şehir olarak Şiir Otobüsü Projesini hayata geçirmiştir. Bu proje sayesinde çağdaş ve yeni nesil yazarlar tanıtılmış ve desteklenmiştir.

Milli Yazar Anna Haava

Estonya'nın birçok yerinde olduğu üzere Tartu'da da yazarlar milli duygularına bağlıdır. Bu bağlılık onların edebiyatına

Tartu

Tartu is one of the oldest and most historical cities in Northern Europe, located in Estonia. Known as a Baltic city, Tartu's history dates back to the fifth century. Tartu is firmly connected to this deep-rooted history and cultural heritage. So much that its cultural accumulation and artistic activities have spread to all highroads and streets of the city. The intellectual and cultural aspects of the city have a power that deeply nourishes Tartu. Well, if we ask what this power is, the answer is quite clear: Tartu is a city of literature that has embraced many fields of art.

Tartu Literature House

Tartu is one of the developed cities of Estonia and is a frequent destination. For this reason, it is home to many artistic events at various times of the year, especially in summer. Tartu, built on the Anne River, is also a source of inspiration for guest writers. The literary aspect of Tartu is based on activities and various organisations within the city. One of these organisations is the Estonian Literary Society. Founded in 1907, this community supported the work of Estonian

writers and tried to pave the way for and guide the new generation of writers. The Estonian Literary Society, one of the oldest organisations, also draws attention with its nationalist aspects. Another organisation is the Estonian Writers' Union, which was founded in 1927. This organisation continues to work in accordance with the literary identity of Tartu. The Estonian Writers' Union, which originally had eighty members, is growing every day.

The foremost reason why Tartu is a city of literature is the love of the people of the city for literature. For example, Prima Vista, which was first held in 2004, is an international book festival. There is a very large participation in this festival. Concerts, movie nights, exhibitions etc. All kinds of artistic activities related to literature or befitting literature, especially events, are held here. Because of this love of literature, Tartu is called "City of Writers" or "Tartu Literature House". Of course, children are not forgotten in this city where many promotions and investments are made in terms of literature. The Children's Literature Festival,

which was held for the first time in 2017, supports child readers and writers and aims to bring new writers to the city.

Another literary activity is Crazy Tartu. Writers from all over the world meet at Crazy Tartu. Not only writers but also musicians and artists participate in this event. Thus, not only Estonian writers but also writers from various parts of the world come together in this city. We see an example of this in the Vallikraavi Street of Tartu. The statues of Estonian Eduard Vilde and Irish Oscar Wilde sitting on a bench seem to show the unifying side of Tartu, because both writers have never seen each other in their lives. So, are there other literary events in Tartu? Tartu, as a city that values poets and their poems, has implemented the Poetry Bus Project. Thanks to this project, contemporary and new generation writers were introduced and supported.

National Writer Anna Haava

As in many parts of Estonia, writers in Tartu are attached to their national feelings. This commitment is also reflected in their literature. So, who comes first

Tartu'nun edebi yönü şehir içerisindeki faaliyetlere ve çeşitli kuruluşlara dayanmaktadır. Bu kuruluşların başında Estonya Edebiyat Topluluğu ve Estonya Yazarlar Birliği gelir.

da yansımaktadır. Peki Tartulu yazarlar arasında ilk sırada kim gelmektedir? Elbette o isim Anna Haava'dır (1864-1957). Estonyalı yazar ve şair olan Haava milliyetçi bir yazar olarak dikkat çekmektedir. Aynı zamanda Estonya Yazarlar Birliği'nin de kurucu üyesidir. Yirmi iki yaşından itibaren şiirler yazan Haava'nın hayatında babasının keman çalması ve müziğe düşkün olması oldukça önemli yere sahiptir. Belki de bu nedenle Haava'nın şiirleri de bestelenerek kısa zamanda milli şarkılara dönüşecektir.

Anna Haava'nın *Postimes* gazetesinde yayımlanan ilk şiiri ünlü şair Lydia Koidula'nın vefatından sonra yazdığı "Estonyalı Kız"dır. Koidula'dan etkilenen Haava kısa sürede kendi tarzını yakalamayı başarmış ve sırasıyla *Luuletused I* (Şiirler I, 1888), *II* (1890), *III* (1897) serisini yayımladı. Aşk temalı bu şiir serisi kısa sürede popüler oldu ve Estonya'da çok sevildi. Haava bu serinin devamında *Bir Avuç Gerçek* (1900) isimli bir

özdeyiş kitabı yazdı. Günümüzde şiirleri ve şarkılarıyla hâlâ hayatta olan Estonyalı Haava, Tartu için eşsiz bir değer ve gurur kaynağı olarak anılmaktadır.

Çok Yönlü Yazarlar

Tartulu yazarlar şehri hem edebiyat bakımından besleyip hem de çeşitli başarılarıyla ve idari görevleriyle de desteklemektedir. Bu yazarlar arasında en önemlilerinden biri George Hackenschmidt'dir. Hackenschmidt yıllarca profesyonel güreşçi olarak ülkesini temsil etmiştir. Kariyerinin bir döneminde ise edebiyat ve felsefeye merak saran Hackenschmidt *Bilinç ve Karakter* (1937) isimli eseriyle yazarlık hünelerini de göstermiştir. Bunun yanı sıra profesyonel spor hayatından da izler taşıyan ve genç sporculara örnek olan *Komple Güreş Bilimi* (1909) eseri de sporcu yazar için oldukça önemlidir. Tartulu yazarlar arasında adını en çok duyuran yazar hiç şüphesiz Carl Robert Jakobson'dur (1841-1882). Estonya Edebiyat Derneği'ni geliştirmekte büyük emeği olan Jakobson yazar, politikacı ve bir öğretmen olarak Tartu'nun ileri gelenlerinden biridir. Jakobson'un en bilinen eseri *Bilim ve Hukuk* (1869), daha sonra da 2001 yılında yayımlanan *Ömür: Biyografik Tesadüfler*'dir. Tartu için tüm yazarları birbirinden değerlidir. Bu sebeple de 2017 yılından itibaren her yıl Şehrin Yazarı olarak bir yazar seçilmektedir. Son seçilen Şehrin Yazarı ise çağdaş eserler veren Carolina Pihelgas'dır. Henüz otuz altı yaşında olan genç yazar Tartu'nun edebi kimliğine katkı sağlayan yazarlardan yalnızca biridir.

among Tartu writers? Of course, that name is Anna Haava (1864-1957). Haava, an Estonian writer and poet, draws attention as a nationalist writer. She is also a founding member of the Estonian Writers' Union. Haava, who has been writing poems since the age of twenty-two, has a very important place in the life of his father, playing the violin and being fond of music. Perhaps for this reason, Haava's poems will also be composed and turned into national songs in a short time.

Anna Haava's first poem published in the *Postimees* gazette is "The Estonian Girl", written after the death of the famous poet Lydia Koidula. Influenced by Koidula, Haava succeeded in creating her own style in a short time and published the series *Luuletused I* (Poems I, 1888), *II* (1890), *III* (1897) respectively. This love-themed series of poems quickly became popular and very much loved in Estonia. Haava wrote a sequel to this series, *A Handful of Truths* (1900). Estonian Haava, who is still alive today with her poems and songs, is remembered as a unique source of value and pride for Tartu.

Versatile Writers

Writers from Tartu both nourish the city in terms of literature and support it with various achievements and administrative duties. One of the most important of these writers is George Hackenschmidt. Hackenschmidt has represented his country as a professional wrestler for years. In a period of his career, Hackenschmidt, who

was interested in literature and philosophy, also showed his writing skills with his work called *Consciousness and Character* (1937). In addition, the *Complete Science of Wrestling* (1909), which carries traces of professional sports life and is an example for young athletes, is also very important for the athlete writer. Carl Robert Jakobson (1841-1882) is undoubtedly the most famous writer among the Tartuan writers. Jakobson, who contributed greatly to the development of the Estonian Literary Society, is a prominent Tartu writer, politician and teacher. Jakobson's best-known work is *Science and Law* (1869), and *Life: Biographical Coincidences*, published in 2001. For Tartu, all its writers are more valuable than the others. For this reason, a writer has been chosen as the *Writer of the City* every year since 2017. The last chosen city's writer is Carolina Pihelgas, who produces contemporary works. The young writer, who is only thirty-six years old, is only one of the writers who contributed to the literary identity of Tartu.

The literary aspect of Tartu is based on activities and various organisations within the city. Two of these organisations are the Estonian Literary Society and Estonian Writers' Union.

Prima Vista Festivali

Fotograf: Julius Jansson

SPORLA DEĞİŞEN HAYATLAR

LIVES THAT WERE CHANGED BY SPORTS

Beytullah Eroğlu ve Sevilay Öztürk gibi uluslararası başarılar kazanmış yüzücüler gibi birçok isim Kahramanmaraş Engelliler Spor Kulübü'nde yetişmiştir.

Many international swimmers such as Beytullah Eroğlu and Sevilay Öztürk were trained in Kahramanmaraş Disabled Sports Club.

AKİF TAŞ

Spor, vücudun her bir tarafına farklı şekillerde fayda sağlamaktadır. Akciğerlerin kapasitesini artırıp, kalp ve damarları güçlendirerek birçok rahatsızlığa iyi gelebilmektedir. Bununla birlikte psikolojik olarak ferdin kendisini daha iyi hissetmesine de yardımcı olur. Spor ekonomik anlamda da fayda sağlar. Sporun saymakla bitmeyen bu faydalarından bir tanesi de sosyolojik yönüdür. Spor insanların sosyalleşmesini sağlar. Toplumsal dayanışma ve birlikteliği artırır. Kişinin kendini içinde bulunduğu toplumdan ayrı görmesine engel olur. Sportif etkinlikler yoluyla toplum içinde iş birliği, paylaşım ve kişiler arası ilişkiler öğrenilir. Spor toplumdaki tüm bireyler içindir. Yapılan ak-

tiviteler engelli bireylerin de yaşam kalitesini yükseltir. Engelli bireyler spor yoluyla bir nevi kimliklerini bulurlar ve kendilerini gerçekleştirebilecekleri bir sosyal ortam yaratırlar.

Bu yazı 2019 yılında kaybettiğimiz Osman Çullu hocamızın aziz hatırası ve spor ile değiştirdiği hayatların anısına kaleme alınmıştır. 1952 tarihinde Kahramanmaraş'ta doğan ve İstanbul Yeşilköy Lisesi mezunu olan Osman Çullu, 1970-1978 yılları arasında İstanbul Yeşilyurt Spor Kulübünde görev yaptı. Kahramanmaraş'ta kapalı yüzme havuzu açılması için zamanında büyük çaba sarf etmiştir. Antrenörlüğe başlamasıyla birlikte engelli sporculara yüzme eğitimi ver-

meye de başlamıştır. Ömrünün uzun bir zaman diliminde engelli bireylerin topluma kazandırılması konusunda tek başına bir tür sosyal sorumluluk projesini üstlenmiştir. Tek kuruş dahi kazanmadan bu gaye uğruna mücadele etmiştir. Osman Hoca'nın "Hayatta olduğum ve ayakta durduğum sürece engelliler için çalışacağım." diyerek yaptığı çalışmalar, onun Türkiye'nin birçok ilinde aranan bir kişi olmasını sağlamıştır. O, engelli bireyler için yüzme sporunun iyi bir rehabilitasyon şekli olduğuna inanmıştır hep. Elde ettiği tecrübe ve başarılar ise saymakla bitmez. Milli takım antrenörlüğü de dahil olmak üzere yüzme sporu alanında çeşitli komitelerde sayısız görev alan Osman

Sports benefit each part of the body in different ways. It can be good for many ailments by increasing the capacity of the lungs and strengthening the heart and vessels. In addition, it also helps individuals to feel better psychologically. Sports also provide economic benefits. One of these endless benefits of sports is their sociological aspect. Sports allow people to socialise. It increases solidarity and unity. It prevents the doer from seeing himself as separate from the society he lives in. Cooperation, sharing and interpersonal relations are practised in the society through sportive activities. Sports are for all individuals in society. Activities increase the quality of life of people

with disabilities. Disabled individuals find their identity through sports and create a social environment where they can realise themselves.

This article has been written in memory of our teacher Osman Çullu, who we lost in 2019, and in memory of the lives he changed through sports. Osman Çullu, who was born in Kahramanmaraş in 1952 and graduated from İstanbul Yeşilköy High School, worked in İstanbul Yeşilyurt Sports Club between 1970-1978. He made great efforts to open an indoor swimming pool in Kahramanmaraş. He started to train disabled athletes when he started coaching. During a long period of his life, he

has undertaken a kind of social responsibility project on his own for the reintegration of disabled people into society. He fought for this cause without earning a single penny. Osman Hoca said, "As long as I am alive and standing, I will work for the disabled." and his studies have made him a sought-after person in many provinces of Turkey. He has always believed that swimming is a good form of rehabilitation for people with disabilities. His experience and achievements are innumerable. The efforts of Osman Hoca, who took numerous duties in various committees in the field of swimming, including the coaching of the national team, for Turkey's participation in the 2000

Hoca'nın Türkiye'nin 2000 yılı Sidney Paralimpik oyunlarına katılması için gösterdiği çabalar meyvesini vermiştir. O dönem Kahramanmaraş'tan bir sporcu da milli takıma katılarak ülkemizi temsil etmiştir. Osman Hoca'nın açtığı bu güzel yol şimdilerde onun öğrencileri tarafından en iyi şekilde devam ettirilmektedir.

Sidney Paralimpik oyunlarına katılan o sporcu Ali Uzun'dur. Ali Uzun'un iki bacağı altı yaşında geçirdiği bir trafik kazası sonrasında diz altından ampute edilmiştir. Fakat bu durum onun yüzme sporuna ilgi duymasına engel teşkil etmemiştir. 1993 yılında okul sporları yüzme müsabakalarında Osman Hoca ile yolları kesilmiş

ve o da yüzmeye başlamıştır.

O yıllarda engelli yüzme takımı olmadığı için normal yüzme takımıyla çalışmıştır Ali Uzun. Farklı yüzme stillerini öğrenip bölge müsabakalarına katılmıştır.

1998 yılında Bedensel Engelliler Yüzme Milli Takımıyla ilk müsabakalarına Osman Hoca ile katılmışlardır. Osman Hoca ile üç dünya şampiyonası, iki paralimpik oyunları, üç Avrupa şampiyonası, birçok ulusal ve uluslararası şampiyonaya katılmışlardır. Ali Uzun bu uluslararası şampiyonalarda aldığı derecelerden dolayı 2004 yılında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu bölümünde çalışmalarına devam etmiştir. "Osman Hocam'la tanışmak hayatımda dönüm noktası oldu. Onun sayesinde milli takım sporcusu ve milli takım antrenörü oldum.

Osman Çullu'nun "Hayatta olduğum ve ayakta durduğum sürece engelliler için çalışacağım." diyerek yaptığı çalışmalar, onun Türkiye'nin birçok ilinde aranan bir kişi olmasını sağlamıştır.

Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulundan mezun olup 2010 yılında Beden Eğitimi ve Spor öğretmeni olarak atandım." demektedir Ali Uzun. Kahramanmaraş'ta öğretmen olan Ali Uzun 2009 yılından bu yana Kahramanmaraş Engelliler Spor Kulübünde fahri olarak antrenörlük yapmaktadır.

Kahramanmaraş Engelliler Spor Kulübü paralimpik oyunlarına, dünya şampiyonasına, Avrupa şampiyonasına, Avrupa gençlik oyunlarına, Akdeniz oyunlarına ve birçok uluslararası yüzme müsabakasına sporcu vermiştir. Bedensel engelliler yüzme milli takımından on dört sporcu 2000-2004-2012-2016-2020 paralimpik oyunlarına katılmıştır. Türkiye tarihinde yüzme dalında ilk altın madalyayı kazanan Beytullah Eroğlu Kahramanmaraş Engelliler Spor Kulübünde yetişmiştir. 2019 yılında Dünya Şampiyonasında 3. olan, 2020 Tokyo paralimpik oyunlarında üçüncü olan Sevilay Öztürk Kahramanmaraş Engelliler Spor Kulübü'nde yetişmiştir.

Sporun değiştirdiği hayatlara Kahramanmaraş'tan birkaç örnek verdik bu yazımızda. Spor ile rahatlamak, spor ile rehabilite olmak ve spor ile faydalı olmak tam da bu bahsini ettiğimiz örneklerde karşılığını bulmaktadır. Bir insan, inanır ve çabalar. Değişir, değiştirdiği hayatlar, değişen güzel yarınların ve toplumların umut ışığı olur. Nur içinde yat, gözün arkada kalmasın Osman Hocam. Ektiğin tohumlar fidan oldu. Meyveye durdu.

**Osman Çullu said
"As long as I am
alive and standing,
I will work for the
disabled." and his
studies have made
him a sought-after
person in many
provinces of Turkey.**

Sydney Paralympic games bore fruit. At that time, an athlete from Kahramanmaraş joined the national team and represented our country. This beautiful path opened by Osman Hoca is now being continued in the best way by his students.

That athlete participating in the Sydney Paralympics is Ali Uzun. Ali Uzun's legs were amputated below the knees after a traffic accident at the age of six. However, this did not prevent him from being interested in swimming. In 1993, he crossed paths with Osman Hoca in school swimming competitions and he also started swimming. Since there was no disabled swimming team in those years, Ali Uzun worked with the normal swimming team. He learned different swimming styles and participated in regional competitions.

In 1998, they participated in their first competition with the Physically Disabled Swimming National Team with Osman Hoca. They participated in three world championships, two paralympic games, three European championships, and many national and international championships with Osman Hoca. Ali Uzun continued his studies in Kahramanmaraş Sütçü İmam University Physical Education and Sports Academy in 2004 due to the degrees he received in these international championships. "Meeting Osman Hoca was a turning point in my life. Thanks to him, I became a national team athlete and national team

coach. I graduated from the School of Physical Education and Sports and was appointed as a Physical Education and Sports teacher in 2010." says Ali Uzun. Ali Uzun, who is a teacher in Kahramanmaraş, has been an honorary coach at Kahramanmaraş Disabled Sports Club since 2009.

Kahramanmaraş Disabled Sports Club has trained athletes for Paralympic games, world championships, European championships, European youth games, Mediterranean games and many international swimming competitions. Fourteen athletes from the physically disabled swimming national team participated in the 2000-2004-2012-2016-2020 Paralympic Games. Beytullah Eroğlu, who won the first gold medal in swimming in the history of Turkey, was trained in Kahramanmaraş Disabled Sports Club. Sevilay Öztürk, who won

the 3rd place in the World Championships in 2019 and 3rd in the 2020 Tokyo Paralympic Games, was trained in Kahramanmaraş Disabled Sports Club.

In this article, we gave a few examples from Kahramanmaraş whose lives changed by sports. Relaxing with sports, being rehabilitated with sports and being useful with sports find their counterparts in the examples we have mentioned. A person believes and strives. He changes, the lives he changes become the light of hope for changing tomorrows and societies. Rest in peace, don't be worrying yourself Osman Hodja. The seeds you planted grew. They bore fruit.

KIRMIZI ALTINLI ŞEHİR

RED GOLDED CITY

Maraş Biberi capsaisin miktarı diğer biber çeşitlerine göre dengeli olması sebebiyle daha çok tercih edilmektedir. Mide rahatsızlığına neden olmaması ise bu oranın dengeli olduğunu gösterir. Maraş Biberi'nin markalaşması ve üretiminin artırılması yönünde önemli adımlar atılmıştır.

Maraş pepper has a more balanced capsaicin level, making it a more healthy kind of pepper. It does not cause any stomach illnesses. Maraş pepper is a geographical mark and there have been important steps taken to make it more famous and increase its production.

İLKNUR AVCI

Türk Mutfağı acının lezzet olarak değerlendirildiği nadir mutfaklardanır. Ancak bu açıdan bakıldığında Anadolu'nun her köşesinde aynı ölçüde kullanıldığını söyleyemeyiz. Anadolu'nun batısından doğusuna doğru gidildikçe pul biber üretimi de kullanma miktarı da artmaktadır. Kullanma miktarında görülen değişikliğin nedeni, damak tadı ve kültürel alışkanlıklardır. Tabii ki biraz da bu kullanımı etkileyen faktörlerden biri de, biberin insan sağlığı açısından önemini fark edilmesidir.

Altmışlı yıllardan beri Avrupa'da çalışan işçiler, hemen her sene araçlarıyla memleketlerine gelir giderlermiş. Tekrar dönerken, bagajlarında bulgur, turşu, biber salçası, lokum, çeşitli baharatlar ve daha nice değişik memleketlerinin topraklarında yetişen ürünleri götürürlermiş.

Avrupa'da bu ürünler yok muydu? Tabii ki vardı. Ama memleketin toprağında yetişen bir başka olsa gerek. Gurbetçilere sorulunca, "Memleketin baharatıyla pişirilmiş yemeğin kokusu ve tadı bir başka oluyor." derler. Yemeği yerken hem vatan özlemini hem de Türk mutfağının tadını yaşıyorsunuz. Gurbetçilerimiz böylece Avrupa'ya yıllar içerisinde Türkiye'de yetişen biber çeşitlerini tanıttılar.

Avrupa'da kırmızı toz ve pul biber piyasasını elinde tutan ülkeler vardır. Bu ülkeler dünya kırmızıbiber piyasasında söz sahibidirler. Bunlar Çin ve İspanya'dır. Bunu üçüncü sırada Türkiye takip etmektedir. Dördüncü sırada Endonezya vardır. Hint ve Macar biberleri de çok ünlüdür. Macarların "Gulaş" yemeğinde kullandıkları kırmızı toz biberleri çok ünlüdür fakat üretim olarak Türkiye kadar bir payı yoktur.

Bu bağlamda Maraş Biberi'nin ülkemizde tercih edilen biber çeşidi olmasında etkili olan temel sebeplere bakalım olursak:

Kahramanmaraş'ın toprak, iklim ve ekolojik özellikleri kırmızı biberine farklı tat, renk, koku ve aroma gibi üstün nitelikler kazandırmıştır. Maraş yemeklerinin bu kadar lezzetli olmasında pul biberinin kalitesi ve doğru kullanımının payı vardır.

Biberin acılık derecesini belirleyen birim "scoville" dir. Acı Chili (Meksika), Hint veya Cayenne (Arnavut) biberini yediğiniz zaman daha sonra yiyeceğiniz yemeklerin tadını ayırt etmemeye başlarsınız. Scoville derecesi yüksek olması sebebiyle böyledir. Yakıcılığı iştahınızı kabartır ve doyduğunuzun farkında olmadan çok fazla yemek yemiş olursunuz. Her lokmanızda yediğiniz yemeğin tadını ayırt edemez hâle gelirsiniz.

Fotoğraf: İsa Terli

Turkish cuisine is one of the rare cuisines where hot taste is considered delicious. But from this point, we can't say that it has the same effect in every region of Anatolia. As you go from the West of Anatolia to the East, both the production and consumption of dried pepper increases. The cause of this variety in consumption is the taste of people and cultural traditions. Of course, another one of the factors affecting this is the realisation of the benefits of pepper for human health.

Since the 60's, workers from Europe have come to their hometown every year with their vehicles. When they returned, they took bulgur, pickle, pepper paste, lokum, various spices and so many more products that grow on their land with them. Are these products

absent in Europe? Of course not. But it must have something special when it grows in your homeland. Immigrants say that "The food which was cooked with our homeland spices taste and smell different." You taste the nostalgia and the food at the same time. Thus, immigrants have been introducing pepper kinds of our homeland. There are countries in Europe that monopolise the industry of grounded and flaked pepper. These countries have a say in the red pepper industry. These are China and Spain. Turkey follows these countries as the third. Indonesia is the fourth country. Peppers of India and Hungary are also famous. The grounded red pepper that Hungarians use in their dish called "Gulaş" is very famous but it is not produced in Turkey. In this sense, we can analyse the reason why

Maraş pepper is this famous in our country as follows:

Kahramanmaraş has such soil, climate and ecological features that they have brought in different taste, colour, smell and aroma to the red pepper. The quality and the correct usage of the pepper has an important role in the Maraş's food's deliciousness.

The unit which determines the hotness of a pepper is "scoville". When you eat Hot Chili (Mexico), Indian or Cayenne (Albania) peppers, you can't distinguish the taste of the food you eat after. This is because of its high scoville degree. Its burning sensation increases your appetite and you eat way too much without feeling full. With every bite you take, you start to not recognize the taste of anything else you eat.

Hâlbuki, Maraş kırmızıbiberini yerken gerek acılığı gerekse de damak tadı hiç değişmez. İnsan sağlığına faydaları tıbbi acıdan kanıtlanmış olan kırmızıbiberin, acı olmasındaki etken madde "capsaisin"dir. Bir biber çeşidinde capsaisin miktarı ne kadar dengeli ise sağlığa zararı da o kadar az olduğu bilinen bir gerçektir. Tadı, rengi ve acılık miktarı buna göre değişmektedir. Maraş Biberi capsaisin miktarı diğer biber çeşitlerine göre dengeli olması sebebiyle daha makbuldür. Mide rahatsızlığına neden olmaması ise bu oranın dengeli olduğunu gösterir. Coğrafi işaret tescilinin yapılması ile haklı bir üne kavuşan Maraş Biberinin markalaşması ve üretiminin artırılması yönünde önemli adımlar atılmıştır.

Yetiştirilme, Kurutma ve İşleme Yöntemleri

Maraş Biberi su tutma kapasitesi iyi; tuzlu ve ağır olmayan toprak türünde yetişebilir. Ekimi şubat ve mart aylarında yapılır. Doğrudan tarlaya serpmeye veya mibzer yardımı ile ekilir. Olgun sebzeler kırmızı; olgunlaşmadan önceki hâli ise yeşildir. Kırmızı olgun sebzenin hasadına ise ağustos ayında başlanır. Mevsim şartları uygunsa üç kere hasadı yapılabilmektedir. Kurutulduğu zaman ise yaş ağırlığının yüzde 80'ini kaybeder. İnce kabuklu olduğu için kurutmaya elverişlidir. Hasadı yapılan biberler sergi bezlerine serilerek, parçalanmadan güneş altında yaklaşık 10-12 günde kurutulur. Yine hasadı yapıp yıkandıktan sonra da kurutulabilmektedir. Yıkanan biberler doğrayıcıdan geçirilir. Yaklaşık bir haftalık süreçte, güneş ile kurutulur.

Fırın ile fabrikasyon kurutma yöntemlerinde ise hasat edilen biberler

**Gurbetçilere sorulunca,
"Memleketin
baharatıyla pişirilmiş
yemeğin kokusu ve
tadı bir başka oluyor."
derler. Gurbetçilerimiz
böylece Avrupa'ya
yıllar içerisinde
Türkiye'de yetişen biber
çeşitlerini tanıttılar.**

ayıklanır, doğrayıcıdan geçirilir. Fanlı sistemli fırınlarda 3-4 saat arasında veya takviyeli fırında 2 saat kadar kurutulur. Maraş Biberi kırmızı toz biber, kırmızı pul (yaprak) biber ve siyah pul (isot) olarak üç şekilde işlenmektedir.

Kurutulan biberler seçme işlemine tabi tutulmadan makinelerden geçirilir. Kırılmış biberler devlip (değirmen) taşı altında parçalanır. Türk Gıda Kodeksi'nde belirtilen oranlarda bitkisel yağ ve tuz ile tavlama işlemi yapılır. Tavlama işlemi sonrasında ise eleklerden geçirilerek çekirdekleri ayıklanır ve ambalajlanır.

Faydaları

100 gr Maraş Biberi 318 cal enerji verir. A, B ve C vitaminleri içerir. İç salgı bezleri için uyarıcıdır. Aşırı yağ (kolesterol) için de derleyici görev yapar. Maraş Biberi'ndeki capsaisin oranının dengeli olması iştahı tetikler ve sindirim sistemini temizler. Bu yüzden de kolon kanseri riskine karşı bağışıklığı güçlendirir. Mideyi güçlendirir. Grip ve nezleyle karşı vücut direncini artırır. Boğaz ağrılarını ve ağız yaralarını tedavi edici özelliği ile bilinmektedir. Terlemeyi olumlu yönde tetikler.

Krampları giderir. Günümüzde birçok kas gevşetici ve kramp giderici ilaçların içeriğine bakıldığında capsaisin maddesi içerdiği görülmektedir. Kurutulmuş biberin kalori miktarı ise yaş tüketime göre üç kat daha fazladır. Magnezyum, potasyum, sodyum, demir ve protein bakımından da sırasıyla zengin bir içeriğe sahiptir.

Fotoğraf: İsa Terli

**Immigrants say that
“The food which
was cooked with our
hometown spices taste
and smell different.”
You taste the nostalgia
and the food at the
same time. Thus,
immigrants have been
introducing peppers of
our homeland.**

But when you eat Maraş’s hot pepper, you do not become numb to other tastes. The pepper, which has proven to be beneficial to health, consists an ingredient called “capsaicin” that makes it hot. It is known that the more capsaicin a pepper has, the healthier it is. The colour, taste and the level of hotness changes according to that. Maraş pepper has a more balanced capsaicin level, making it a more healthy kind of pepper. It does not cause any stomach illnesses. Maraş pepper is a geographical mark and there has been important steps taken to make it more famous and increase its production.

Growing, Drying and Processing

Maraş pepper is grown on soils with good water holding capacity, not heavy and salty. It is planted in February and March. It is either directly splashed or planted with the help of a drill. Before ripening it is green, and becomes red when ripe. The harvest starts in August, when the pepper is red. It can be harvested up to three times if the seasonal conditions are suitable. When it dries, it loses 80% of its weight. It is suitable for drying because it has a thin crust. The peppers are put on a cloth under the sun and get total-

ly dried up in 10-12 days. It can be dried up after its harvest and after getting washed. The washed peppers are chopped and in about a week, they are dried under the sun.

When dried up in an oven, the harvested peppers are sorted out and chopped. They get dried for 3 to 4 hours. In fanned ovens.

Maraş pepper is processed to become grounded pepper, red flaked pepper or black pepper (isot).

The dried peppers go through processes without sorting. Broken peppers are smashed under the grinder. They go through heat treatment with oil and salt in the ratio specified by Turkish Food Codex. After the heat treatment, they go through sieves and the seeds are thrown away. Then they get packaged.

Benefits:

100 grams of Maraş pepper provides 318 calories. It contains vitamins A, B and C. It is a stimulant for endorhines. It is good for cholesterol. The balanced capsaicin ratio of Maraş pepper stimulates the appetite and cleans up the digestive system. This way it helps prevent colon cancer, strengthens the stomach, increases immunity to cold. It is known to be curative to sore throat and wounds in the mouth. Affects sweating positively. It is good for cramps. It is known that most of the relaxant pills contain capsaicin. Dried pepper has three times more calories than fresh pepper. It is rich in magnesium, potassium, sodium, iron and proteins.

DÖRT BİR AÇIDAN ALİ KAYASI

ALİ KAYASI IN EVERY ASPECT

Yöre halkının aktardığı rivayetlere göre, kaya üzerinde bulunan izler Hz. Ali'nin atı olan Düldül'ün ayak izleridir. Bunu duyduğumda aklıma Maraş'ın Düldül Dağı geliyor.

According to narrations told by locals, the marks on the rocks are the marks of Ali's (ra) horse Düldül's horseshoe marks. I think this mountain took its name from this horse, Düldül too.

ELA YÜCE

Kahramanmaraş şehir merkezine yaklaşık 25 kilometre mesafede Bulutoğlu Köyü sınırlarında bulunan doğa harikası Ali Kayası...

Üç farklı rotadan ulaşım sağlayabilirsiniz Ali Kayası'na. En kolay, klasik rota denilen, çam ve meşe ormanları içinden geçen, yürüyüş yoludur. Diğer rotalardan ulaşım sağlamak için yörenin yapısını iyi bilen birileri ile gidilmelidir; kayaların yapısı gereği bu rotalar tehlikeli olabiliyor. Kayaların yapısı ve yüksekliği sebebiyle daha çok kolay rota kullanılmaktadır.

Ali Kayası, her mevsim ziyaretçi alan bir bölgedir. Hz. Ali'nin ismini almış olması ve aktarılan birçok rivayet burayı doğaseverlerin gözdesi yapmıştır. Yöre halkının aktardığı riva-

yetlere göre, kaya üzerinde bulunan izler Hz. Ali'nin atı olan Düldül'ün ayak izleridir. Bunu duyduğumda aklıma Maraş'ın Düldül Dağı geliyor. Sanırım bu dağ da ismini Hz. Ali'nin atından almıştır. Hz. Ali ve ailesine ait hikâye, masal ve rivayetler Maraş'ta ne kadar yaygın ve önemli. Hz. Ali, Ali Kayası'nın bulunduğu yerde, çetin bir savaş vermiş, bu yüzden olsa gerek kaya üzerindeki birçok iz, o savaşa atfedilir. Ali Kayası'nın güney yamacında 45 metreka-re büyüklüğünde ve içinde su kuyusu olan bir mağara bulunmaktadır. Rivayete göre su kuyusu Hz. Ali'nin kılıcını batırdığı yerden çıkmıştır ve bu sebeple şifalı olarak kabul edilmektedir. Bu mağarada Hz. Ali'nin dinlendiğine inanılmaktadır.

Bölgenin kutsal kabul edilmesi ve eşsiz manzarası birçok kişinin ilgini buraya çekmiştir. Bireysel ya da gezi turları ile günübürlük de olsa, buraya gelebilir, Maraş'ın eşsiz doğasına ve efsanelere konu olmuş, başka bir yerde zor görülebilecek, bu devaya büyüklükteki kayaya şahitlik edebilirsiniz.

Klasik rota ile vardığınız ilk tepede özellikle baharla birlikte canlanan doğanın yeşil bir örtü gibi ayaklarınızın altında serilmiş olduğunu fark ediyorsunuz. Tepeyi kendine özgü yapan özelliklerden birisi de bu yeşil örtüyle âdeta bütün doğayı kucaklıyor olmanızdır. Burası bana çocukluğumda izlediğim çizgi filmi, Heidi'nin Alp dağlarını hatırlattı.

A natural beauty in Bulutoğlu Village 25 kilometres away from Kahramanmaraş city center, Ali Kayası...

There are three possible routes that lead to Ali Kayası. The easiest path, also known as the classical path is the pathway that goes through pine trees and oaks. Other two ways must be used with a local guider, because those paths can be dangerous due to the structure of the rocks. The easiest -usual- route is used most frequently because of the structure and height of the rocks.

Ali Kayası is always a destination of tourists. It's taking its name from Prophet Muhammed's (sw)

nephew Ali (ra) and being the main place of some narrations, makes Ali Kayası a very favourable destination for nature lovers. According to narrations told by locals, the marks on the rocks are the marks of Ali's (ra) horse Düldül's horseshoes. I think this mountain took its name from this horse, Düldül too. This narration is very important for the locals of Maraş. According to the narration, Ali (ra) fought a very important fight around this area, Ali Kayası, so most of the marks on these rocks are associated with this fight. In the south side of Ali Kayası, a cave 45 square meters in size is located. According to the narra-

tion this water well was formed where Ali (ra) has stabbed his sword, and because of that this water is curative. It is believed that Ali (ra) rests in this cave. With a water well.

Many people are interested in this area because of its unique view and its being accepted as a holy place. You can visit this place by yourself or attending a tour group, and witness this enormous rock which is the subject of many legends, and anything alike cannot be seen anywhere else.

When you arrive at Ali Kayası through the usual route, you recognize the newly revived green grass

Menzelet Barajı'nda yapılan tekne turunda önce gölün farklı saatlerde farklı renklere bürünen dağ, tepe, orman ve göl arasında oluşmuş uyumu eşlik ediyor size. Tur boyunca mavi ve yeşilin her tonunu görmek mümkün.

Burada gezinirken kendinizi Heidi gibi hissedebilirsiniz. Yaklaşık bir saatlik yürüyüş sonunda rotanın zirvesine ulaşıyorsunuz. Zirveye 20 dakikalık mesafeye kadar araç ile de ulaşım sağlanabiliyor. Ancak başlangıç noktasından zirveye yürümek daha keyifli. Zaten zor olmayan rota, yürüyüş için de ideal.

Ulaşılan zirveden Menzelet Barajı'nın turkuaz güzelliğini ve etrafını çevreleyen heybetli Ali Kayası'nı seyredebilirsiniz. Aynı zamanda Ali Kayası'nı, Menzelet Barajı'ndan tekne turu ile de izleyebilirsiniz. Menzelet Barajı'nda yapılan tekne turunda önce gölün farklı saatlerde farklı renklere bürünen dağ, tepe, orman ve göl arasında oluşmuş uyumu eşlik ediyor size. Tur boyunca mavi ve yeşilin her tonunu görmek mümkün. Sonrasında sağ tarafınızda kalan, Ilıca Havzasında bulunan Güredir Kalesi muhteşem görüntüsü ile sizi karşılıyor. Sol tarafınızda ise Ali Kayası'nın heybetli, sarp kayalıklarını görüyorsunuz. Yüksekliği yaklaşık 800 metreyi bulan uçurumları izlemek, insanı büyülüyor. O an âdeta farklı bir iklimin, ülkenin veya dünyanın içine girdiğinizi sanıyorsunuz. Aynı zamanda gri dağların güzelliği turkuazın dinlendirici özelliğiyle birleşince eşsiz bir tur deneyimi yaşıyorsunuz.

Ali Kayası, tek kütle hâlinde muazzam bir görsele sahip. Rota boyunca çam ve meşe ağaçlarının koku-

su, kuşların sesleri size eşlik ediyor. Zirveye ulaşmadan birçok dinlenme alanları bulunuyor. Hem kolay ulaşımı hem de gezi alanlarının rahatlığı sebebiyle Maraş'ta doğa gezilerinin vazgeçilmez yerlerinden biridir Ali Kayası. Duyduğumuza göre, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesinin, Ali Kayası'nda cam seyir teras çalışması olacaktı. Heyecan verici bir proje! İnşallah en kısa süre içinde tamamlanır. Tahminim, bu proje gerçekleştirilirse, cam seyir terası Ali Kayası'nın markalaşmasını da sağlayacaktır. Bu şekilde doğaseverlerin yanı sıra birçok turistin de ilgisini çekecek. Zira Ali Kayası'ndan Menzelet Baraj Gölü'nün o eşsiz manzarasını izlemek, herkesin yaşaması gereken bir tecrübedir.

Tekrar edecek olursam, Ali Kayası'na varıldığında eşsiz manzara insanı büyüleyecek cinstendir. Ayrıca kayanın her mevkiinden yörenin bütün doğal güzellikleri görülüyor. Yazının başında söz ettiğim küçük mağarayı ve içinde bulunan suyu biz görmedik. Yöre halkının misafirperverliği ve bu tür bilgi paylaşımları yabancılık çekmememizi, âdeta kendimizi buralıymış gibi hissetmemizi sağladı. Doğada olmayı sevenler için, Maraş'ta gidilmesi gereken ilk yerlerden biridir Ali Kayası.

The mountains, hills, forests and the lake's harmony accompany you during the boat trip made in Menzelet Dam. One witnesses every shade of blue and green throughout the tour. Every shade of blue.

under your feet, laid down like a long clothe. One of the unique features of this hill is that you come together with the whole nature. This place made me remember about the cartoon I watched when I was little, the little girl Heidi of the Alp mountains. You can feel like Heidi when you are here. You arrive at the summit point after walking for about an hour. It is also possible to reach the summit by car, up to a distance of 20 minutes. But it is more enjoyable to walk from the starting point to the summit. The route is not that difficult anyway, so it is also ideal for walking.

Up from the summit you can watch the blue beauty of Menzelet Dam and the Ali Kayası which encloses it. The mountains, hills, forests and the lake's harmony accompany you during the boat trip made in Menzelet Dam. One witnesses every shade of blue and green throughout the tour. Then on your right, you see the beautiful Güre-dir Castle in the Ilica Basin. On your left is the majestic steep cliffs of Ali Kayası. Watching the 800 meters high cliffs, you get captivated. At that moment you are in a whole different climate, country or world. Also, you experience the unique combination of the beauty of grey mountains and the calmness of blue waters.

Ali Kayası, as a single mass, has a magnificent view. The smell of pine and oak trees with the sound of birds accompany you along the road. There are many resting areas before the summit. Ali Kayası is one of the irreplicable places of Maraş due to its easy transportation and comfortable sightseeing areas. Rumour says that Kahramanmaraş Metropolitan Municipality will construct a glass viewing terrace in Ali Kayası.

What an exciting plan! Hopefully it will be done in a short time. I think that if that terrace is made, it will turn Ali Kayası into a trademark. Thus, it will be the destination of many more nature lovers and tourists. Watching the amazing view of Menzelet Dam Lake from Ali Kayası is an experience everyone must have in their lives.

Briefly, Ali Kayası has an enchanting view. All natural beauties of the area can be seen from Ali Kayası's summit. I was not able to visit the cave and the well as I told you about in the beginning of this article. Thanks to the hospitality of the local people and their knowledge sharing, we did not feel like outsiders at all, it was as if we have been living here. For the ones who love to be in and with nature, Ali Kayası is a must-see destination in Maraş.

ÜÇ YENİ SERGİ

Kültür denilince çoğumuzun aklına birkaç unsur veya sanat dalı gelir. Kimileri için edebiyattır kültür, kimileri için geleneksel el sanatları veya mimari. Oysa kültür, kompleks bir yapıdır. Ve bir bütünlük arz ettiği müddetçe yaşar, gelişir, değişir ve gelecek yüzyıllara kalır. Çünkü kültürün en önemli kaynağı sanatçılarsa, diğer önemli kaynağı toplumdur. Mutfak kültürünü mimariden, şiiri hat sanatından, tezhibi el sanatlarından ayrı düşünemeyiz. Bunlar birbirini tamamlar, besler.

Edebiyat yönüyle ön plana çıkan ve bilinen Kahramanmaraş'ta resim, ebru, hat, fotoğraf gibi sanat dallarına yönelik de yoğun bir ilginin olduğunu görüyoruz. Büyükşehir Belediyesi'nin desteği ve ev sahipliğiyle gerçekleştirilen "Küll" isimli Esma'ül Hüsna sergisi bunlardan biridir. Yedi Güzel Adam Edebiyat Müzesinde açılan sergide Özden Aydın'ın eserlerine yer verildi. Sevim Bayazıt Şirikçi'nin "Hürmet" adlı hüsnü hat sergisi de, aynı mekânda gerçekleştirildi. Büyükşehir Belediyesi ve Yedi Hilal Derneği işbirliğiyle ziyaretçilere açılan "Bir Yolculuk Hikâyesi-Sonsuzluk" adlı sergiyse hem içeriği hem de estetiği yönüyle dikkat çekiciydi. "Sonsuzluk" sergisinde Bursa'ya teknoloji kampına giderken trafik kazası sonucu vefat eden Kağan Talip Tıǧlı (25), Muratcan Kaya (21), Yusuf Taha Göktaş (22) ve Tarık Kesekçi'nin (26) hatırasını yaşatmak esas alınmış.

THREE NEW EXHIBITS

Most of us think of some some elements or some art branches when we hear the word "culture". For some it is literature, for others it is handiwork or architecture. But culture is actually a very complex structure. And as long as it presents a unity, it lives, develops, changes and passes on to the next centuries. Because if the most important source of culture is artists, the other important source of culture is society. We cannot think of culinary culture separately from architecture, poetry from calligraphy and illumination from handicrafts. They complement and feed each other.

We can see that Kahramanmaraş, which is known mostly for its literary aspect, is also a place where people are interested in painting, calligraphy, photography and other art branches. The exhibition "Küll" which was held with the help of the metropolitan municipality is one of these events. The exhibition was held in the Yedi Güzel Adam Museum and the works of Özden Aydın were displayed. Sevim Beyazıt Şirikçi's calligraphy exhibit called "Hürmet" was held at the same place. The exhibition titled "Bir Yolculuk Hikâyesi-Sonsuzluk" (A Journey Story-Infinity), opened to visitors in cooperation with the Metropolitan Municipality and the Yedi Hilal Association, was remarkable both in terms of its content and aesthetics. The "Sonsuzluk (Infinity)" exhibition is based on keeping alive the memory of Kağan Talip Tıǧlı (25), Muratcan Kaya (21), Yusuf Taha Göktaş (22) and Tarık Kesekçi (26) who died as a result of a traffic accident on the way to the technology camp in Bursa.

ÂŞIK MAHZUNİ ŞERİF UNUTULMADI

Şiir, resim, hat ve ebru sanatından söz ettik. Sıra geldi, kültürümüzün diğer bir cephesini oluşturan müziğe. Kahramanmaraş'ta Âşık Mahzuni Şerif unutulmadı. Hatice Gökçeli, Furkan Pehlivan, Alper Şakalar ve Deniz Gürdal unutulmayan, her biri zihnimizde, gönlümüzde ve dilimizde yaşaya devam eden Mahzuni Şerif bestelerini seslendirdiler. Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi'nde yapılan etkinliğe çok sayıda dinleyici katıldı. Zaman zaman dinleyicilerin de türkülere eşlik etmesi, iz bırakacak anların oluşmasını sağladı.

ÂŞIK MAHZUNİ ŞERİF WAS COMMEMORATED

We mentioned poetry, painting, calligraphy and marbling. Now it is time to talk about music, which makes up another aspect of our culture. Âşık Mahzuni Şerif was commemorated in Maraş. Hatice Gökçeli, Furkan Pehlivan, Alper Şakalar and Deniz Gürdal performed the unforgettable Mahzuni Şerif compositions, each of which lives on in our minds, hearts and tongues. Many listeners attended the event held at the Necip Fazıl Kısakürek Cultural Center. From time to time, the audience accompanied the folk songs, creating moments that would leave a mark.

SÖZ VARLIĞI ÇIKTI

Türkiye'nin hangi yöresine gidilirse gidilsin, orada Türkçe'nin farklı söyleyiş ve kullanımlarıyla karşılaşılır. Bu, Türkçe'nin yaşayan, dolayısıyla ne kadar büyük bir dil olduğunun göstergesidir. Aynı dilin farklı ağızları, farklı renk, koku, düşünce, algılayış, duygu ve sunuşun, dolayısıyla kültürel zenginliğin göstergesidir. Doç. Dr. Burak Telli'nin hazırladığı *Söz Varlığı/Kahramanmaraş ve Yöresi Ağızları* kitabı da bu zenginliğin bir parçası. Burak Telli sözlüğü hazırlarken birincisi *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü'ne* başvurmuş önce, daha sonra da saha araştırması yapmış. Kitapta Kahramanmaraş ve yakın çevresinde kullanılan 6060 kelimeyle karşılaşırız. Mesela Kahramanmaraş'a gelip, "Ede nedir?" diye soranlar için sözlüğe bakalım: "ede: 1. Büyük kardeş, 2. Baba". Günümüzde ise, bu kelime daha çok "kardeş", "arkadaş" anlamında kullanılmaktadır. Değişik bir kelimeyi daha anmak isteriz: "gopmak: Hızlıca ve aniden koşmak". Maraş'ta "Gop" kelimesi günümüzde de bu anlamda kullanılmaktadır. Mesela Kapalı Çarşı'da dolaşırken bir esnafın çırağına "Gop gel!" dediğini duyabilirsiniz.

SÖZ VARLIĞI IS OUT

Wherever you go in Turkey, you come across a different accent of the Turkish language. This is a proof of Turkish being a living and rich language. Different dialects of the same language are indicators of different colors, smells, thoughts, perceptions, feelings and presentations, and therefore cultural richness. The book *Söz Varlığı/Kahramanmaraş ve Yöresi Ağızları (Dictions of Kahramanmaraş and its Regions)*, prepared by Associate Professor Burak Telli, is a part of this richness. While preparing the dictionary, Burak Telli first applied to the Dictionary of Compilation from the People's Dialect in Turkey, and then conducted field research. In the book, we encounter 6060 words used in Kahramanmaraş and its surroundings. For example, when you come to Kahramanmaraş and ask, "What is Ede?" Let's look at the dictionary for those who ask: "ede: 1. Big Brother, 2. Father". Today, this word is mostly used in the sense of "brother", "friend". We would like to mention another word: "gopmak: to run quickly and suddenly". The word "Gop" in Maraş is still used in this sense today. For example, while walking around the Grand Bazaar, you can hear a shopkeeper's shouting "Gop gel!"

BAKIRCILIK

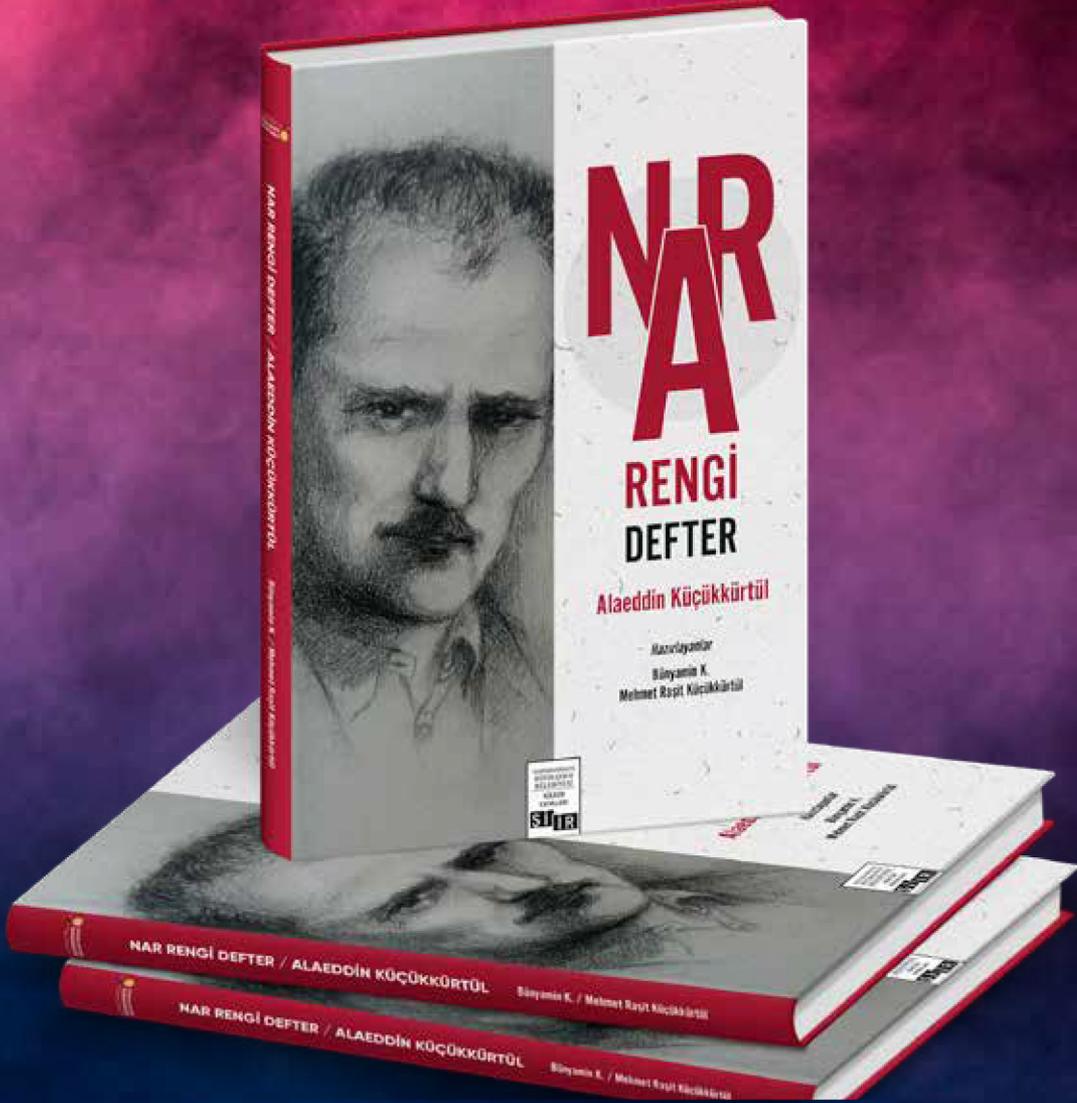
Bakırın dövülerek şekillendirilmesi ve süslenmesiyle ortaya çıkan mutfak eşyaları ve çeşitli süs eşyalarının imal edildiği bir geleneksel el sanatı olan bakırcılığın Kahramanmaraş'ta tarihi tespit edilemeyecek kadar geriye dayanmaktadır. 1950'li yıllardan itibaren Kahramanmaraş'ta bakırcılık sektörünün büyüdüğü ve Türkiye'nin her yerine ürün ihraç eder hâle geldiği söylenebilir.

COPPER WORKING

The history of copperworking in Kahramanmaraş, which is a traditional handiwork of pounding and decorating copper, making kitchen utensils and various decorative items, is not certain. It dates back to the times we cannot even imagine. From the 1950s onwards, it is known that the copperworking industry in Kahramanmaraş has grown and started to export copper works to every part of Turkey.

ALAEDDİN KÜÇÜKKÜRTÜL'ÜN
ŞİİRLERİ

NAR RENGİ DEFTER'DE...

TÜRK EDEBİYATININ BÜYÜK "HAMLE" Sİ TIPKIBASIMIYLA KARŞINIZDA!

